lenin'in düşüncesi

devrimin güncelliği

GYÖRGY LUKÁCS

BELGE YAYINLARI 3

LENİN'İN DÜŞÜNCESİ

Çağımızın en büyük Marksist düşünürlerinden biri olan György Lukács, 1885'de Budapeşte'de doğdu. Bütün yaşamı boyunca gerek eylem içinde gerekse teori alanında etkin oldu. Daha ilk yazılarıyla Avrupa'nın en önemli eleştirmenlerinden biri sayıldı. I. Dünya Savaşı sıralarında Marksist bir militan oldu. 1919 Macar Sovyet Cumhuriyetinde Kültür İşleriyle uğraşan Halk Komiseri. Müttefiklerin karşı-devrimci müdahalesine karşı Macar Kızıl Ordusunda çarpıştı. 1920'lerde Macar Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi. III. Enternasyonal'in yayın organlarında çalıştı. 1933 - 1944 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde kaldı. Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi üyesi oldu. Marx-Engels-Lenin Enstitüsünde, Marx'ın yeni bulunan elyazmalarının basıma hazırlanmasında çalıştı. 1944'ten sonra Budapeşte Üniversitesinde felsefe profesörü. Lukács, 1971'de Budapeşte'de öldü. En önemli eserleri: Tarih ve Sınıf Bilinci, Lenin'in Düşüncesi, III. Enternasyonal organlarında çıkan yazılar, Genç Hegel, Roman Teorisi, Gerçekçilik Üzerine Denemeler, Rus Gerçekçiliği, Thomas Mann, Aklın Yıkımı, Tarihsel Roman, Genç Marx, Estetik, Ontoloji. Elinizdeki kitap, Lenin'in ölümünden hemen sonra, 1924'te yazıldı. Küçük boyutlarına karşın Lenin'in düşüncesinin devrimci özünü, teorik bağlamı ve bütünselliği içinde veren, güncelliğini ve önemini halâ koruyan en önemli çalışmalardan. 1970'te Lenin'in 100. yıldönümü dolayısıyla, Macarlstan'da Lukács'ın Lenin üstüne yaptığı diğer incelemelerle birlikte yeniden yayınlandı. Türkçe çeviri üç dildeki metinler karşılaştırılarak yapıldı. İngilizce çevirisindeki notlar eklendi

BELGE YAYINLARI : 3
Birinci Baskı : Ocak 1979

Özgün Adı: Lenin, Studie über den Zusammenhang seiner Gedanken (Viyana, 1924) / Kapak Düzeni : Deniz Oral / Dizgi, Baskı : Gençlik Matbaası / Kapak Baskı : Gözlem Basımevi / BELGE YAYINLARI : Garant Han No. 36 Nuruosmaniye Cad. Cağaloğlu İstanbul.

György Lukács

LENİN'İN DÜŞÜNCESİ

Türkçesi : Mehmet R. ZARALI

ÖNSÖZ

Aşağıdaki kısa değinmeler, asla, Lenin'in teori ve pratiğini herhangi bir biçimde ayrıntılı olarak inceleme iddiasında değil. Onun teori ve pratiği arasındaki ilişkinin birçok komünistin bilincinde bile yeterli açıklığa kavuşmadığı duygusundan dolayı, bu değinmeler, yalnızca, doğrudan doğruya bu ilişkiyi — kaba hatlarıyla — göstermeye çalışmaktadır. Bütün bu sorunların gerçek ele alınışı, yalnızca şu birkaç sayfaya oranla bambaşka bir çerçeveyi gerektirmekle kalmıyor; özellikle Rus yazınını ancak çevirilerle izleyebilen kişiler açısından, Lenin'in yaşam-çalışmasının dökümü için yeterli tam malzeme de mevcut değil. Lenin'in öyküsü, en azından son otuz kırk yılın tarihsel çerçevesini gerektirmektedir. Bu dönemin değerli bir biçimde sunuluşu için, uzun süre beklenmeyeceğini umut edelim. Elyordamıyla yapılan bu değinmelerin yazarı da, tek tek sorunları, ait oldukları bütün aydınlanmadan önce ele almanın ve popülarize edilmesi gereken noktalar bilimsel açıdan kesinlikle saptanmadan önce onları popülarize etmenin ne kadar zor olduğunu en yoğun biçimde hissetmektedir. Bunun için, burada Lenin'in yaşantısının kucakladığı sorunlar eksiksiz olarak ve ortaya çıkışlarındaki tarihsel birbirini izleyiş tam olarak verilmeğe çalışılmamıştır. Bu sorunların seçilmesini, yatay ve dikey sıralanışlarını belirleyen bakış açısı, yalnızca bunlar arasındaki karşılıklı bağıntının *mümkün olduğu kadar açık biçimde öne çıkarılmasıdır. Kendiliğinden anlaşılacağı gibi, alıntıların seçilmesinde de kronolojik bir sıra değil, bu bakış açısı esas alınmıştır.*

Viyana, Şubat 1924

I. DEVRİMİN GÜNCELLİĞİ

Tarihsel Maddecilik proletarya devriminin teorisidir. Tarihsel maddeciliğin özü, proletaryayı üreten, proletaryanın tüm varlığını belirleyen toplumsal varlığın düşünsel özeti olduğu için, bu böyledir; kurtuluş mücadelesi veren proletarya kendi berrak bilincini onda bulduğu için, bu böyledir. Bir proletarya düşünürünün, tarihsel maddeciliğin temsilcilerinden birinin büyüklüğü, bundan dolayı, onun bu sorunları kavrarkenki bakışının derinliği ve genişliğiyle ölçülür. Bunun yanında: burjuva toplumun fenomenlerinin ardındaki proleter devrime yönelik eğilimleri (bu fenomenler içinde ve bunlar kanalıyla etkin varlık ve açık bilinç kazanmağa çalışmaktadırlar) doğru olarak gözleme yeteneğine ne yoğunlukla sahip olduğuyla ölçülür.

Bu ölçütlere göre, Lenin, devrimci işçi sınıfı hareketinin Marx'tan beri yarattığı en büyük düşünürdür. Onun önemini inkâr edemiyen yada görmezlikten gelemeyen oportünistler, gerçi, Lenin'in büyük bir Rus politikacısı olduğunu söylüyorlar. Ama onlara göre, Lenin dünya proletaryasının önderi olma açısından, Rusya ile daha gelişkin kapitalist ülkeler arasındaki farkı kavrama yeteneğinden yoksundur; Lenin, Rus gerçekliğinin sorunlarını ve çözümlerini eleştirel olmayan biçimde genelleştirmiş ve bunları tüm dünyaya uygulamıştır (bu, onun tarihsel ölçütler içindeki sınırlarını gösterir).

Oportünistler, —bugün gerçekten haklı olarak unutulan şeyi—, aynı ithamın kendi döneminde Marx'a karşı da yö-

neltildiğini unutuyorlar. Oportünistlerce Marx'ın İngiliz ekonomik yaşantısı ve İngiliz fabrika sistemi üzerindeki gözlemlerini, eleştirel olmayan biçimde toplumsal gelişmenin genel yasaları olarak ifade ettiği söylenmiştir; onlara göre, bu gözlemler, kendi içlerinde son derece doğru olsalar bile, genel yasalar olarak çarpıtıldıkları için zorunlu olarak yanlıştırlar. Bu yanlışı ayrıntılı olarak çürütmek ve Marx'ın asla zaman ve mekânla sınırlı tekil deneyleri «genelleştirmediğini» açıklamak, bugün artık gereksiz olmuştur. Tam tersine —gerçek bir tarihsel ve siyasal dehanın çalışma tarzına uygun olarak— Marx, İngiliz fabrikasının mikrokosmosu içinde, onun toplumsal öncülleri, koşul ve sonuçlarında, onun oluşumuna yolaçan ve varlıklarını sorunlu bir hale sokan tarihsel eğilimlerde, bir bütün olarak kapitalizmin makro kosmosunu hem teorik hem de tarihsel olarak ortaya çıkarmıştır.

Çünkü, bilim ve politikada, dehayı vasat bir kafadan ayıran budur. Vasat bir kafa, ancak toplumsal olayların dolaysız olarak verilmiş, birbirinden tecrit olmuş momentlerini anlayabilir ve birbirinden ayırtedebilir. Ve o, genel vargılara ulaşmak istediğinde, gerçekte, zaman ve mekânca sınırlı bir fenomenin belirli yanlarını —tamamen soyut bir yolla— «genel yasalar» olarak yorumlamaktan, ve bunları bu şekilde uygulamaktan başka birşey yapmaz. Öte yandan deha ise (gerçek özün, bir çağın yaşayan, etkin ana eğilimi olduğunu açıkca görür), bütün olayların ardında bu eğilimin işlediğini görür ve yalnızca günlük olaylarla uğraştığını sansa bile, tüm bir çağın belirleyici temel sorunlarını ele alır.

Bugün Marx'ın büyüklüğünün burda yattığını biliyoruz. Marx, modern kapitalizmin tüm belirleyici eğilimlerini İngiliz fabrikasının yapısından çıkardı ve yorumladı. Kapitalist gelişmeyi bir bütün olarak gözler önüne serdi; Marx, hem kapitalizmin her fenomoni içinde kapitalizmin bütünlüğünü, hem de bu fenomenin kapitalist yapı içindeki devinimini görebildi.

Bununla birlikte, bugün, Marx'ın kapitalizmin genel gelişmesi için yaptığını, zamanımızda Lenin'in başardığını bilen çok az kişi var. Lenin, modern Rusya'nın gelişme sorunları içinde — yarı-feodal bir mutlaki yönetim altında kapitalizmin oluşum sorunlarından, geri bir köylü ülkesinde sosyalizmi gerçekleştirme sorunlarına dek— daima, tüm bir çağın sorunlarını gördü: *kapitalizmin son aşamasına girildiğini ve proletarya ile burjuvazi arasında artık kaçınılmaz olan nihai mücadeleyi, proletaryanın —ve insanlığın kurtuluşu— yararına yöneltme olanaklarını gördü.*

Lenin asla, —tıpkı Marx gibi— zaman ve mekânca sınırlı, yerel Rus deneylerini genelleştirmedi. Tersine, o, dahice bir bakışla, zamanımızın temel sorununu, ilk ortaya çıkacağı yer ve zaman içinde derhal seçti: yaklaşan devrim. Ve bundan sonra, gerek Rusya'ya ilişkin gerekse uluslararası tüm olayları, bu perspektif içinden, devrimin güncelliği perspektifinden kavradı ve kavranabilir kıldı.

Devrimin güncelliği : Lenin'in temel düşüncesi ve aynı zamanda onu Marx'a kesin olarak bağlayan nokta *budur.* Çünkü proleter sınıf mücadelesinin kavramsal ifadesi olarak tarihsel maddecilik, teorik olarak da ancak tarihsel bir anda, devrim tarihin gündeminde pratik bir güncellik kazandığında anlaşılabilir ve formüle edilebilir. Marx'ın deyişiyle, proletaryanın sefaletinde yalnızca sefaletin kendisinin değil, «eski toplumu altüst edecek» devrimci yanın da görülebildiği anda anlaşılabilir. Kendiliğinden anlaşılacağı gibi, o zaman bile, proleter devrimin güncelliğini görebilmek için, bir dehanın cesur bakışına gerek vardı. Çünkü vasat bir insan, proletarya devrimini ancak, emekçi kitleler barikatlarda çoktan beri döğüşüyorken görebilir. Ve bu vasat insan üstelik bir de kaba Marksist eğitimden geçmişse, bunu ondan sonra da görmeyebilir. Çünkü kaba bir Marksistin gözünde burjuva toplumun temelleri o kadar sarsılmaz bir sağlamlıktadır ki, bu temellerin son derece göze çarpan biçimde sar-

sıldığı anlarda bile yalnızca «normal» duruma dönülmesini diler, burjuva toplumun bunalımlarını geçici olaylar olarak görür, ve böyle zamanlarda bile mücadeleye asla yenilmez bir kapitalizm karşısında akıl dışı ve sorumsuz bir isyan olarak bakar. Ona göre, barikatlardaki savaşçılar delidir; yenilgiye uğrayan devrim bir hata, ve başarıya ulaşan bir devrimde —bir oportünistin gözünde ancak geçici olarak mümkündür— sosyalizmi kurmaya girişenlerse düpedüz canidir.

Bundan ötürü tarihsel maddecilik —teorik olarak bile—, önkoşul olarak proleter devrimin evrensel güncelliğini içermektedir. Bu anlamda, tüm dönemin nesnel temeli ve aynı zamanda onun kavranmasındaki bakış açısı olarak, proletarya devriminin güncelliği Marksçı öğretinin canalıcı noktasını oluşturur. Bütün temelsiz hayallerin mutlak inkârında ve tüm darbeci girişimlerin şiddetle mahkum edilmesinde ifadesini bulan bu sınırlamaya rağmen, Marksizmin oportünist yorumu bu dolambaçlı yoldan, devrimi Marksizmin tüm yapısından kesin ve köklü biçimde çıkarıp atmak için, derhal Marx'ın tek tek öngörülerindeki sözümona hatalara sarılmaktadır. Ve Marx'ın «ortodoks» savunucuları, onu eleştirenlerle, burada, yolun ortasında birleşmektedirler: Kautsky, Bernstein'a proletarya diktatörlüğü konusunda kararın rahatlıkla geleceğe (çok uzak bir geleceğe) bırakılabileceğini açıklamaktadır.

Lenin bu noktada, *Marksçı öğretinin saflığını yeniden sağladı*. Öte yandan, Lenin burada, Marksçı öğretiyi daha açık ve daha somut biçimde kavradı. Ama hiçbir biçimde Marx'ı düzeltmeğe çalışıyormuş gibi davranmadı. O yalnızca, tarihsel sürecin Marx'ın ölümünden sonraki yeni adımlarını öğretiye kattı. Ve bunun anlamı ise, proleter devrimin güncelliğinin artık yalnızca, kendini kurtaran işçi sınıfının üzerinde gerili olan tarihsel bir dünya ufku olmadığı, ama, *devrimin halen işçi hareketinin gündeminde bulunduğudur*. Bu temel tavrın karşılığında, Lenin, Blankicilik vb. gibi serze-

nişlerle karşılaştı. Yalnızca bu ithamları Marx'la (Marx'ın «belirli yanları»yla) bölüşmek zorunda kaldığı için değil, bu güzel ortaklığa hakederek eriştiği için de Lenin bun-ları rahatça göğüsleyebildi. Bir yanda ne Marx nede Lenin, proleter devrimin güncelliğini ve onun nihai hedeflerini, herhangi bir anda keyfi olarak gerçekleştirilebilecekmiş gibi düşünüyordu. Öte yanda ise, her ikisi de, devrimin güncelliğiyle, bütün günlük sorunlarda karar verirken güvenilir bir mihenk taşı kazanmışlardı. Tek tek davranışları devrimci yada karşıdevrimci yapan şey, herşeyden önce bu davranışların bu merkezle (yalnızca toplumsal-tarihsel bütünün tam bir çözümlemesiyle bulunabilir) olan ilişkisidir. Bundan dolayı devrimin güncelliği, tek tek günlük her sorunun, toplumsal - tarihsel bütünün somut bağlamı içinde ele alınması, bunların proletaryanın kurtuluş momentleri olarak incelenmesi demektir. Marksizmin bu şekilde, Lenin'le geçirdiği gelişme, yalnızca —yalnızca!— tek tek davranışların genel kaderle, tüm bir işçi sınıfının devrimci kaderiyle olan daha yakın, daha görülür ve daha ciddi bağlantısından ibarettir. Bu ise yalnızca, günlük her sorunun —günlük sorun olarak bile— aynı zamanda devrimin temel sorunu olduğu anlamına gelir.

Kapitalizmin gelişmesi, proletarya devrimini günün sorunu haline getirdi. Bu devrimin yaklaştığını gören yalnız Lenin değildi. Bununla birlikte, Lenin, teorik olarak bizzat kendilerinin güncel olduğunu bildirdikleri proleter devrimin pratik - güncellik kazandığı an, korkakça geri çekilen kişilerden, yalnızca cesareti, fedakârlığı ve kendini adama yeteneğiyle ayrılmaz; aynı zamanda kendi çağdaşları arasında, teorik açıklığı ile de en iyi, kendini en adamış ve en uzak görüşlü devrimcilerden bile ayrılır. Gerçi onlar da proleter devrimin güncelliğini, yalnızca Marx'ın döneminde görülebildiği biçimde, yani tüm dönemin temel sorunu olarak algılıyorlardı. Ama onlar kendi doğru —dünya tarihi, ama yalnızca dünya tarihi perspektifinden— yorumlarını, bütün günlük sorunla-

rın, politik ve ekonomik, teorik ve taktik, ajitasyon ve örgütsel sorunların güvenilir ölçütü (çekülü) haline getirme yeteneğinden yoksundular. Artık tamamen pratikleşen Marksizmin somutlaşması yönündeki bu adımı atarken de Lenin tekti. Bunun için Lenin, —dünya tarihi anlamında— proletaryanın kurtuluş mücadelesinin bugüne dek yarattığı, *Marx düzeyindeki tek teorisyendir.*

II. ÖNCÜ SINIF OLARAK PROLETARYA

Rusya'daki koşulların istikrarsızlığı, kapitalizmin buradaki gerçek gelişiminden, bir sanayi proletaryasının varoluşundan çok önce ortaya çıkmıştır. Tarımsal feodalizmin çözülmesi ve bürokratik mutlakiyetçiliğin çöküşü daha çok erken bir dönemde yalnızca Rus gerçekliğinin tartışılmaz olguları olmakla kalmadı; bu olgular aynı zamanda —köylülüğün hoşnutsuzluğu ve «déclassée» aydınların devrimcileşmesiyle—, henüz oldukça kapalı, karmaşık ve salt sezgisel biçimde olsa bile, zaman zaman çarlığa karşı başkaldıran toplumsal tabakaları da yarattı. Şurası açıktı: kapitalizmin gelişmesi, (bu gelişmenin anlamı kadar gerçekliği de, keskin görüşlüler için bile gizli kalmakla birlikte) bu nesnel altüst oluşu ve onun devrimci-ideolojik sonuçlarını şiddetle arttırmak zorundaydı. Ondokuzuncu Yüzyılın ikinci yarısında, daha 1848'de Avrupa gericiliğinin güvenli sığınağı olan Rusya'nın yavaş yavaş bir devrime doğru ilerlediği, zorunlu olarak gittikçe daha fazla göze çarpmağa başladı. Soru salt şundan ibaretti: bu devrimin karakteri ne olacaktı? Ve bununla sıkı bir bağlantı içinde: bu devrimde öncü rolü hangi sınıfın oynaması gerekmekteydi?

İlk devrimci kuşağın bu soruları son derece karmaşık biçimde koyuşunun nedeni kolayca anlaşılabilir. Bunlar herşeyden önce çara karşı ayaklanan guruplar içinde türdeş bir unsur gördüler: halk. Gerçi bu aşamada da aydınlar ve kol emekçileri arasındaki ayrım saklı kalmamıştı, ama bunun belirleyici bir önemi yoktu, çünkü «halk» sınıfsal ölçülere

göre henüz çok az açıklık kazanmış çizgilere sahip olabiliyordu ve aydınlar arasında da yalnızca gerçekten namuslu devrimciler harekete katılıyordu; «halkın» arasına girmek ve yalnızca onun çıkarlarına hizmet etmek konusunda sarsılmaz biçimde kararlı olan devrimcilerdi bunlar.

Bununla birlikte, devrimci hareketin bu aşamasında bile, Avrupa'daki gelişimin olayların gidişi üzerinde, ve dolayısıyla devrimcilerin değerlendirmede bulunurken kalkındıkları tarihsel perspektif üzerinde etkisi olmaması mümkün değildi. Burada zorunlu olarak şu soru yükseliyordu: Avrupa'daki gelişme, kapitalizmin gelişmesi, Rusya için de kaçınılmaz bir kader miydi? Kurtuluşunu sosyalizmde bulmak için, Rusya da kapitalizmin cehenneminden geçmek zorunda mıydı? Yoksa koşullarındaki özellikten dolayı, hala varolan köy komünlerinden dolayı bu gelişme aşamasının üzerinden sıçrayıp, ilkel komünizmden dosdoğru gelişkin komünizme giden yolu bulabilir miydi?

Bu sorunun cevabı, o zamanlar asla bugün bize göründüğü kadar ortada değildi. Daha 1882'de Engels bile, bu soruya, Rus devrimi aynı zamanda Avrupa'daki bir proleter devrime neden olursa, «o zaman bugünkü Rus ortak mülkiyet sistemi komünist bir gelişmenin kalkış noktası olarak hizmet edebilir» diye karşılık vermemiş miydi?

Bu konuda yapılan tartışmaların hikâyesini özetlemek için bile yerimiz yok. Ancak bu sorunla ilgili olarak, çıkış noktamızı seçmek zorundayız, çünkü Rusya açısından gelecekteki devrimin öncü sınıfına ilişkin sorun bu çıkış noktasıyla ortaya konuyordu. Devrimin çıkış noktası ve ekonomik temeli olarak köy kömünizminin kabul edilmesinin, zorunlu olarak köylülüğü sosyal dönüşümün öncü sınıfı yapacağı açıktı. Ekonomik ve sosyal altyapıda Avrupayla olan bu farklılığa uygun olarak, devrim, tarihsel maddecilik dışında başka bir teorik temel aramak zorunda kalacaktı —tarihsel maddecilik ise, kapitalizmden sosyalizme olan zorunlu geçişin ve

toplumun bunu işçi sınıfının önderliği altında gerçekleştireceğinin kavramsal ifadesinden başka birşey değildi. Rusya'nın kapitalist tarzda gelişmekte olup olmadığı, ve kapitalizmin Rusya'da gelişebilir olup olmadığı olgusuna ilişkin anlaşmazlık; bunun ötesinde, tarihsel maddeciliğin genel olarak geçerli bir sosyal gelişme teorisi olup olmadığına ilişkin bilimsel-metodolojik tartışma; ve nihayet, hangi sosyal sınıfın Rus devriminin gerçek motoru olmakla yükümlü olduğu sorununa ilişkin tartışma —bütün bunlar aynı sorunun etrafında dönüp durmaktadır. Bunların hepsi Rus proletaryasının gelişiminin ideolojik ifade biçimleridir: Rus proletaryasının diğer sosyal sınıflar karşısındaki ideolojik (ve dolaysıyla taktik, örgütsel, vb.) bağımsızlığının gelişmesindeki momentlerdir.

Bu, her işçi hareketinin geçmek zorunda olduğu sürüncemeli ve acılı bir süreçtir. Burada Rusya'ya özgü olan yalnızca tek tek sorunlardır; proletaryanın sınıfsal durumunun özelliği ve sınıf çıkarlarının bağımsızlığı kendini bu sorunlar aracılığıyla kabul ettirir. (Almanya'da işçi sınıfı Lassalle-Bebel-Schweitzer döneminde bu aşamada bulunuyordu, ve Alman birliği bu aşamada ağır basan sorunlardan biriydi.)(*) Bununla birlikte doğrudan doğruya bu özgül, yerel sorunlar, *böyle sorunlar olarak,* doğru bir çözüm bulmak zorundadır; tabii, proletarya için, sınıfsal davranışların bağımsızlığının kazanılması gerekliyse. Eğer genel şeylere saplanıp kalınırsa, en iyi teorik eğitim bile bir işe yaramaz; pratikte etkin olmak için, bu eğitim asıl bu özel sorunların çözümünde ifade olunabilmelidir. (Örneğin, Marx'ın en yakın talebesi, ateşli enternasyonalist Wilhelm Liebknecht bile, bu türden sorunlarda doğru kararları, salt teorik düzeyde çok daha karışık

(*) Lassalle, Bebel ve Schweitzer, Almanya'nın 1871'de birleşmesinden önceki dönemde, Alman sosyalistlerini yönetmekteydiler.

kafalı olan Lassalcilerden (*) daha açık ve daha sağlam biçimde bulup veremiyordu.) Ama bu durumda Rusya'ya özgü olan yan, proletaryanın bağımsızlığı ve gelecek devrimdeki öncü rolünün kavranması için verilen teorik mücadelenin hiçbir yerde Rusya'da olduğu kadar açık ve su götürmez bir çözüme ulaşmamış olmasıdır. Hasılı Rus proletaryası, istisnasız tüm gelişmiş ülkelerde gözleyebildiğimiz kararsızlık ve tekrarların —sınıf mücadelesinde bunların kaçınılmaz olduğu sonuçlarda değil, işçi hareketinin teorik açıklığında, taktik ve örgütsel sağlamlığında— büyük çapta dışında kalabilmiştir. Rus proletaryası, —en azından en bilinçli tabakası— nesnel sınıfsal durumunun Rus kapitalizminin ekonomik güçleri tarafından geliştirilmesi gibi, teorik ve örgütsel açıdan da doğrusal olarak ve açık biçimde gelişti.

Lenin bu kavgayı başlatan ilk kişi değildi. Ama tüm sorunları köklü biçimde sonuna dek düşünmede Lenin tekti, teorik anlayışını köklü biçimde pratiğe geçirmede tekti.

Lenin, «kendine özgü» Rus sosyalizmine, yani Narodniklere karşı verilen mücadelenin teorik sözcülerinden yalnızca biriydi. Bu anlaşılabilir birşey. Çünkü onun teorik kavgası, Rusya'nın gelecekteki kaderinde proletaryanın bağımsız, öncü rolünü ispatlamayı amaçlıyordu. Bununla birlikte, bu tartışmanın izlediği yol ve kullandığı araçlar, yalnızca şunları ispatlamaktan ibaret olabilirdi: kapitalizmin anahatları Marx tarafından çizilen tipik gelişme yolu (ilkel birikim) Rusya için

(*) Lassalciler Alman sosyalist hareketinin iki önemli akımından biriydi. Lasselle'i izleyen bu gurup, sosyalizme devlet yardımıyla oluşturulan kooperatifler ve diğer reformcu yollarla erişileceğine inanırken, hasımları olan Eisenachlılar daha militan bir program ileri sürüyorlardı. Eisenachlıların önderlerinden biri de, Karl Liebknecht'in babası olan Wilhelm Liebknecht'di. 1875'de Lassalcilerle Eisenachlılar birleşerek Sosyal Demokrat Partiyi oluşturdular.

de geçerlidir; Rusya'da yaşama şansı olan bir kapitalizm doğabilir ve doğması gerekir; bütün bunlardan dolayı, bu tartışma, proleter sınıf mücadelesinin sözcüleriyle doğmakta olan Rus kapitalizminin ideologlarını —geçici olarak— ister istemez aynı kampa soktu. Çünkü proletaryanın «halk» bulamacından teorik olarak ayrılışı, asla beraberinde, proletaryanın bağımsızlığının ve öncü rolünün kavranmasını ve kabul edilmesini kendiliğinden getirmedi. Tam tersi. Rus ekonomik yaşantısının gelişme eğilimlerinin kapitalizm yönünde gittiğinin ispatlanmasından çıkarılan basit, diyalektik olmayan mekanik sonuç, bu gerçekliğin bütünüyle kabulü ve bunun hızlanmasının talep edilmesi biçiminde ortaya çıkıyordu. Ve bu yalnızca ilerici burjuvazi için geçerli değildi (ilerici burjuvazinin —geçici— «Marksist» ideolojisi, pre-kapitalist dünyanın çözülüşünden zorunlu olarak kapitalizmin yükseleceğini gösteren tek teorinin Marksizm olduğu akılda tutulursa kolayca anlaşılabilir). Bu beraberlik, Marksizmi diyalektik değil, mekanik tarzda yorumlayan tüm «proleter» Marksistler için de zorunlu görülmelidir. Marx'ın Hegel'den neler öğrendiğini ve bunları, her türlü mitoloji ve idealizmden arındırarak kendi teorisiyle nasıl bütünleştirdiğini kavramayan, bir olgunun yada eğilimin gerçekten varolarak kabul edilmesinin, hiçbir şekilde, bunların *kendi davranışlarımız için ölçü teşkil eden bir gerçeklik* olarak kabul edilmesi gerektiği anlamına gelmediğini kavramayan Marksistler için de bu beraberlik zorunlu görülmelidir. Olgulara korkusuzca, hayale kapılmadan bakmak, her gerçek Marksistin kutsal görevi olabilir; ama gerçek bir Marksist için daima, *tek tek* olgulardan yada eğilimlerden daha gerçek ve dolayısıyla daha önemli birşey vardır: *bütün sürecin gerçekliği,* sosyal gelişmenin bütünlüğü. Bunun için Lenin şöyle diyordu: «Tekelleri geliştirmek, kadın ve çocukları fabrikalara sürmek, onları orada çürütüp eziyet etmek, onları en aşırı bir yokluğa mahkum etmek burjuvazinin işidir. Biz böyle *bir gelişme* 'talep'

etmiyoruz, bunu 'desteklemiyoruz', tersine ona karşı savaşıyoruz. Ama nasıl savaşıyoruz? Tekellerin ve kadınların fabrikada çalışmasının bir ilerleme olduğunu biliyoruz. Küçük imalat sistemine, tekelci konumda olmayan kapitalizme, kadınların ev işlerinde çalışmasına geri dönülmesini istemiyoruz. Tekellerden, vb. geçerek ileri, ve onların üzerinden sosyalizme doğru ileri!»

Bütün bu sorular yumağının Leninist çözümü için bakış açısı bununla sağlanmaktadır. Ve bundan çıkan sonuç, Rusya'da kapitalist bir gelişmenin zorunluğunun kabul edilmesinin ve burada uzanan tarihsel ileriliğin onaylanmasının, hiçbir şekilde, proletaryanın bir de bu gelişmeyi desteklemesi gerektiği anlamına gelmediğidir. Proletarya bu gelişmeyi selamlamalıdır, çünkü yalnızca bu, proletaryanın belirleyici bir güç unsuru olarak oluşması için gerekli zemini yaratır. Ama aynı zamanda bu gelişmenin gerçek taşıyıcısına karşı, burjuvaziye karşı vereceği ***kendi amansız öz mücadelesinin koşulu, önkoşulu olarak*** da bu gelişmeyi selamlamalıdır.

Yalnızca tarihsel gelişme eğilimlerinin bu diyalektik kavranışı, proletaryanın sınıf mücadelesinde bağımsızca sahneye çıkması için teorik alan yaratır. Çünkü Rus burjuvazisinin ideolojik öncülerinin ve daha sonra Menşeviklerin yaptığı gibi, Rusya'nın kapitalist yoldan gelişmesinin zorunluluğu basit biçimde kabul edilirse, bundan çıkan sonuç, Rusya'nın herşeyden önce kendi kapitalist gelişmesini tamamlaması gerektiği olacaktır. Bu gelişmenin taşıyıcısı burjuvazidir. Ancak bu gelişme hayli ilerledikten sonra, ancak burjuvazi feodalizmin kalıntılarını ekonomik ve politik olarak safdışı ettikten ve onun yerine modern, kapitalist, demokratik, vb. bir ülke kurduktan sonra, proletaryanın bağımsız sınıf mücadelesi başlayabilir. Proletaryanın bağımsız sınıf hedefleriyle vaktinden önce ortaya çıkışı, yalnızca yararsız olmak-

la kalmaz (çünkü burjuvazi ile çarlık arasındaki bu kavgada proletarya ayrı bir güç unsuru olarak pekaz dikkate alınacak değerdedir), aynı zamanda proletarya için çok zararlı olur. Çünkü bu çıkış, burjuvaziyi ürkütür, onun çarlık karşısındaki vurucu gücünü zayıflatır ,onu dosdoğru çarlığın kollarına iter. Dolaysıyla modern bir Rusya için verilen kavgada proletarya, —şimdilik— yalnızca ilerici burjuvazinin yedeği olarak dikkate alınacak değerdedir.

Bütün bu tartışmanın temelinde devrimin güncelliği sorununun yattığı açık— bu, o zamanki tartışmalarda genellikle açık olarak söylenmese bile. Şu yada bu ölçüde bilinçli burjuva ideologu olanlar dışında, tartışmaya katılanlar açısından yolun şu iki noktaya göre ayrıldığı da ortadaydı: acaba devrim, güncel bir sorun olarak, işçi hareketinin günlük meselesi olarak mı görülecekti, yoksa anlık kararlar üzerinde belirleyici bir etki sağlamaya yaramayan uzak bir «nihai hedef» olarak mı görülecekti. Şurası ortada ki, tarihsel perspektiflerinin doğruluğu kabul edilebilse bile, Menşevik bakış açısının proletarya için benimsenebilir olup olmadığını sormak bile gereksizdir. Burjuvazi karşısındaki bu türden sadık bir uşaklığın proletaryanın sınıf bilincini son derece karartıp karartmayacağını (öyleki, Menşevik teorinin de uygun saydığı tarihsel bir anda bile, burjuvaziden kopulmasını ve proletaryanın bağımsız davranışını ideolojik açıdan zorunlu olarak imkânsız kılacak yada en azından son derece güçleştirecektir) sormak gereksiz —İngiliz işçi hareketi düşünülsün. Elbette bu varsayım pratik olarak anlamsızdır. Çünkü oportünistlerin Marksizmden uzaklaştırmağa çalıştıkları tarihin diyalektiğinin —kendi iradelerine karşın— bizzat onlar üzerinde de etkisini sürdürmesi zorunludur; tarihin diyalektiği onları burjuvazinin kampına sürer, ve proletaryanın bağımsız olarak sahneye çıkacağı an, asla gerçekleşmeyecek olan bir geleceğin sisli ufuklarına ertelenir.

Tarih Lenin'i ve devrimin güncelliğini bildiren bir avuç kişiyi haklı çıkardı. Daha Alman birliği için verilen mücadeleler döneminde bir hayal olduğu ispatlanan ilerici burjuvaziyle ittifak, ancak, sınıf olarak proletarya için burjuvaziyi çarlıkla kurduğu ittifaka dek izlemek mümkün olsaydı yaşayabilirdi. Çünkü proleter devrimin güncelliği, burjuvazinin artık devrimci bir sınıf olmaktan çıktığı anlamına gelir. Gerçi taşıyıcısı ve yararlananı burjuvazi olan ekonomik süreç, mutlakiyetçilik ve feodalizm karşısında bir ilerleme anlamına gelmektedir. Ama burjuvazinin bu ilericiliği de diyalektik bir karakter taşır. Yani, burjuavazinin ekonomik varolma koşulları ile siyasal demokrasi, hukuk devleti, vb. gibi talepleri (ancak kısmen de olsa, büyük Fransız devriminde feodal mutlakiyetçiliğin yıkıntıları üzerinde gerçekleştirilmiştir) arasındaki zorunlu bağıntı zayıflamıştır. Proleter devrimin gittikçe daha hızla yaklaşması ,bir yandan burjuvazinin ekonomik varolma ve gelişme koşullarının güvence altına alınması temeli üzerinde ,eski güçlerin siyasal egemenliği altında, *burjuvazi ile feodal mutlakiyetçilik arasında bir ittifak* kurulmasını mümkün kılar. Öte yandan ise, *bu şekilde ideolojik olarak kokuşan burjuvazi kendi eski devrimci taleplerinin gerçekleşmesini proleter devrime bırakır.*

Burjuvazi ile eski güçler arasındaki bu ittifak ne kadar sorunlu olursa olsun, —çünkü bu, nesnel çıkar ortaklığı temeline dayanan bir sınıf ittifakından değil, daha büyük bir bela karşısında duyulan ortak korkudan kaynaklanan bir uzlaşmadır—, hala önemli yeni bir olgu olarak kalmaktadır. Bu olgu karşısında kapitalist gelişmeyi demokrasiyle birleştiren «zorunlu bağın» şematik ve mekanik biçimde «ispatı», bir hayal olarak ortaya çıkmak zorundadır. «Her halükârda» diyor Lenin, «siyasal demokrasi (teorik olarak «saf» kapitalizm için normal olsa bile) kapitalizm *üzerinde* yükselen mümkün üstyapı *biçimlerinden* yalnızca biridir. Olguların ispatladığı gibi, gerek kapitalizm ve gerekse emperyalizm *her* siya-

sal biçim altında gelişir ve *bütün* biçimleri hükmü altına alır.» Özel olarak Rusya'da, burjuvazinin, çarlığa karşı —görünürde— radikal bir muhalefetten onu destekleme konumuna böyle hızlı biçimde çarketmesinin temelinde esas olarak şu olgu yatmaktadır: Rusya'ya aşılanan, «organik» olarak gelişmeyen kapitalizm, daha başlangıcında bile, güçlü bir tekelci karakter göstermiştir. (Büyük işletmelerin üstünlüğü, mali sermayenin rolü, vb.) Bundan çıkan sonuç, «organik» bir kapitalist gelişme geçiren diğer ülkelere oranla, Rusya'da burjuvazinin sayıca daha az ve sosyal olarak daha zayıf bir tabaka olduğudur; ama aynı zamanda, büyük işletmelerde, devrimci bir proletaryanın gelişmesi için gerekli maddi temellerin, çabucak ortaya çıktığı ve Rus kapitalizminin gelişme hızının —şematik, sayısal— değerlendirmelerinde tahmin olunandan çok daha yüksek olduğudur.

Ama eğer ilerici burjuvaziyle ittifakın hayali birşey olduğu ispatlanmışsa, ve eğer kendisi de bağımsızlığa erişen proletarya karmaşık «halk» kavramıyla kesin kopuşunu çoktan yapmışsa, asıl zorlukla kazanılan bu bağımsızlıktan ötürü, proletarya, umutsuz biçimde tecrit olacak ve dolaysıyla baştan şansı olmayan bir kavgaya sürüklenmiyecek midir? Eğer Narodniklerin tarımla ilgili teorilerinin reddi ve tarımsal komünizm kalıntılarının zorunlu çözülüşünün bilinmesi, diyalektik bir bilgi olmasaydı, Lenin'in tarihsel perspektifine karşı sıkça yapılan, akla yakın itiraz çürütülemezdi. Bu çözülme sürecinin diyalektiği, —çünkü diyalektik bilgi daima, gerçek bir diyalektik olgunun yalnızca kavramsal biçimi olmuştur— şurda yatmaktadır: bu eski biçimlerin çözülüşünün (sadece çözülme süreci olarak) kaçınılmazlığı, yalnızca olumsuz olarak açık, belirli bir yöne sahiptir. Bu sürecin olumlu anlamda hangi yönelimi alacağı ise, hiçbir şekilde bu sürecin kendisinden giderek saptanamaz. Bu, sosyal çevrenin gelişmesine, tarihsel bütünün kaderine bağlıdır. Daha somut ifade edecek olursak: eski tarımsal biçimlerin —yun-

ker biçimi yanında köylü biçimlerinin de— ekonomik açıdan kaçınılmaz çözülüşü iki yol izleyebilir. Lenin'in deyişiyle, «her iki çözüm biçimi de, kendi yolundan, daha yüksek bir teknik aşamaya geçişi kolaylaştırır ve her ikisi de tarımdaki ilerleme rotası üzerinde yeralır». Yollardan biri, Orta Çağdan ve daha öncesinden gelen kalıntıların köylülüğün yaşantısından silinip süpürülmesidir. Diğerinin özelliği ise, —Lenin buna Prusya yolu diyor— «Orta Çağ toprak mülkiyeti mirasının bir kerede yıkılmayışı, tersine yavaş yavaş kapitalizme uyduruluşudur». Her iki yol da mümkündür. Ve ikisi de, mevcut olana oranla —ekonomik olarak— ileridir. Peki eğer her iki eğilim de aynı ölçüde mümkünse, ve —bir anlamda— ileriyse, o zaman ikisinden hangisinin gerçekleşeceğini belirleyecek olan nedir? Lenin'in bu soruya cevabı, diğerleri gibi açık ve tek anlamlıdır: sınıf mücadelesi.

Böylece, proletaryanın tek başına, öncü sınıf olarak davranmaya çağrıldığı ortamın anahatları, daha açık ve somut olarak iyice belirdi. Çünkü bu sınıf mücadelesinde, Rusya için Orta Çağdan çağımıza geçiş yönünü gösteren *belirleyici güç, yalnızca proletarya olabilir.* Köylüler yalnızca ürkütücü kültürel geriliklerinden dolayı değil, her şeyden önce nesnel sınıf konumlarından dolayı, gittikçe daha dayanılmaz bir hal alan duruma karşı sadece içgüdüsel bir ayaklanmaya girişme yeteneğindedir. Nesnel sınıf konumlarından dolayı, köylülerin alnına, siyasal olarak bocalayan bir tabaka, kaderi kentlerdeki sınıf mücadelesinin nihai sonucu tarafından, kentin, büyük sanayiin, devlet aygıtının vb. kaderi tarafından belirlenen bir sınıf olarak kalmak yazılmıştır.

Sadece bu bağlam, kararı proletaryanın ellerine bırakır. Eğer burjuvazi Rusya'nın tarımsal koşullarındaki feodalizmi kendi istediğince yıkmayı başarsaydı, proletaryanın burjuvazi karşısındaki mücadelesi —belirli bir tarihsel anda— belki de daha az umut verici olurdu. Çarlığın bunu güçleştirmesi, burjuvazinin —geçici— devrimci yada en azından mu-

halif tavırlar almasının baş nedenidir. *Ama bu sorun çözülmeden kaldığı sürece, kırlardaki köleleştirilmiş ve iliklerine dek sömürülmüş olan milyonların ilkel patlayışı her zaman mümkün olacaktır.* Ancak proletaryanın bir yön verebileceği (bu kitle hareketi ,ancak bu yönde giderek gerçekten köylü kitlelerinin çıkarına uygun olan bir hedefe götürülebilir) ilkel bir patlayış. Proletaryanın çarlık karşısındaki mücadeleye tüm zafer fırsatlarıyla girişebileceği ortamı yaratacak olan ilkel bir patlayış.

Hasılı, Rusya'nın sosyo-ekonomik yapısı proletarya ile köylülüğün ittifakı için nesnel bir temel yaratmıştır. Onların sınıf hedefleri farklıdır. Bunun için onların karanlık, popülist «halk» kavramı altında kaotik biçimde birleştirilmeleri, sonunda dağılmak zorundaydı. Onlar bu farklı sınıf hedeflerini ancak ortak kavga içinde gerçekleştirebilirler. Böylece Rus devriminin karakterinin Leninci yorumunda, Narodniklerin eski düşünceleri diyalektik olarak tekrar dönüşmüş oldu. Proleter devrimin koşullarının somut olarak anlaşılmasından kalkınarak, devrimci biçimde farklılaştırılmış olan halk kavramının —*tüm ezilenlerin devrimci ittifakının*— oluşmasını sağlamak için, karanlık ve soyut halk kavramı biryana bırakılmalıdır. Bu nedenle Lenin'in partisi kendisini, haklı olarak Narodniklerin gerçek devrimci geleneklerinin mirasçısı saymaktadır. Ama bu mücadeleyi yönetecek bilinç ve yetenek —nesnel sınıf ölçüleriyle— *yalnızca proletaryanın sınıf bilincinde* mevcut olduğu için, yaklaşan devrimde sosyal dönüşümün yönetici sınıfı proletarya olabilir ve olmalıdır.

III. PROLETARYANIN ÖNCÜ PARTİSİ

O halde, proletaryanın tarihsel görevi şu olmaktadır : kendini diğer sınıflarla olan her türlü ideolojik uzlaşmadan kurtarmak; kendi sınıf konumunun özgüllüğü ve sınıf çıkarlarının bundan kaynaklanan bağımsızlığı temelinde, kendi açık sınıf bilincine erişmek. Ancak bu şekilde, proletarya, burjuva toplumu tarafından ezilen ve sömürülen herkesi, kendilerine ekonomik ve siyasal olarak hükmedenlere karşı verdikleri ortak kavgada yönetme yeteneğine sahip olur. Proletaryanın bu öncü rolünün nesnel temeli, kapitalizmin üretim süreci içindeki konumudur. Bununla birlikte, öncülüğe uygun doğru sınıf bilincinin proletaryada adım adım, takılma ve geri dönüşler olmadan kendiliğinden oluştuğunu tasarlamak, *proletaryanın kendi sınıfına uygun devrimci göreve, ideolojik olarak evrilebileceğini* düşünmek, Marksizmin mekanik biçimde uygulanışı ve dolayısıyla bütünüyle tarih dışı bir hayalcilik olurdu. Kapitalizmin sosyalizme ekonomik olarak evrilmesinin imkânsızlığını, Bernstein tartışmaları açık olarak ispatlamıştır. Ama buna rağmen, revizyonist öğretinin ideolojik parçaları, birçok namuslu Avrupa devrimcisinin kafasında çürütülmeden etkili olmağa devam etti, ve üstelik bir sorun yada tehlike olarak bile kabul edilmedi. Bu, onların en iyilerinin, bu sorunların varlığını ve önemini tamamen görmezlikten geldikleri; proletaryanın kesin zaferine uzun bir yoldan, birçok yenilgilerden geçerek erişileceğini ve bunun yanısıra, şimdiden ulaşılan aşamanın ardında yalnız maddi değil, ideolojik geri dö-

nüşlerin de kaçınılmaz olduğunu görmedikleri anlamına gelmez. Rosa Luxemburg'un formülasyonunu kullanacak olursak, onlar, sosyal koşulları asla «erken» meydana gelemeyecek olan proleter devrimin, iktidarın (dolaysıyla ideolojik gücün) korunması için, zorunlu olarak «erken» patlak vermesi gerektiğini biliyorlardı. Ama eğer proletaryanın kurtuluş yolu üzerindeki bu tarihsel perspektife rağmen, —devrimin güncelliği— hâlâ, burada gerekli olan gelişmeyi güvence altına almak için, proleter kitlelerin, teorik olarak doğru olan bir parti ajitasyon ve propagandası tarafından desteklenen kendiliğinden devrimci özeğitiminin (kitle eylemleri ve kendi deneyleriyle) yetip de artacağı görüşü savunulursa, o zaman, proletaryanın, devrimci görevine ideolojik olarak evrildiği görüşüne başka bir biçimde saplanıp kalınacaktır.

Lenin, bu sorunu teorik odağından ve dolaysıyla pratik belirleyici yanından, *örgüt açısından* ele alan ilk —ve uzun süre tek— önemli önder ve teorisyen oldu. 1903'te Brüksel/Londra Kongresinde parti tüzüğünün birinci maddesi üzerinde yapılan tartışmayı, bugün herkez biliyor. Bu tartışma, partiyi destekleyip onun denetimi altında çalışanların (Menşeviklerin istediği gibi) parti üyesi olup olamıyacağı yada burada illegal örgütlere katılmanın, kendini tüm varlığıyla parti çalışmasına adamanın, —en katı biçimde düzenlenen— parti disiplinine bütünüyle bağımlı olmanın kesinlikle zorunlu olup olmadığı sorusu etrafında cereyan etti. Diğer örgütsel sorunlar, örneğin merkeziyetçilik, sadece bu bakış açısının zorunlu pratik sonuçlarıdır.

Bütün bu ilişkileri o zamanlar gören yalnız Lenin olmakla birlikte; bu tartışma da, ancak devrim olasılığına, devrimin muhtemel akışına, karakterine, vb. ilişkin iki farklı temel tavır arasındaki fikir ayrılığından kalkınarak kavranabilir.

Bolşevik örgütlenme planı, bütün bir sınıfın oldukça kaotik kitlesinden, her türlü fedakârlığa hazır bulunan ve hedefin bilincinde olan bir devrimciler gurubunun seçilmesini ge-

rektirir. Peki, o zaman bu «profesyonel devrimcilerin», sınıfın gerçek yaşantısından kopmaları ve bu kopuş içinde bir komplocu gurup, bir hizip halinde yozlaşmaları tehlikesi ortaya çıkmaz mı? Bu örgütlenme planı, «keskin görüşlü» revizyonistlerin Marx da bile keşfettiklerini söyledikleri «Blankizmin» pratik sonucundan başka birşey değil midir? Bizzat Blanqui karşısında, bu eleştirinin ne kadar isabetsiz olduğunun çözümlemesi burada yapılamaz. Bu eleştiri, Leninist örgütün özünü salt şundan dolayı yakalıyamamaktadır: Lenin'e göre, profesyonel devrimciler gurubunun görevi, bir an için olsun, ne devrim «yapmak», nede kendi bağımsız, yürekli eylemleriyle atıl kitleleri peşinden sürüklemek, onları devrimci bir *fait accompli* (oldubitti) ile karşı karşıya bırakmaktır. *Lenin'in örgüt düşüncesi, devrim olgusunu, devrimin güncelliğini şart koşar.* Menşevikler tarihi kehanetlerinde hakı. çıksalardı, demokrasinin yavaş yavaş genişlediği, —nisbeten— sakin bir refah dönemine doğru giderdik; en fazla, feodal kalıntıların «halk» tarafından, «ilerici» sınıflar tarafından silinip süpürüldüğü geri ülkelerde, profesyonel devrimci guruplar zorunlu olarak sekterlik içine saplanıp kalmak yada salt propaganda çevreleri olmak zorunda kalırlardı. Proletaryanın en bilinçli unsurlarının katı biçimde merkezileşmiş örgütü olarak —ve yalnızca böyle bir örgüt olarak— parti, *devrimci bir dönemde bir sınıf mücadelesi aracı olarak düşünülür.* «Siyasal sorunlarla örgütsel sorunlar biribirinden mekanik biçimde ayrılamaz» diyordu Lenin, «ve Bolşevik parti örgütünü, bir proleter devrimler çağında yaşayıp yaşamadığımız sorusundan bağımsız olarak kabul yada reddeden biri, bu örgütün mahiyetinden kesinlikle hiçbir şey anlamamıştır.»

Ama taban tabana zıt bir açıdan buna şöyle karşı çıkılabilir: böyle bir örgütü gereksiz kılan, asıl, devrimin güncelliğidir. Profesyonel devrimcileri bir örgütte toplamak, devrimci hareketin durgun olduğu dönemlerde yararlı olabilirdi.

Ama bizzat devrim yılları sırasında, eğer kitleler son derece tahrik edilmiş, birkaç hafta —hatta— gün içinde daha da devrimci deneyler kazanıp, geçmişteki on yıllara oranla daha da olgunlaşmışlarsa, kendi acil çıkarlarıyla ilgili sorunlarda bile şimdiye dek hareketle birleşmemekte direnen sınıf kesimleri de devrimci olmuşsa, o zaman böyle bir örgüt gereksiz ve anlamsızdır. Son derece gerekli olan enerjiyi israf eder, ve etkinlik kazanırsa, kitlelerin kendiliğinden, devrimci yaratıcılığını engeller.

Şurası açık: bu karşı çıkış bizi tekrar ideolojik evrilme sorununa geri götürür. *Komünist Manifesto,* proletaryanın devrimci partisi ile sınıfın bütünü arasındaki ilişkiyi çok açık biçimde göstermiştir: «Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerinden yalnızca şunlarla ayrılırlar: 1. Farklı ülke proleterlerinin ulusal mücadelelerinde, her türlü milliyetten bağımsız olarak, tüm proletaryanın ortak çıkarlarına işaret eder ve bunları ileri sürerler. 2. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesinin geçmek zorunda olduğu çeşitli gelişme aşamalarında, her zaman ve her yerde, tüm hareketin çıkarlarını temsil ederler. Komünistler, demek ki, bir yandan, pratik olarak, bütün ülkelerin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve en kararlı kesimi, bütün ötekileri ileri iten kesimidirler; öte yandan ise, teorik olarak, proletaryanın büyük yığını üzerinde, hareket hattını, koşulları, ve proleter hareketin nihai genel sonuçlarını açıkca anlama üstünlüğüne sahiptirler.» (*) Başka türlü ifade edersek, onlar, ***proletaryanın sınıf bilincinin gözle görülür cisimleşmesidir.*** Ve onların örgütlenme sorunu, proletaryanın bunu, kendi sınıf bilincini gerçekte nasıl kazanacağının ve onu tamamen kendisine nasıl mal edeceğinin önceden kestirilmesine göre belirlenir. Partinin devrimci rolünü kayıtsız şartsız reddetmiyen herkez, bunun kendi başına, kapitalist üretimin ekonomik güçlerinin mekanik işle-

(*) **Komünist Manifestonun Doğuşu**, Sol Yayınlar, Ankara 1976, s. 126-127.

yişiyle, yada kitle kendiliğindenliğinin basit organik gelişmesiyle meydana gelmediğini kabul eder. Leninist parti kavramı ile diğerleri arasındaki fark, esas olarak, bir yandan proletarya içindeki ekonomik farklılaşmayı (işçi aristokrasisinin oluşması, vb.) Lenin'in diğerlerine oranla daha derin ve daha ciddi kavramasında, ve öte yandan ise, anlatılan yeni tarih perspektifi içinde proletaryanın diğer sınıflarla devrimci güçbirliğini öngörmesinde uzanmaktadır. Bundan çıkan sonuç, devrimin hazırlanmasında ve yönetilmesinde proletaryanın artan önemi, ve dolayısıyla işçi sınıfı karşısında partinin yönetici fonksiyonudur.

İşçi aristokrasisinin oluşması ve artan önemi, bu bakış açısından, belirli işçi tabakalarının dolaysız günlük çıkarları ile bütün sınıfın gerçek çıkarları arasında her zaman varolan —nisbi— ayrılığın sürekli büyümesi ve bu büyüme içinde donup katılaşması demektir. Başlangıçta yerel olarak ve loncalarla vb. bölünen işçi sınıfını zorla tesviye edip birleştiren kapitalist gelişme, şimdi yeni bir farklılaşma yaratmaktadır. Ve bu farklılaşma yalnızca, burjuvaziye karşı proletaryanın artık tam anlamıyla ortak bir düşmanlık içinde dikilmeyişinin sonucu değildir. Bunun yanısıra şu tehlike de doğar: sözkonusu tabakaların küçük burjuva yaşam düzeyine erişmeleri, parti ve sendika bürokrasisinde, bazen de belediyelerde mevkiler ele geçirmeleri,— burjuvalaşmış ideolojilerine ve proleter sınıf bilincinin olgunluğundan yoksun olmalarına karşın, yada tersine bundan ötürü— proletaryanın diğer tabakaları önünde, onlara, temel eğitim ve idari işlerde vb. bir üstünlük sağlar; işte bu tabakalar, tüm sınıfı ideolojik olarak gerici yönde etkileyebilecek hale gelebilirler. Yani, bunların proletaryanın örgütleri üzerindeki nüfuzları kanalıyla, tüm işçilerin sınıf bilinçlerinin köreltilmesini sağlamaları ve proletaryanın ise burjuvaziyle üstü örtülü bir ittifak yönünde etkilenmesi tehlikesi doğar.

Bu tehlike karşısında devrimci bilince sahip grupların teorik açıklığı ve buna uygun ajitasyon ve propagandaları tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü bu çıkar çelişmeleri kendini, uzun bir süre, bütün işçilerin görebileceği bir şekilde açığa vurmaz; öyle ki, bunların kendi ideolojik sözcüleri bile, bazen, bir bütün olarak sınıfın yolundan çoktan beri sapmış olduklarını asla sezmemişlerdir. Bu nedenle bu tür farklılıklar, işçilerin gözünde çok kolayca «teorik düşünce ayrılıkları», salt «taktik farklılıklar» olarak maskelenebilir. Ve zaman zaman işçilerin büyük, kendiliğinden kitle eylemlerinde patlak veren devrimci içgüdüsü, sınıf bilincinin bilinçsiz eylem içinde erişilen yüksek düzeylerini, tüm sınıfın kalıcı kazanımı olarak koruyamaz hale gelir.

Salt bu nedenden ötürü, sınıfın tam olarak bilinçli unsurlarının örgütsel bağımsızlığı kesinlikle zorunludur. *Leninist örgütlenme tarzının, yaklaşan devrimin öngörülmesiyle birbirine bağlı olduğu,* ancak bu yoldan akıl yürüterek anlaşılır. Çünkü ancak bu bağlam içinde, işçi sınıfının doğru yolundan yapılan her sapmanın yıkıcı ve zararlı olduğu görülür; ancak bu bağlam içinde, görünürde önemsiz günlük bir sorun hakkında verilen karar, tüm sınıf için çok büyük önem taşıyabilir; ancak bu bağlam içinde, proletarya için, kendi sınıf konumuna gerçekten uygun olan düşünce ve davranışlara, açık olarak, gözle görülür biçimde sahip olmak bir ölüm kalım meselesidir.

Ama devrimin güncelliği aynı zamanda, toplumdaki kaynaşmanın, toplumun eski yapılarının biribiri ardınca çökmesinin hiçbir şekilde yalnız proletarya ile sınırlı olmaması, tersine toplumdaki tüm sınıfları kucaklaması demektir. Gerçi Lenin'e göre, bir devrim durumunun gerçek göstergesi, «*aşağı tabakaların* eski biçimde yaşamak istemeyişi ve *üst tabakaların* ise eski biçimde yaşayamayışıdır»; «devrim genel bir ulusal bunalım (hem sömürülenleri, hem de sömürenleri etkileyen) olmadan mümkün değildir.» Bunalım ne ka-

dar derin olursa, devrimin fırsatları da o kadar büyük olur. Ama aynı zamanda, bunalım ne kadar derin olur. ve toplumun ne kadar fazla tabakasını kucaklarsa, devrim içinde kesişen içgüdüsel hareketler o kadar çeşitli olur, ve iki sınıf, yani burjuvazi ile proletarya arasındaki (*bütün*ün kaderi, en sonunda onların mücadelesine bağlıdır) güç ilişkisi de o kadar karmaşık ve değişken olur. *Eğer proletarya bu mücadeleyi kazanmak istiyorsa, burjuva toplumun dağılmasına katkıda bulunacak her eğilimi kışkırtmalı ve desteklemelidir, ve herhangi biçimde ezilen bir tabakanın her hareketini —ne kadar içgüdüsel yada kapalı olursa olsun— devrimci genel hareketle bütünleştirmek için elinden geleni yapmalıdır.* Ve devrimci bir dönemin yaklaşması, eski toplumdaki tüm hoşnutsuz unsurların proletaryayla birleşmeye. yada en azından onunla bağlantı kurmağa çalışmasından da belli olur. Ama burada büyük bir tehlike de saklı olabilir. Çünkü eğer proletarya partisi, politikasının sınıfsal açıdan doğru yönde olmasını güvence altına alacak biçimde örgütlenmemişse, bir devrim durumunda sürekli çoğalan bu müttefikler, destek yerine karışıklığa yolaçabilirler. Çünkü toplumun diğer ezilen kesimleri (köylüler, küçük burjuvalar, aydınlar) doğal olarak, aynı hedefler için proletarya gibi çaba harcamazlar. Proletarya —ne istediğini ve sınıfsal olarak ne istemesi gerektiğini bilirse— hem kendini, hem de diğer tabakaları toplumsal yoksunluktan kurtarabilir. Ama eğer proleter sınıf bilincinin militan temsilcisi olan parti, sınıfın seçmesi gereken yollar konusunda kararsızsa, ve eğer partinin proleter karakteri kurumsal açıdan olsun korunmazsa, o zaman bu tabakalar proletarya partisi içine akarlar ve partiyi yolundan saptırırlar; ve proletarya partisi açık sınıf bilinciyle örgütlendiğinde, devrime yararlı olan bu ittifaklar, devrim için en büyük tehlike olabilir.

Lenin'in örgüt düşüncesi, bunun sonucunda zorunlu kutuplar halinde ortaya çıkmaktadır: proleter sınıf bilincinin

temeli üzerinde parti üyelerinin en katı ölçülere göre seçilmesi; ve kapitalist toplum içindeki tüm ezilen ve sömürülenlerle mutlak dayanışma ve destekleme. Hasılı Lenin, amaçlı yalnızlık ile evrenselliği, devrimin en katı proleter anlamda yönetilmesi ile devrimin genel ulusal (ve enternasyonal) karakterini diyalektik biçimde birleştirdi. Menşevik örgütlenme bu iki kutubu zayıflatır, birbirine karıştırır, bunları uzlaşmalara indirger ve *bizzat parti içinde* birleştirir. Menşevikler kendilerini sömürülen geniş tabakalardan koparırlar (örneğin köylülerden), ama parti içinde de en farklı türden çıkar guruplarını birleştirirler (bu çıkarlar onların düşünce ve davranış birliğini engeller). Böyle bir partinin kendisi ise, birbirine dolaşmış biçimde güreşen sınıfların hareketli kavgasında —çünkü her devrim durumu, tüm toplumun derinden sarsıldığı keşmekeş haliyle ortaya çıkar— zaferi *belirleyen cephenin, proletaryanın burjuvazi karşısındaki cephesinin,* zorunlu bir açıklık içinde kurulmasına yardımcı olacak, ve diğer ezilenlerden oluşan ikircikli grupları proletaryanın çevresinde toplayacak yerde, çeşitli çıkar gruplarından oluşan bulanık bir alaşıma dönüşür. Böyle bir parti, fiilen eyleme ancak iç uzlaşmayla geçebilir, daha bilinçli yada daha içgüdüsel davranan grupların kuyruğuna takılır, yada olayları kaderci biçimde izlemek zorunda kalır.

Bundan dolayı, Lenin'in örgüt anlayışı *mekanik kadercilikten ikili bir kopuş* anlamına gelir: bu örgüt anlayışı, hem proletaryanın sınıf bilincinin onun sınıfsal konumunun mekanik bir ürünü olarak kavranmasından, hem de bizzat devrimin kendisinde, yalnızca kaderci biçimde harekete geçen ekonomik güçlerin mekanik işleyişinin —nesnel devrim koşulları yeterli olgunluğa eriştiğinde, bu mekanik işleyiş proletaryayı her nasılsa otomatik olarak zafere götürecektir— görülmesinden kurtulmak demektir. Bundan dolayı, proletarya birleşmiş olarak ve bilinçle nihai kavgaya girene dek beklenseydi, o zaman asla bir devrim durumu sözkonusu olmazdı.

Bir kez, kendi sınıfının kurtuluş kavgasını hareketsizce seyreden ,hatta düşman kampa geçen proleter tabakalar —ve kapitalizm ne kadar gelişirse, bunlar o kadar çoğalır— her zaman olacaktır. Öte yandan, bizzat proletaryanın davranışları, kararlılığı ve sınıf bilincinin yüksekliği, asla ekonomik durumdan kaynaklanan kaderci bir zorunluk değildir.

Elbette, dünyanın en büyük ve en iyi partisi bile bir devrim «yapamaz». Ama, proletaryanın bir duruma tepkime biçimi, büyük çapta, partinin kendi sınıf hedeflerine verebildiği açıklığa ve enerjiye bağlıdır. Bunun için, *devrimin güncellik kazandığı dönemde, devrimin «yapılıp yapılamıyacağına» ilişkin eski sorun, bütünüyle yeni bir anlam kazanır.* Ve bu anlam değişimiyle birlikte, parti ile sınıfın ilişkisi, örgütlenme sorununun parti ve tüm proletarya için taşıdığı anlam da değişir. Sorunun devrim «yapmaya» ilişkin eski konuşu, tarihin akışındaki zorunluk ile sözkonusu partinin faaliyeti arasında diyalektik olmayan, katı bir ayrım yapılmasına dayanmaktaydı. Devrim «yapmanın» devrimi yoktan varetmek anlamına geldiği bir düzeyde ,bu koyuş elbette bütünüyle reddedilmelidir. Ama partinin devrim dönemindeki faaliyeti temelden farklı birşey demektir. Çünkü dönemin temel karakteri devrimci ise, şiddetli bir devrim durumu heran patlak verebilir. Bu devrim durumunun meydana gelme zamanı ve koşulları önceden tam olarak güçlükle tespit olunabilir. Ama gerek devrim durumunun meydana gelmesine yolaçan eğilimlerin ve gerekse devrim durumunda gösterilecek doğru davranışların ana çizgilerinin tespit olunabilirliği daha fazladır. Partinin faaliyeti bu tarih anlayışına dayanır, *Parti devrimi hazırlamalıdır.* Yani, bir yandan davranışlarıyla, bu devrimci eğilimlerin olgunlaşmasını *hızlandırarak* (proletaryanın ve diğer ezilen tabakaların davranışları üzerindeki etkisiyle) onları etkilemeğe çalışmalıdır. Öte yandan ise, şiddetli devrim durumlarında, proletarya zorunlu olan

davranışlara ideolojik, taktik, maddi ve örgütsel olarak hazırlanmalıdır.

Böylece partinin örgütsel iç sorunları da yeni bir perspektif kazanır. Gerek devrimci eylemin *önkoşulunu* örgütün oluşturduğu yolundaki eski anlayışın —Kautsky tarafından temsil olunmaktadır—, gerekse Rosa Luxemburg'un partinin, devrimci kitle hareketinin bir *ürünü* olduğu yolundaki düşüncesinin diyalektik değil, tek yanlı olduğu görülür. Partinin devrimi hazırlama görevi, partiyi, aynı zamanda ve aynı yoğunlukta devrimci kitle hareketlerinin yaratıcısı ve ürünü yapar, partiyi bu hareketlerin önkoşulu ve meyvası haline getirir. Çünkü partinin bilinçli faaliyeti, ekonomik gelişmenin nesnel zorunluğunun açık olarak kavranmasına dayanır; partinin katı örgütsel kapalılığı, kitlelerin içgüdüsel eylemleri ve acılarıyla sürekli ve verimli bir karşılıklı etkime içindedir. Rosa Luxemburg, bu karşılıklı etkimeye bazen çok yaklaşır. Ama bu karşılıklı etkimedeki *bilinçli ve aktif unsuru* görmez. Bunun için o, Lenin'deki parti anlayışının püf noktasını, partinin hazırlama görevini anlayamamıştır; bu nedenle, bu görevden doğan örgütsel ilkelerin hepsini en ters biçimde yalnış anlamak zorunda kalmıştır.

Devrim durumunun kendisi, elbette parti faaliyetinin ürünü olamaz. Nesnel ekonomik güçlerin gelişmesinin hangi yönü alacağını önceden kestirmek, ve işçi sınıfının oluşan bu duruma uyan davranış biçiminin ne olacağını önceden görmek, partinin görevidir. Parti, proleter yığınları, bu öngörüye uygun biçimde, gelmekte olana-ve bununla ilgili çıkarları konusunda— kafaca, maddi ve örgütsel açıdan mümkün olduğu kadar çok hazırlamalıdır. Bununla birlikte olaylar ve onların sonucunda meydana gelen durumlar, kapitalist üretimin kör ve doğal yasalara göre işleyen iktisadi güçlerinin ürünüdür. Burda da, mekanik-kaderci bir biçimde olmasa bile. Çünkü Rusya'daki tarımsal feodalizmin ekonomik çöküş örneğinde, bizzat bu ekonomik çöküş sürecinin

kapitalist gelişmenin nasıl kaçınılmaz bir ürünü olduğunu kolayca görebildik; ama bu çözülmenin sınıfsal boyuttaki sonuçları, bundan doğan yeni sınıfsal tabakalaşmalar, asla tek başına bu sürecin kendisine —tecrit olunmuş biçimde incelenirse— dayanmaz ve bundan dolayı yalnızca bu süreçten kalkınarak görülemez. Bunlar, içinde meydana gelecekleri çevreye tabidirler. Tüm toplumun (parçaları bu süreci oluşturan) kaderi ,onların yönünün son belirleyici momentidir. Ama bu bütünlük içinde, gerek kendiliğinden patlak veren, gerekse bilinçli olarak yöneltilen sınıfsal eylemler belirleyici rol oynarlar. Üstelik, bir toplum karıştığı ölçüde, «normal» yapısı doğru olarak işlev görmez hale gelir; sosyo-ekonomik dengesi ne kadar sarsılırsa —yani, devrim durumu ne kadar keskinse— bu eylemler de o kadar belirleyici bir rol oynar. Bundan çıkan sonuç, kapitalizm çağında toplumun bütün gelişmesinin, asla basit, düz bir çizgi izlemediğidir. Belirli bir eğilimin işlerlik kazanabileceği durumlar, daha çok, toplumsal bütün içindeki bu güçlerin birlikte etkimesinden meydana gelir—, tabii, eğer durum doğru olarak kavranmış ve uygun olarak değerlendirilmişse. Ama bu fırsat kaçırılırsa ve bundan gerekli sonuçlar çıkarılmazsa, ekonomik güçlerin görünürde zorunlu olarak bu duruma yönelen gelişmesi, asla daha önceki çizginin izlenmesini gerektirmez, tersine çok kez tamamen karşıt bir çizgiye yönelir. (Bolşevikler 1917 Kasım'ında iktidarı ele geçirmeseydi ve tarımsal devrimi tamamlamasaydı, Rusya'nın durumunun ne olacağını düşünün. Karşı devrimci, ama devrim öncesi çarlığa oranla daha modern, kapitalist bir rejim altında, tarımsal sorunun «Prusya» tarzında çözümü bütünüyle imkânsız olmazdı.)

Proletaryanın örgütü, ancak proletarya partisinin içinde hareket etmek zorunda olduğu tarihi çevre bilinirse, gerçekten kavranabilir. Parti, kapitalizmin çöküş çağının proletaryanın önüne koyduğu, çok büyük, evrensel (welthistorischer) görevlere dayanır; parti, bu görevleri proletaryanın bilinçli

önder tabakasının omuzlarına yükleyen çok büyük, evrensel bir sorumluluğa dayanır. Parti, toplumun bütünlüğünün kavranmasından kalkınarak, tüm proletaryanın çıkarlarını (ve böylece, tüm ezilenlerin çıkarları için, insanlığın geleceği için aracılık yapar) temsil ederken, toplumsal bütünün bağrından yükselen bu görevlerin ifade olunduğu tüm çelişmeleri kendisinde uzlaştırmalıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi parti üyelerinin sınıf bilincinin netliği ve devrim davası karşısında gösterdikleri kayıtsız şartsız fedakârlık esasına göre en titiz biçimde seçilmeleri, kendini acı çeken ve savaşan kitlelerin yaşantısına tamamen adamakla birleştirilmelidir. Ve en iyi devrimcilerden oluşan guruplarda bile bu gereklerin birinci yanını, karşı kutbu olmadan yerine getirmek için harcanacak tüm çabalar, sekterce bir katılıkla son bulacaktır. (Lenin'in Otzovizmden (*) (K.A.P.'ye(**) dek «sol»a karşı yönelttiği mücadelenin temeli işte budur.) Çünkü parti üyelerinden istenen taleplerin sertliği, tüm proletarya sınıfını (ve kapitalizm tarafından sömürülen tüm tabakaları) bilinçlendirmek ve onların bilinçsiz davranışlarının, bulanık düşüncelerinin ve karmaşık duygularının temelinde gerçekte

---

(*) «Boykotçular» olarak da tanınan Otzovistler, Bolşevikler içindeki bir hizipti. Bunlar, 1905 Devrimini izleyen dönemde, legal örgütler —yani sendikalar, kooperatifler, vb.— içinde çalışılmasına karşı çıkıyor, Sosyal Demokratların parlamentodan geri çekilmesini istiyor, ve bir gericilik döneminde partinin yalnızca illegal çalışmayı üstlenmesi gerektiğini savunuyorlardı.

(**) KAP (**Kommunistische Arbeiterpartei** — Komünist İşçi Partisi), 1920 Nisanında, Alman Komünist Partisi (KPD) içinde taktikler konusundaki bir bölünmeden sonra kuruldu. KAP, KPD önderlerini parlamentoculuk ve pasiflikle suçlayarak «doğrudan» eyleme geçmek istiyordu. Lenin bu bölünme üzerindeki görüşlerini, «**Sol» Komünizm - Bir Çocukluk Hastalığı**'nın beşinci bölümünde açıkladı.

ne yattığını açıkca göz önüne sermek için, sadece bir araçtır.

Ama kitleler eylemle öğrenebilir, ve çıkarlarının bilincine yalnız mücadele içinde varabilir. Sosyo-ekonomik temeli sürekli değişim içinde bulunan ve bundan dolayı *koşulları ve araçları kesintisiz olarak değişen* bir mücadele içinde. Proletaryanın öncü partisi amacına ancak, bu kavga içinde mücadele ederse ve kitlelere yolgösterebilmek için, onların *daima bir adım önünde* olursa erişebilir. Ama *onların* kavgasının sürekli önderi olarak kalabilmek için, daima ve sadece *bir* adım önde olursa. Bundan dolayı, partinin teorik netliği, ancak, teorinin genel, salt teorik doğruluğunda kalmıyorsa, tersine teori sürekli somut durumun somut çözümlemesiyle doruğa çıkıyorsa, ve teorik doğruluk daima yalnızca somut durumun anlamını ifade ediyorsa, bir değer taşır. Bunun için parti bir yandan, kitlelerin tüm tereddütlerine karşın, doğru yolda kalmak için kendini geçici olarak tecrit etme riskini de göze alarak, teorik netliğe ve sağlamlığa sahip olmalıdır. Öte yandan parti, öyle elastik ve öyle bir öğrenme yeteneğinde olmalıdır ki, ne kadar karmaşık da olsa, kitlelerin her görüntüsünden, kitlelerin kendilerinin dahi bilincine varmadıkları devrimci olanakları ortaya çıkarabilmelidir.

Kitlelerin yaşantısına bu tarzda bir uyma, *parti içinde en katı bir disiplin olmadan mümkün değildir.* Eğer parti bir durum karşısında yaptığı yorumu, sürekli değişen duruma anında uydurma yeteneğine sahip değilse, olayların gerisinde kalır, öncülükten artçılığa düşer, kitlelerle bağlantısını yitirir ve başıbozuklaşır. Bundan çıkan sonuç, örgütün, gerekli olduğunda bu uyumu gerçekleştirmek için, daima en büyük katılık ve amansızlıkla işlev görmesi gerektiğidir. Öte yandan bunun anlamı, aynı zamanda, bu esneklik talebinin, bizzat örgüt üzerinde de kesintisiz olarak uygulanması gerektiğidir. Belirli bir durumda, belirli amaçlar için yararlı olan

bir örgütlenme biçimi, değişen mücadele koşulları altında adeta bir engel haline gelebilir.

Çünkü tarihin özünde sürekli *yeni olanı* yaratmak yatmaktadır. Bu yeni şey asla yanılmaz bir teoriyle önceden hesabedilemez: o, mücadele içinde, tohum olarak ilk ortaya çıkışından itibaren teşhis edilmeli ve bilinçli olarak kavranmalıdır. Partinin görevi asla, kitlelere herhangi türden soyut, kılı kırk yararak bulunmuş taktikleri kabul ettirmek değildir. Tersine parti, kitlelerin mücadelesinden ve mücadele yöntemlerinden sürekli *ders almalıdır*. Ama öğrenirken, daha sonraki devrimci eylemleri hazırlayarak, aktif olmalıdır. Parti kitlelerin kendi doğru sınıf içgüdülerinden kaynaklanan kendiliğinden bulgularını, devrimci mücadelenin bütünlüğüyle birleştirmeli ve onları bilinçli kılmalıdır; Marx'ın deyişiyle, parti yalnız proletaryanın devrimci deneylerinin sürekliliğini korumak için değil, ama aynı zamanda bunların daha da gelişmesine bilinçli ve faal olarak katkıda bulunmak için, kitlelerin eylemlerini kendilerine açıklamalıdır. Örgüt, bir araç olarak, böyle bir anlayışın ve bundan kaynaklanan davranışların bütünlüğüyle uygunluk içinde bulunmalıdır. Eğer bunu yapmazsa, nesnelerin anlamadığı ve bundan dolayı hakim olamadığı gelişmesini sabote eder. Bunun için, *teori alanındaki her türden dogmacılık ve örgütlenmedeki her donup katılaşma parti için zararlıdır*. Çünkü Lenin'in de belirttiği gibi, «yeni tehlikeler ve kurbanlar getiren her yeni mücadele biçimi, buna kötü hazırlanan bir örgütü kaçınılmaz olarak 'örgütsüzleştirir'». Partinin görevi, örgütsüzleşme tehlikesi vahim bir hal almadan önce, kendini değiştirebilmesi için gerekli olan yolu açık ve bilinçli olarak —herşeyden önce kendisiyle ilgili olarak— izlemek, ve bu değişimle kitlelerin değişiminde ve ilerlemesinde etkili olmaktır.

Çünkü taktik ve örgüt, ayrılmaz bir bütünün iki yanından başka birşey değildir. *Gerçek sonuçlara ancak aynı anda ikisiyle birlikte erişilebilir*. Bunun sağlanması için, parti. il-

kelerine inatla bağlı kalırken ve kendini bütün günlük yeni gelişmelere açık tutarken, aynı zamanda hem tutarlı hem de esnek olmalıdır. Ne taktik nede örgütsel açıdan, kendi içinde iyi yada kötü olan birşey olabilir. Bir düşünceyi, politik bir kararı doğru yada yalnış kılan, yalnızca onun bütünle, proleter devrimin kaderiyle olan ilişkisidir. Örneğin, bundan dolayı 1905 Rus Devriminden sonra, Lenin, gerek sözde yararsız ve sekter bulunan illegaliteyi terketmek isteyenlere, gerekse kendileri için legal alanda varolan olanakları reddederek kendilerini salt illegaliteye hasredenlere karşı aynı acımasızlıkla mücadele etmiştir.

Lenin asla bir siyasal ütopyacı olmadı, aynı zamanda çevresindeki insan malzemesi hakkında da asla bir hayale kapılmadı. Zafere ulaşan proleter devrimin ilk destansı günlerinde, Lenin «biz» diyordu, «sosyalizmi, kapitalizm koşullarında yetişen, onun tarafından bozulan ve yozlaştırılan, ama yine onun tarafından mücadele içinde çelikleştirilen insanlarla kuracağız.» Lenin'in parti örgütü anlayışının, profesyonel devrimciler için şart koştuğu geniş talepler, kendi içlerinde asla ütopik değildirler. Öte yandan bunlar elbette, normal hayatın, verilmiş olguların, deneye tapınmanın düzeyinde de kalmıyordu. Leninist örgütün kendisi de diyalektik bir nitelik taşıdığına göre, *kendi kendisinin aynı zamanda hem ürünü hem de yaratıcısı olduğu* sürece, yalnız diyalektik tarihsel gelişmenin ürünü değil, aynı zamanda onun bilinçli ilerleticisidir. İnsanlar kendi partilerini kendileri yaratırlar, yüksek bir bilinç ve fedakârlık düzeyine sahip olmaları gerekir, ancak bununla örgüte katılmak isterler ve katılabilirler; ancak örgüt içinde ve örgüt kanalıyla gerçekten profesyonel devrimci olabilirler. Devrimci sınıfla birleşen bir Jakoben, kararlılığıyla, eyleme geçebilirliği, bilgisi ve coşkusuyla, bu sınıfın eylemlerine biçim ve açıklık verebilir. Ama onun davranışlarının içeriğini ve yönünü belirleyen, daima sınıfın sosyal varlığı ve ondan doğan sınıf bilincidir. Sözkonusu olan,

sınıf için yapılan temsili bir davranış değil, bizzat sınıf davranışının zirvesidir. Bu yüzden, proleter devrimi yönetmekle yükümlü olan parti, önderlik görevine hazır olarak doğmamıştır, ama buna hazır *olmasa da, olacaktır*. Ve parti ile sınıf arasındaki verimli karşılıklı etkileşme süreci, partinin üyeleriyle olan ilişkisinde tekrarlanır —elbette farklılaşarak. Çünkü Marx'ın Feuerbach üzerine tezlerinde söylediği gibi: «insanların koşulların ve eğitimin ürünü olduğunu, değişik insanların da diğer koşulların ve farklılaşmış eğitimin ürünü olduğunu ileri süren maddeci öğreti, koşulların da insanlar tarafından değiştirildiğini ve bizzat eğiticinin eğitilmesi gerektiğini unutuyor.» Leninist parti anlayışı, Marksizmin mekanik ve kaderci tarzda basitleştirilmesinden kesin kopuştur. Marksizmin gerçek özünün, en köklü eğiliminin pratik gerçekleşmesidir: «Filozoflar dünyayı yalnızca farklı olarak *yorumladılar*, ama sözkonusu olan onu *değiştirmektir*.»

IV. EMPERYALZİM: DÜNYA SAVAŞI VE SİVİL SAVAŞ

Peki, nihai devrimci mücadeleler dönemine girdik mi? Proletaryanın, kendi yıkımı pahasına ,dünyayı değiştirme görevini yerine getirmeğe zorlandığı an, artık gelmiş midir? Çünkü şurası açıktır ki, proletarya ideolojik yada örgütsel açıdan ne kadar olgun olursa olsun, bu olgunluk ve mücadele kararlılığı, dünyanın çözüm için zorlayan nesnel sosyo-ekonomik durumunun bir sonucu olmadığı sürece, bu bunalımı yaratamaz. Ve ister zafer ister yenilgi olsun, tek bir olayın bu sorunu karara bağlayabilmesi de imkânsızdır. Fiilen ister yenilgi ister zafer sözkonusu olsun, bir olgunun niteliği, tecrit olunarak izlenen bir olay çerçevesinde saptanamaz: ancak sosyo-ekonomik gelişmenin bütünlüğüyle olan bağlantı, tek bir olayı dünya tarihi ölçüsünde zafer yada yenilgi olarak damgalar.

Bunun için, Rus Sosyal Demokrat çevrelerinde (o zamanlar Menşevikleri de, Bolşevikleri de kucaklıyordu) birinci devrim (1905) sıralarında patlak veren ve devrimin yenilgisinden sonra doruk noktasına erişen tartışma, yani devrim açısından 1847'de mi (nihai devrimden *önce),* yoksa 1848'de mi (devrimin *yenilgisinden sonra)* bulunulduğu sorusuna ilişkin tartışma, zorunlu olarak dar anlamda bir Rus sorununun sınırları dışına taşar. Bu, ancak çağımızın temel karakterinin ne olduğu sorunu çözülürse, çözüme bağlanır. 1905 Devriminin burjuva mı yoksa proleter devrim mi olduğuna ve işçilerce alınan proleter devrimci tavrın doğru mu, yoksa «yalnış» mı olduğuna ilişkin, daha sınırlı ve Rusya'ya

özgü olan soru, ancak bu bağlam içinde cevap bulabilir. Yine de sorunun böyle enerjik biçimde ortaya konması, cevabın hangi yönde aranması gerektiğini göstermektedir. Çünkü Rusya dışında da, işçi hareketi içindeki sağ ve sol kanat arasındaki bölünme, gittikçe daha fazla, çağımızın genel karakteri hakkında yürütülen bir tartışma biçimini almağa başlamıştır.

Bu tartışma şu sorular üzerineydi: gittikçe daha açık biçimde gözlenmeğe başlayan bazı ekonomik fenomenler (sermayenin temerküzü, büyük bankaların artan önemi, sömürgecilik), yalnızca kapitalizmin «normal» gelişmesi içindeki nicel değişiklikler midir, yoksa bunlardan yeni bir kapitalist dönemin —emperyalizmin— başladığı sonucunu mu çıkarmalıyız? Nisbi bir barış döneminden sonra gittikçe daha sık patlak vermeğe başlayan savaşlar (Boer Savaşı, İspanyol-Amerikan Savaşı, Rus-Japon Savaşı) «tesadüfi» yada «birbiriyle ilgisiz» olaylar olarak mı görülmelidir, yoksa bunlara, gittikçe daha şiddetlenen bir savaşlar döneminin ilk işaretleri olarak mı bakılmalıdır? Ve nihayet, eğer kapitalizmin gelişimi bu yolla yeni bir aşamaya girmişse, bu değişik koşullar altında ,proletaryanın eski mücadele yöntemleri, onun sınıf çıkarlarını yansıtmak için yeterli olacak mıdır? Ve bundan dolayı, 1905 Rus Devrimi öncesinde ve devrim sıralarında gelişen yeni proleter sınıf mücadelesi yöntemleri (kitle grevi, silahlı ayaklanma), yalnızca yerel, özel önem taşıyan olaylar mıdır, hatta bir «hata» yada «sapma» mıdırlar, yoksa bunlara, kitlelerin, eylemlerini dünya durumuna uydurmak için, kendi doğru sınıf içgüdüleriyle giriştiği ilk, kendiliğinden denemeler olarak mı bakılmalıdır?

Lenin'in bu soruların birbiriyle bağlantılı karmaşık bütününe verdiği pratik cevap biliniyor. Bu cevap en açık ifadesini, —birinci devrimin yenilgisinden hemen sonra, Menşeviklerin Rus işçilerinin «çok ileri giderek» yaptıkları yalnışlardan dem vuran yakınmalarının henüz dinmediği bir sıra-

da— Lenin'in Stutgart Kongresinde, artık açık bir tehdit haline gelen emperyalist dünya savaşı tehlikesi karşısında II. Enternasyonal'in tavrının netlik ve keskinlik kazanması için yürüttüğü mücadelede buldu; Lenin, bu tavrı, *bu savaşa karşı ne yapılması gerektiği* noktasına doğru yönlendirmeye çalıştı.

Stutgart'ta Lenin ve Luxemburg'un değişiklik önergesi kabul edildi ve bu, daha sonraki Kopenhag ve Basel Kongrelerinde onaylandı. Yaklaşan emperyalist dünya savaşı tehlikesi ve buna karşı proletaryanın devrimci mücadele yürütmesinin gerekliliği, böylelikle II. Enternasyonal tarafından resmen kabul edilmiş oldu. Görünürde Lenin bu konuda asla yalnız kalmadı. Emperyalizmi ekonomik açıdan kapitalizmin yeni bir aşaması olarak kabul ederken de yalnız değildi. Bütün sol kanat, hatta II. Enternasyonal'in merkez ve sağ kanatları bile emperyalizmin temelinde yatan ekonomik olguların varlığını kabul ediyordu. Hilferding bu yeni olgu üzerine yeni bir ekonomik teori geliştirmeğe çalıştı ve Rosa Luxemburg ise, emperyalizmin ekonomik karmaşık bütününü, kapitalizmdeki yeniden üretim sürecinin zorunlu bir sonucu olarak göstermeyi başardı: emperyalizmi tarihsel maddecilik teorisiyle organik olarak bütünleştirmeyi ve böylece «çöküş teorisine» somut bir ekonomik temel sağlamayı becerdi. Buna rağmen, Lenin'in 1914 Ağustos'unda (ve ondan sonra uzun bir süre) savaş karşısındaki tavrında tamamen yalnız kalması asla bir tesadüf değildi. Ama bu, daha önce emperyalizm üzerine benzer biçimde «doğru» yargılarda bulunan birçok kimsenin, şimdi «korkudan» bocaladıkları, vb. şeklinde, psikolojik yada ahlaki bir açıdan da açıklanamaz. Hayır. *1914 Ağustos'unda çeşitli sosyalist akımların aldığı tavırlar, onların daha önceki teorik, taktik vb. tutumlarının doğrusal, nesnel sonuçlarıydı.*

Lenin'in emperyalizm anlayışı, —görünürde— paradoksal biçimde, bir yandan önemli bir teorik başarı olmakla

birlikte, öte yandan, salt ekonomik bir teori olarak bakıldığında, gerçekten yeni olan çok az şeyi içermektedir. Ekonomik teori olarak, kısmen Hilferding'e dayanmaktadır ve salt ekonomik olarak bakıldığında ise, derinlik ve mükemmellik açısından, Marx'ın yeniden üretim teorisini harikulade bir biçimde geliştiren Rosa Luxemburg'un katkısıyla oranlanamaz. Lenin'in üstünlüğü, —ve bu eşi benzeri olmayan bir teorik başarıdır— *emperyalizmin ekonomik teorisini çağımızın bütün siyasal sorunlarıyla birbirine somut olarak bağlamayı* başarmasında; dolayısıyla yeni aşamanın ekonomisini, bu biçimde belirlenmiş bir çevre (dünya) içindeki tüm somut davranışlar için, bir ölçüt (Richtschnur) haline getirmeyi başarmasında yatmaktadır. Bunun için Lenin, örneğin, savaş sırasında Polonyalı komünistlerin bazı —aşırı sol— görüşlerini «emperyalist ekonomizm» (*) olarak reddetti; yine bunun için, Kautsky'nin «ultra emperyalizm» (**) —barışçı bir sermaye tekeline umut bağlayan bu teoride, dünya savaşı bir «tesadüftü» ve «doğru» bir yol değildi— anlayışına karşı Lenin'in yürüttüğü mücadele, Kautsky'nin emperyalizmin eko-

(*) Lenin, bu terimle ,emperyalizmin çöküşünü salt ekonomik, nesnel faktörlere bağlayan ve onu emperyalist ülkelerde merkezleştiren —özellikle Rosa Luxemburg tarafından geliştirilen— emperyalizm teorisi ile, —yine Rosa Luxemburg'da kapalı biçimde ifade olunan— emperyalist boyunduruk altındaki ülkelerin, emperyalist merkezlerdeki bir sosyalist devrimden sonra otomatik olarak kurtulacağını söyleyen teori arasında ilişki kuruyordu (Lenin'in makalesine bakın, **Marksizmin Bir Karikatürü— «Emperyalist Ekonomizm»**, 1916).

(**) Kautsky'nin Ultra-Emperyalizm teorisi ,kendi kelimeleriyle şu kehanette bulunuyordu: «ulusal mali sermayelerin karşılıklı hasımlıkları yerine, dünyanın uluslararası birleşik mali sermaye tarafından ortak olarak sömürülmesi...» Lenin, **Emperyalizm, Kapitalizmin En Son Evresi**'nin dokuzuncu bölümünde bu alıntıyı yapıyor ve Kautsky'nin tavrını eleştiriden geçiriyordu.

nomisini emperyalizmin politikasından ayırdığını belirtmesiyle doruk noktasına erişmiştir. Rosa Luxemburg'un (ve Pannekoek (*) ile diğer solun) emperyalizm teorilerinin kelimenin dar ve gerçek anlamında ekonomist olmadığı ortada. Hepsi —özellikle Rosa Luxemburg— emperyalist ekonominin zorunlu olarak politikaya dönüştüğü momentleri (sömürgecilik, silah ticareti, vb.) tam olarak vurgulamaktadır. Ama bu bağlantı yine de somut olarak kurulmamaktadır. Yani, Rosa Luxemburg, birikim süreci sonucunda emperyalizme geçişin, sömürge pazarları ve hammadde alanları, sermaye ihracı olanakları vb. için verilen mücadeleler döneminin nasıl kaçınılmaz olduğunu; bu dönemin —kapitalizmin son aşamasının— bir dünya savaşları dönemi olmasının zorunluluğunu mükemmel bir biçimde göstermektedir. Bununla birlikte Rosa Luxemburg, *bütün* bir dönemin teorisini, modern emperyalizmin *genel* teorisini kurmuş, ama bu teoriden günün somut taleplerine geçiş yapmanın yolunu o da bulamamıştır. Somut bölümleriyle «Junius Broşürü», asla «Sermaye Birikimi»nin (**) zorunlu bir sonucu değildir. Bütün dönemin yargılanmasındaki teorik doğruluk, Luxemburg'da, hareket eden somut güçlerin (bunları değerlendirmek ve bunlardan devrimci biçimde yararlanmak Marksist teorinin pratik görevidir) açık olarak kavranması yönünde somutlaşmamaktadır.

Bununla birlikte, Lenin'in bu noktadaki üstünlüğü, «politik deha», «pratik uzak görüşlü» gibi beylik sözlerle asla açıklanamaz. Bu, *bütün sürecin* yargılanmasında sağlanan

---

(*) Anton Pannekoek, I. Dünya Savaşından önce Hollanda ve Alman Sosyal Demokrat Partilerinde faaliyet göstermişti. Daha sonra (Alman) Komünist İşçi Partisine katıldı. Daha sonra Hollanda Komünist Partisinin önderlerinden biri oldu.

(**) **Sermaye Birikimi** (1913) Rosa Luxemburg'un baş teorik eseriydi, **Junius Broşürü** (1916) de onun en önemli polemiklerinden biriydi.

salt teorik bir üstünlük olmaktan çok öte birşeydir. Çünkü Lenin bütün hayatı boyunca, teorik konumunun nesnel, mantıksal sonucundan başka birşey olmayan tek bir pratik karar almamıştır. Ve bu konumun temel kuralının (maksim) somut durumun somut analizinin olması, yalnızca diyalektik düşünmeyenlerin gözünde sorunu bir «realpolitik» - uygulamasına dönüştürmektedir. *Marksistler için somut durumun somut analizi,* «saf» teorinin karşıtı değildir; tersine *hakiki teorinin* doruk noktası, teorinin gerçekten uygulandığı, —bundan dolayı— pratiğe dönüştüğü noktadır.

Bu teorik üstünlüğün temeli, Lenin'in Marx'ın bütün izleyicileri arasında, bakış açısını çevreleyen kapitalist ortamın fetişist kavramlarından enaz etkilenen kişi olmasına dayanmaktadır. Çünkü Marksçı ekonomi politiğin kendinden önceki ve sonraki bütün yaklaşımlar karşısındaki üstünlüğü, görünürde en saf ekonomik (bundan dolayı en saf fetişist) kategorilerle işlenmesi gereken en karmaşık sorunları bile, bu «saf-ekonomik» kategorilerin ardında sosyal varlıklarını ifade ettikleri sınıfların gelişme süreçlerinin ortaya çıkmasını sağlayan bir çerçeve içine oturtmayı yöntem olarak başarmasında yatmaktadır. [Marx'daki sabit (konstant) ve değişken (variabel) sermaye ayrımı ile, klasik iktisattaki sabit (fix) ve dolaşan (zirkuliend) sermaye ayrımı arasındaki karşıtlık üzerine düşünün. Burjuva toplumun sınıfsal yapısı ancak bu ayrımla görülebilir. Artık değer sorunlarının Marksçı çerçeve içinde ele alınışı, burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıfsal tabakalaşmayı hemen ortaya çıkardı. Sabit sermayenin büyümesi (*) bu ilişkiyi tüm toplumun gelişme sürecinin dinamik bağlamı içinde gösterdi, ve aynı zamanda çeşitli sermaye guruplarının artık değerin bölüşülmesi için verdiği kavgayı sergiledi.]

(*) İngilizce çeviride, «eklenilen sabit sermaye kavramı» deniliyor. (ç.n.)

Lenin'in emperyalizm teorisi, —Rosa Luxemburg'unki gibi— emperyalizmin ekonomik açıdan zorunlu doğuşunu ve ekonomik sınırlarını gösteren bir teori olmaktan çok, emperyalizmin bağrında yaşayan ve onun tarafından harekete geçirilen somut sınıf güçlerini gösteren bir teoridir; *emperyalizmle birlikte oluşan somut dünya durumunun* teorisidir. Lenin tekelci kapitalizmin mahiyetini araştırırken, onu ilk ağızda ilgilendiren bu somut dünya durumu ve onun yarattığı sınıfsal tabakalaşmadır: dünya sömürgeci güçler tarafından *de facto* (fiilen) nasıl bölüşülmüştür; sermayenin yoğunlaşma hareketiyle burjuvazi ve proletaryanın iç sınıfsal tabakalaşması nasıl değişmiştir (salt parazit rantiyeler sınıfı, işçi aristokrasisi, vb.) Ve özellikle, tekelci kapitalizmin iç hareketi, her ülkedeki eşit olmayan tempodan dolayı, «çıkar bölgelerinin» geçici olarak başarılan barışçıl paylaşımını ve diğer uzlaşmaları yeniden nasıl geçersiz kılmış ve ancak zor kullanarak, savaşla çözülebilecek çatışmalara yolaçmıştır.

Emperyalizmin özü, tekelci kapitalizm olarak ve emperyalist savaş ise daha da yüksek bir yoğunlaşma ve mutlak bir tekel yönünde işleyen bu eğilimin zorunlu gelişmesi ve ifadesi olarak belirlenirken, toplumun tabakalaşması da, bu savaşla olan ilişkisi içinde açıklık kazanır. Burjuvazinin emperyalizmle doğrudan «ilgilenmeyen», hatta onun tarafından «dolandırılan» kesimlerinin, savaşa karşı harekete geçirilebileceğini tasarlamanın —*à la Kautsky*— saf bir hayalcilikten başka birşey olmadığı ortaya çıkmıştır. Tekelci gelişme tüm burjuvaziyi kendisiyle birlikte sürükler, hatta yalnızca —sürekli bocalayan— küçük burjuvazi içinde değil, proletaryanın bazı kesimleri içinde de (elbette geçici) destek bulur. Yine de şüpheciler, devrimci proletaryanın emperyalizmi kesinlikle reddederek, toplum içinde tecrit olmuş bir konuma düştüğünü düşünürlerken yanılıyorlar. Kapitalist toplumun gelişmesi, daima istikrarsız ve çelişmeli olmuştur. Tekelci

kapitalizm tarihte ilk kez gerçek anlamda bir dünya ekonomisi yaratmıştır; bundan dolayı onun yolaçtığı savaş, yani emperyalist savaş, kelimenin en dar anlamıyla ilk dünya savaşıdır. Bunun anlamı, herşeyden önce, tarihte ilk kez, kapitalizm tarafından ezilen ve sömürülen ulusların, kendilerini ezenler karşısında artık yalnızca tecrit olmuş mücadeleler yürütmedikleri, bütün varlıklarıyla dünya savaşının girdabına sürüklendikleridir. Gelişmiş kapitalist sömürge politikası, kapitalist gelişmenin başlangıcında olduğu gibi, sömürge halklarını yalnızca basit yağmacı bir biçimde sömürmemekte, *aynı zamanda onların toplumsal yapısını da değiştirmekte, kapitalistleştirmektedir.* Bu elbette, daha da büyük bir sömürü peşinde koşarken (sermaye ihracı vb.) meydana gelmektedir; bunun sonucunda sömürge ülkelerde —elbette, emperyalizmin istemediği biçimde— ayrı bir burjuva gelişmenin temelleri de atılmaktadır; bu gelişmenin kaçınılmaz sonucu olarak, *ulusal bağımsızlık mücadeleleri başlar.* Bu süreç ,emperyalist savaşın emperyalist ülkelerde varolan bütün insan kaynaklarını seferber etmesi, kısmen sömürge halklarını fiilen kavgaya çekmesi, kısmen de sanayilerinin daha hızlı gelişmesini sağlaması sonucu, daha da yoğunluk kazanır; bu süreç ekonomik ve ideolojik olarak da hızlanır.

Ancak sömürge halkların durumu, tekelci kapitalizmle onun tarafından sömürülenler arasındaki ilişkinin yalnızca aşırı bir biçimidir. Bir çağdan diğerine tarihsel geçiş asla mekanik değildir; yeni bir üretim tarzı. ancak aştığı kendinden önceki üretim tarzı, kendi özel görevini, toplumu değiştirme görevini heryerde tamamladıktan sonra sahneye çıkabilir ve tarihsel bir rol oynayabilir. Birbirini izleyen üretim tarzları ve onlara denk düşen toplum biçimleri ve sınıfsal tabakalaşmalar tarih sahnesine çok kez birbirleriyle kesişerek ve birbirlerine karşı işleyerek çıkarlar. Böylece, içinde yeraldıkları tarihsel çevrenin tamamen değişmesi sonucunda, soyut olarak birbiriyle aynıymış gibi görünen geliş-

melerin (örneğin feodalizmden kapitalizme geçiş) sosyal-tarihsel bütünle olan ilişkileri tamamen farklı bir hal alabilir ve buna uygun olarak bütünüyle yeni —aynı zamanda yalnız onların sayılan— bir fonksiyon ve anlam kazanabilir.

Yükselen kapitalizm, ulus oluşturucu bir etken olarak rol oynadı. Orta Çağın küçük feodal egemenlik biçimleri karışımından, Avrupa'nın kapitalist açıdan daha gelişmiş olan kesimini —zorlu devrimci mücadelelerden sonra— büyük uluslar halinde yeniden biçimlendirdi. Almanya ve İtalya'nın birliği için verilen mücadeleler, —nesnel olarak bakıldığında— bu devrimci mücadelelerin sonuncuları oldu. Ama bu devletlerde kapitalizm emperyalist tekelci kapitalizm yönünde gelişmeğe devam etmişse, ve eğer daha geri olan ülkelerin bazılarında bile (Rusya, Japonya) böyle biçimler almağa başlamışsa, bu, dünyanın artakalan bütün kesimleri için kapitalizmin ulus oluşturucu etken olarak öneminin artık sona erdiği anlamına gelmez. Tam tersi. *Devam eden kapitalist gelişme, o ana dek «tarihsiz olan» bütün Avrupa halkları arasında ulusal hareketler yarattı.* Aradaki fark, bunların «ulusal kurtuluş mücadelelerinin» artık yalnızca iç feodalizme yada feodal mutlakiyetçiliğe karşı verilen mücadeleler olarak meydana gelmeyişi —bu da kesinlikle ilerici birşey— *emperyalist dünya güçlerinin yarışma alanına uymak zorunda kalmalarıdır.* Bunların tarihsel önemi, değerlendirilmesi, bundan dolayı, bu somut bütün içinde hangi somut fonksiyonu yerine getirdiklerine bağlıdır.

Marx bu sorunun önemini, çok önceleri gayet açık biçimde tesbit etmişti. Onun zamanında bu, elbette esas olarak bir İngiliz sorunuydu: İngiltere'nin İrlandayla ilişkisi sorunu. Ve Marx şunu en şiddetli biçimde vurgulamıştır: «Uluslararası adaleti tamamen es geçsek bile, bugünkü mecburi birliği —yani İrlanda'nın köleleğini— mümkünse, eşit ve özgür bir ittifaka, ve zorunluysa, tam bir ayrılığa dönüştürmek, İngiliz işçi sınıfının kurtuluşunun önkoşuludur.» Çünkü

Marx şunları açıkca görmüştü; bir yandan, İrlanda'nın sömürülmesi daha o zamandan, tekelci bir karakter kazanmış tek kapitalizm olan İngiliz kapitalizminin önemli bir kozuydu, öte yandan ise, İngiliz işçi sınıfının bu soruna ilişkin belirsiz tavrı, ezilenleri bölüyor ve onların ortak düşmana karşı birleşik mücadele vermesi yerine, sömürülenlerin diğer sömürülenlere karşı savaşmasına yolaçıyordu; ve bundan dolayı, İngiliz proletaryasının kendi burjuvazisine karşı mücadelesinde gerçekten etkin bir cepheyi, ancak İrlanda'nın ulusal kurtuluş mücadelesi yaratabilirdi.

Marx'ın bu anlayışı yalnızca o günkü İngiliz işçi hareketi içinde etkisiz olmakla kalmadı; II. Enternasyonal'in teori ve pratiğinde de hayata geçirilmedi. Burada da teoriye yeniden hayat vermek Lenin'in payına düştü; ama teoriye bizzat Marx'ın kazandırdığından daha canlı, daha somut bir hayat. Çünkü teori salt evrensel (welthistorisch) güncellikten çıkarak, günün sorunu haline geldi, ve buna uygun olarak Lenin'de artık teorik olarak değil, saf pratik olarak ortaya çıktı. Çünkü bu bağlam içinde şurası herkez için açık olmalıdır: burada tüm haşmetiyle karşımıza çıkan sorun, —yalnız işçilerin değil, gerçekten dünya ölçüsünde tüm ezilenlerin ayaklanması— *Lenin'in baştan beri Narodnikler, Legal Marksistler ve Ekonomistlere vb. karşı, Rusya'daki tarımsal sorunun çekirdeğinde yattığını sürekli olarak gösterdiği sorunun aynısıdır.* Bütün bu durumlarda sözkonusu olan, ülkenin siyasal sınırları içinde yada dışında olsun, Rosa Luxemburg'un kapitalizmin dış pazarı diye adlandırdığı (kapitalist olmayan pazar olarak anlaşılması gereken) sorundur. Yayılan kapitalizm bir yandan bu dış pazar olmadan varolamaz; öte yandan ise kapitalizmin bu pazar karşısındaki sosyal fonksiyonu, onun orijinal toplumsal yapısını parçalamaktan, onu kapitalistleştirmekten, onu —kapitalist— bir iç pazara dönüştürmekten ibarettir; ama bu arada bu pazar da bağımsızlık eğilimleri kazanmaktadır. Burada da sözkonusu olan, diyalektik

bir ilişkidir. Ancak Rosa Luxemburg bu doğru ve mükemmel tarihsel perspektiften kalkınarak, dünya savaşının doğurduğu somut sorunların somut çözümüne giden yolu çıkaramadı. Onun payına düşen, bir tarih perspektifinin. bütün çağın karakterinin doğru ve mükemmel biçimde çizilişi oldu. Ama yalnızca bir bütün olarak çağın karakterinin çizilmesi. Ve teoriden pratiğe giden adımı atmak ise Lenin'e düştü. Bu adım, aynı zamanda —ve bu asla unutulmamalıdır— *teorik bir ilerlemedir.* Çünkü bu, soyuttan somuta giden bir adımdır.

Güncel tarihsel gerçekliğin soyut ve doğru olarak değerlendirilmesinden ve tüm emperyalist çağın genel devrimci karakterinin ispatlanmasından somuta geçiş, bu devrimin özgül karakterinin ne olduğu sorusuyla doruğa erişir. Marx'ın en büyük teorik başarılarından biri de, burjuva ve proleter devrimi birbirinden açık olarak ayırmasıdır. Bu ayrım bir yandan, çağdaşlarının ham hayalciliği karşısında son derece büyük bir pratik-taktik önem taşırken, öte yandan da, o günün devrimci hareketleri içinde yatan gerçekten yeni, gerçekten proleter devrimci unsurları açıkca gösterecek tek yöntemsel aracı sunmaktaydı. ***Bununla birlikte kaba (vulger) Marksizmde, bu ayrım mekanik bir bölünme içinde dondurulmaktaydı.*** Oportünistler için bu ayrımın pratik sonucu, çağımızda aşağı yukarı her devrimin bir burjuva devrimi olarak başladığı yolundaki, ampirik açıdan doğru olan gözlemin (bu devrim içinde ne kadar çok proleter eylemleri, talepleri yükselse de) şematik biçimde genelleştirilmesidir. Oportünistlerin bundan çıkardığı sonuç, bu devrimin yalnızca bir burjuva devrim olduğudur. Proletaryanın görevi ise, *bu* devrimi desteklemektir. Burjuva ve proleter devrimin bu ayrımından çıkan sonuç, ***proletaryanın kendi özel devrimci sınıf hedeflerinden vazgeçmesidir.***

Ancak, bu teorinin mekanik yalnış akıl yürütüşünü gören ve çağımızın proleter devrimci karakterinin bilincinde olan radikal sol anlayış da, başka açıdan aynı ölçüde tehli-

keli mekanik bir yorumun esiri olmaktadır. Burjuvazinin evrensel (welthistorisch) devrimci rolünün emperyalizm çağında sona erdiği yargısından bu sol yorumun çıkardığı sonuç, —yine burjuva ve proleter devrimin mekanik ayrımına daya narak— artık, *saf proleter devrimler çağına girdiğimizdir.* Bu tavrın tehlikeli pratik sonucu ise, emperyalizm çağında zorunlu olarak ortaya çıkan, *ve proleter devrimle olan bağlantısı içinde nesnel olarak devrimci nitelik taşıyan* bütün çözülme ve mayalanma hareketlerinin(tarımsal sorun, sömürge sorunu, ulusal sorun) es geçilmesi, hatta küçümsenmesi, inkâr edilmesidir; saf proleter devrimi savunan bu teorisyenler, proletaryanın en gerçek ve en önemli müttefiklerinden kendi arzularıyla vazgeçmekte; proleter devrimi somut olarak çok şanslı kılan devrimci çevreye önem vermemekte ve bu devrime hazırlandıklarını sanmaktadırlar. «Saf bir sosyal devrim bekleyen biri», diyor Lenin, «onu asla yaşayamaz. Ve böyle biri, gerçek devrimi anlamayan, yalnızca lafta devrimci olan bir kişidir».

Çünkü gerçek devrim burjuva devrimin proleter devrime diyalektik dönüşümüdür. Geçmişteki büyük burjuva devrimlerinin önderi yada yararlananı olan sınıfın artık nesnel açıdan karşıdevrimci olduğu gibi tartışılmaz tarihsel bir olgu, asla, bu devrimlerin çevresinde dolandığı nesnel sorunların artık toplumsal açıdan sona erdiği, bu sorunların devrimci çözümüyle hayati ilgileri bulunan toplumsal tabakaların tatmin olduğu anlamına gelmez. Tam tersi. Burjuvazideki karşıdevrimci dönüşün anlamı, sadece, proletarya karşısında düşmanca bir tavır alması değil, aynı zamanda burjuvazinin kendi devrimci geleneklerinden de vazgeçmesidir. *Burjuvazi kendi devrimci geçmişinin mirasını proletaryaya devreder.* Bundan böyle, burjuva devrimini mantıksal sonucuna götürebilecek konumda olan tek sınıf, proletaryadır. Yani, bir yandan burjuva devrimin güncelliğini hala koruyan talepleri ancak bir proleter devrimin çerçevesi içinde gerçekleşe-

bilecektir, öte yandan bu taleplerin tutarlı biçimde gerçekleştirilmesi bizi zorunlu olarak bir proleter devrime götürecektir. Hasılı bugün proleter devrim, aynı anda burjuva devrimin hem gerçekleşmesi, hem de aşılması demektir.

Bu durumun doğru olarak değerlendirilmesi, proleter devrimin fırsat ve olanakları için çok geniş bir perspektif açar. Ama aynı zamanda, devrimci proletarya ve onun öncü partisinden çok büyük taleplerde bulunur. Çünkü bu diyalektik geçişi sağlamak için, proletarya, yalnızca doğru bir bağlamın doğru kavranışına sahip olmakla kalmamalı, bu ilişkileri kavramasını engelleyen kendi küçük burjuva eğilimlerini ve düşünce alışkanlıklarını da pratikte yenmelidir. (Örneğin ulusal önyargıları.) Böylece, ***kendi kendini aşarak, tüm ezilenlerin önderliğine yükselmenin,*** proletarya için bir zorunluk olduğu ortaya çıkmaktadır. Ezilen halkların ulusal bağımsızlık mücadelesi, gerek ezen halkın proletaryası, gerek ezilen halkın proletaryası için, olağanüstü bir devrimci öz-eğitim çalışmasıdır; çünkü ezen halkın proletaryası diğer halkın tam bağımsızlığı için mücadele ederek kendi milliyetçiliğini aşarken ,ezilen halkın proletaryası da buna federalizm sloganıyla karşılık vererek, uluslararası proletarya dayanışmasıyla kendi milliyetçiliğini aşar. Çünkü Lenin'in de belirttiği gibi, «proletarya sosyalizm için ve kendi zaaflarına karşı mücadele eder.» Devrim kavgası, dünya durumunun nesnel fırsatlarından yararlanma, ve kendi devrimci sınıf-bilincinin olgunlaşması için verilen içmücadele, bir ve aynı diyalektik sürecin birbirinden ayrılmaz unsurlarıdır (momentleridir).

Bundan ötürü emperyalist savaş, ***eğer proletarya burjuvaziye karşı devrimci bir mücadele yürütürse,*** proletarya için heryanda müttefikler yaratır. Ama proletarya konumunu ve görevlerini kavramazsa, savaş onu, burjuvazinin kuyruğunda kendi kendini korkunç bir biçimde parçalamaya zorlar. Emperyalist savaş öyle bir dünya durumu yaratır

ki, proletarya, tüm ezilen ve sömürülenlerin gerçek önderi olabilir ve onun kurtuluş mücadelesi, kapitalist boyunduruk altındaki herkez için bir işaret ve yolgösterici haline gelebilir. Ama savaş, aynı zamanda, öyle bir dünya durumu yaratır ki, milyonlar ve milyonlarca proleter, kendi sömürücülerinin tekelci konumunu sağlamlaştırmak ve genişletmek uğruna, birbirlerini en ince yöntemlerle hunharca öldürmek zorunda kalır. Bu iki kaderden proletaryanın payına hangisinin düşeceği, *onun kendi tarihsel durumunu kavrayışına ve kendi sınıf bilincine bağlıdır.* Çünkü «insanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar.» Ama yine de, «kendi seçtikleri koşullar altında değil, doğrudan doğruya karşılaşılan, verilen ve teslim alınan koşullar altında.» Burada sözkonusu olan seçim de, proletaryanın mücadele etmeyi isteyip istemediği değil, yalnızca, onun hangi çıkarlar için, kendininkiler için mi, yoksa burjuvazinin çıkarları için mi savaşacağıdır. Tarihsel durumun proletaryanın önüne koyduğu sorun, *savaş ve barış arasında yapılan seçim değil, emperyalist savaşla bu savaşa karşı savaş, yani içsavaş arasındaki seçimdir.*

Proleteryanın emperyalist savaş karşısındaki silahı olarak, içsavaşın zorunluluğu, proletaryanın bütün mücadele biçimleri gibi ,kapitalist üretimin ve burjuva toplumun gelişiminin proletaryaya empoze ettiği mücadele koşullarından kaynaklanmaktadır. Partinin faaliyeti ve doğru teorik öngörü, proletaryaya yalnızca direniş yada saldırı gücü verecek ölçüde önem taşır; sınıfsal tabakalaşmanın belirli bir durumundan dolayı, proletarya bu güce nesnel olarak sahiptir, ama teorik ve örgütsel açıdan olgun olmadığı için, mevcut nesnel olanakların düzeyine yükselemez. Hasılı, kapitalizmin emperyalizm aşaması karşısında proletaryanın kendiliğinden tepkisi olarak kitle grevi, daha emperyalist savaş öncesinde ortaya çıktı; II. Enternasyonal'de sağ ile merkezin her türlü yolla maskelemeğe çalıştığı bu ilişki, (savaş ve

kitle grevi), radikal kanat için yavaş yavaş ortak bir teorik malzeme haline geldi.

Burada da Lenin, daha 1905 gibi erken bir tarihte, kitle grevinin nihai kavga için yetersiz bir silah olduğunu kavrayan tek kişiydi. Bastırılan Moskova ayaklanmasından sonra, «silaha sarılınmaması gerektiği» görüşünü savunan Plekhanov'un tersine, Lenin, bu başarısız ayaklanmayı önemli bir aşama olarak değerlendirdi ve ondan çıkan somut dersleri saptamaya çalıştı, *böylece dünya savaşında proletarya için zorunlu taktikleri teorik olarak o günden koydu.* Çünkü kapitalizmin emperyalist aşaması ve özellikle dünya savaşında çıktığı doruk, kapitalizmin varolma yada yokolma konusunda karar durumuna girdiğini gösteriyor. Egemenlik alanının genişlemesiyle ve iktidar aygıtının gelişmesiyle birlikte, egemenliğinin gerçek toplumsal temelinin daraldığının bilincinde olan burjuvazi, iktidara alışkın bir sınıfın doğru sınıf-içgüdüsüyle, bir yandan bu temeli genişletmek (orta tabakaları kendi peşine takmak, işçi aristokrasisine rüşvet vermek), öte yandan en kararlı düşmanlarını gerçek bir direniş örgütlemeden önce kesin olarak yenmek için son derece enerjik çabalarda bulunur. Bunun için sınıf mücadelesinin «barışçı» biçimlerini (bu mücadele biçimlerinin geçici olarak işlev görmeleri, ne kadar sorunlu da olsa, bütün revizyonizm teorisinin temelidir) ortadan kaldıran ve «daha enerjik» kavga araçlarını tercih eden, heryerde burjuvazi olmuştur. (Amerika'daki durumu düşünün).(*) Burjuvazi, devlet aygıtının denetimini gittikçe daha fazla ele geçirmeyi başarır

(*) 1919 yılı sonlarında ve 1920'de ABD'de yeni kurulan Komünist Partisine karşı son derece ağır polis baskıları uygulandı. Başkan Wilson'un yardımcısı General Palmer 6000 militanın ve bütün parti önderlerinin tutuklanmasıyla sonuçlanan silahlı baskınlar düzenledi. Boston'da tutuklular, eski Roma'da olduğu gibi, sokaklarda zincire vurularak yürütüldüler.

ve kimliğini onunla o kadar sağlam birleştirir ki, işçi sınıfının görünüşte salt ekonomik olan talepleri bile bu duvara gittikçe daha fazla şiddetle çarpar; işçiler, yalnızca ekonomik durumlarının kötüleşmesini ve daha önce kazandıkları güçlü konumların kaybedilmesini engellemek isteseler bile, devlet iktidarıyla mücadeleye (aynı zamanda, bilinçsiz de olsa, devlet iktidarı için mücadeleye) girişmek zorunda kalırlar. Bu gelişme, proletaryayı kitle grevi taktiğini kullanmaya zorlar; bunun yanında oportünizm ise, devrim korkusundan dolayı, daima mevcut durumdan devrimci sonuçlar çıkarmaktan çok, daha önceki kazanımları teslim etme eğiliminde olmuştur. Ama kitle grevi —nesnel mahiyetinden dolayı— devrimci bir araçtır. Her kitle grevi devrimci bir durum yaratır; bu durumda burjuvazi, kendi devlet aygıtının da yardımıyla, kendisi için gerekli sonuçları mümkün olduğunca çıkarır. Bu tedbirler karşısında proletarya güçsüzdür. Eğer proletarya burjuvazinin silahları karşısında *yine de silaha sarılmazsa,* kitle grevi silahı da onlar karşısında zorunlu olarak ateş almayacaktır. Bunun anlamı, kendini silahlandırmak, esas kitlesi işçi ve köylülerden oluşan burjuvazinin ordusunu dağıtmak, burjuvazinin kendi silahlarını kendisine çevirmek için çaba harcamakdır. (1905 Devrimi çok doğru bir sınıf içgüdüsünün —ama bu bakımdan yalnızca içgüdü olarak kalan— birçok örneğini ortaya koymuştur.)

Emperyalist savaş bu durumun son derece keskinleşmesi anlamına gelir. Burjuvazi proletaryayı şu seçimle karşı karşıya bırakır: ya diğer ülkelerdeki sınıfdaşlarını tekelci çıkarlar uğruna öldürmek ve bu çıkarlar için ölmek, yada burjuvazinin egemenliğini silah gücüyle devirmek. Bu nihai zor kullanımı karşısında, bütün diğer mücadele yöntemleri güçsüz kalır; çünkü bunların istisnasız hepsi, emperyalist devletlerin askeri aygıtı karşısında paramparça olur. Eğer proletarya bu nihai saldırıdan kurtulmak istiyorsa, bundan dolayı, bu askeri aygıtın kendisine karşı mücadeleyi başlat-

mak zorundadır: onu kendi içinden parçalamalı ve emperyalist burjuvazinin tüm halka vermek zorunda kaldığı silahları burjuvaziye karşı çevirmeli, emperyalizmi yoketmek için onlardan yararlanmalıdır.

Burada da, —teorik olarak— daha önce işitilmeyen birşey yok. Tam tersi. Bu durumun özü, burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf ilişkisinde yatıyor. Clausewitz'in tanımına göre, savaş politikanın yalnızca devamından ibarettir; ama bu, *her bakımdan* böyledir. Yani, savaş, bir devletin yalnızca dış politikası açısından, ülkenin o ana kadar «barış» içinde izlediği çizginin nihai ve en aktif sonucuna götürülmesi demek değildir; bir ülkedeki (ve tüm dünyadaki) sınıfsal diziliş açısından da, savaş, yalnızca daha önce toplumda «barış» içinde gelişen eğilimleri, en yüksek derecesine çıkarır ve en son noktasına erişecek ölçüde keskinleştirir. Bundan dolayı savaş, ne ülke için, nede ulus içindeki bir sınıf için, bütünüyle yeni bir durum yaratır. Bu durumda yeni olan yan yalnızca, bütün sorunların inanılmaz boyutlardaki niceliksel yoğunlaşmasının niteliksel bir değişikliğe dönüşmesi ve bunun için —yalnızca bunun için— yeni bir durum doğmasından ibarettir.

Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında, savaş bundan dolayı kapitalizmin emperyalist gelişiminin yalnızca bir aşamasıdır. Savaş, bunun için, proletaryanın burjuvazi karşısındaki sınıf kavgasında, zorunlu olarak, yalnızca bir aşamadır. Lenin'in emperyalizm teorisinin önemi, dünya savaşıyla genel gelişme arasındaki bu karşılıklı ilişkiyi teorik olarak tutarlı biçimde yalnızca onun üretmesinde —onun dışında bunu kimse başaramadı— ve bu ilişkiyi savaşın somut sorunlarında açık olarak ispatlamasında yatmaktadır. Ama tarihsel maddecilik proleter sınıf mücadelesinin teorisi olduğu için, *emperyalizm teorisi aynı zamanda emperyalizm çağında işçi hareketi içindeki akımların teorisi olmazsa,* bu ilişkinin kurulması eksik kalır. Gerekli olan, yalnızca, sava-

şın yarattığı yeni dünya durumunda proletaryanın nasıl davranmasının uygun olduğunu açık olarak görmek değil, aynı zamanda emperyalizm ve emperyalist savaş karşısındaki diğer «proleter» tavırların teorik olarak hangi temele dayandığını, proletarya içindeki hangi toplumsal değişimlerin bu teorilerin politik akım olmalarını sağlayacak ölçüde taraftar bulmasına olanak verdiğini göstermektir.

Herşeyden önce, bu akımların fiilen akım olarak varolduğunu göstermek gerekiyordu. Sosyal Demokrasinin savaş karşısındaki tavrının, bir —anlık— aldanmanın, korkaklığın, vb. değil, daha önceki gelişmenin zorunlu bir sonucu olduğu gösterilmeliydi. Bundan dolayı, *bu düşünceler işçi hareketi tarihinden kalkınarak anlaşılmalı* ve Sosyal Demokrasi saflarında daha önce yeralan «düşünce ayrılıklarıyla» (revizyonizm, vb.) ilişkisi içinde incelenmelidir. Marksist yöntem için kendiliğinden anlaşılır birşey olması gereken bu bakış açısı (Komünist Manifesto'da o günkü akımların ele alınışı hatırlansın) işçi hareketinin devrimci kanadında bile güçlükle yayılabilmiştir. «Enternasyonal gurubu»,(*) yani Rosa Luxemburg ve Franz Mehring'in gurubu bile, bu yöntemsel bakış açısını tutarlı ve tam olarak uygulayacak yetenekte değildi. Ama şurası da açıktır ki, oportünizm ve onun savaş karşısındaki tavrı mahkum edilirken, oportünizmi işçi hareketi içinde tarihsel olarak anlaşılması gereken bir akım olarak yorumlamayan, ve onun bugününü geçmişinin organik biçimde gelişmiş meyvası olarak görmeyen bir yaklaşım, ne Marksist tartışmanın gerçekten ilkeli düzeyine yükselebilir, nede opor-

(*) **Die Internationale** Nisan 1915'te Rosa Luxemburg tarafından kurulan teorik bir yayın organıydı. «Enternasyonal Gurubu»na katılanlar arasında Karl Liebknecht ve —Marx'ın biyografisini yazan— eleştirmen ve tarihçi Fransız Mehring de vardı. Daha sonra bu gurup Alman Komünist Partisinin embriyonu olan «Spartaküs Birliği»ni oluşturdular.

tünizmin mahkum edilmesinden, somut-pratik sonuçlar, eylem anında gerekli taktik-örgütsel sonuçlar çıkarılabilir.

Scheidemann, Plekhanov yada Vandervelde'nin savaş karşısındaki tavrının, *revizyonizmin ilkelerinin güncel duruma tutarlı biçimde uygulanmasından* başka birşey olmadığı, Lenin için, yine yalnızca Lenin için, dünya savaşının patlamasından itibaren açık bir durumdu.

Peki revizyonizmin özü —kısaca— neden ibarettir? Birinci olarak, revizyonizm, tarihsel maddeciliğin «tek yanlılığını,» yani *bütün* tarihsel-toplumsal olguların yalnız proletaryanın bakış açısından ele alınmasını aşmaya çalışır. Revizyonizm, bakış açısı olarak «tüm toplumun» çıkarlarını seçer. Ama böyle toplu bir çıkar —somut olarak bakılırsa— asla yoktur, çünkü böyle ortak bir çıkarmış gibi görünebilen şey, farklı sınıf güçlerinin karşılıklı etkimede bulunmasının geçici bir ürününden başka birşey değildir; revizyonist, tarihsel sürecin *sürekli değişen bu ürününü, hep aynı kalan yöntemsel çıkış noktası olarak* kavrar. Böylece, şeyleri (Dinge) teorik açıdan da başaşağı çevirir. Pratik olarak revizyonizmin özü, bu teorik çıkış noktasından dolayı, daima ve zorunlu olarak uzlaşmadır. Revizyonizm daima eklektik olmuştur; yani —teorik olarak da— sınıf çelişkilerini hafifletmeye, dengelemeğe ve olayların değerlendirilmesinde ölçüt olarak sınıfların —yalnızca revizyonistin kafasında mevcut olan, kafadan uydurma— birliğini kullanmaya çalışmıştır.

Bu nedenle, revizyonist, —ikinci olarak— *diyalektiği* reddeder. Çünkü, diyalektik, toplumun gelişiminin gerçekte çelişmeler içinde yürüdüğünün, ve bu çelişmelerin (sınıf çelişmeleri, sınıfların ekonomik varlıklarının antagonist karakteri, vb.) bütün olayların temeli ve çekirdeği olduğunun kavramsal ifadesinden başka birşey değildir; toplum sınıfsal tabakalaşmaya dayandığı sürece, toplumun «birliği», ancak soyut bir düşünce olabilir ve bu çelişmelerin birbirlerini kar-

şılıklı olarak etkimesinin —daima geçici— bir sonucundan başka birşey değildir. Diyalektik sosyal bir olgunun, yani toplumun kendisinin de çelişmeler içinde, bir çelişmeden diğerine dönüşüm içinde, *dolayısıyla devrimci* biçimde geliştiği olgusunun teorik bir ifadesinden başka birşey olmadığı için, diyalektiğin teorik olarak reddolunması, zorunlu olarak hertürlü devrimci tavırdan da ilkesel bir kopuş anlamına gelir.

Revizyonistler bu şekilde, —üçüncü olarak— diyalektiğin gerçeklik içindeki varlığını (çelişmeler içinde gelişen ve böylece sürekli *yeni olanı* yaratan hareketiyle birlikte) kabul etmemekte inat ettikleri için, düşünceleri tarihsellikten, somutluktan ve yenilikten yoksundur. Onların yaşadığı gerçeklik, şematik ve mekanik olarak işleyen, «ebedi, tunçtan» yasalara bağımlıdır; doğa yasalarında olduğu gibi insanın kaderci biçimde tabi olduğu bu yasalar —mahiyetlerine göre— kendi kendilerini üretmektedirler. Bundan ötürü, revizyonistler açısından, proletaryanın kaderinin nasıl gelişeceğini bilmek için, bu yasaları, her zaman geçerli olmak üzere, birkez öğrenmek yeterli olacaktır. Revizyonistler açısından, bu yasaların kucaklamadığı yeni durumların yada sonucu proletaryanın kararına bağlı olan durumların varolabileceği varsayımı bilimdışıdır. (Büyük kişilere, ahlaka, vb. aşırı değer verilmesi, bu anlayışın yalnızca zorunlu bir tamamlayıcısıdır.)

Dördüncü olarak, bu kanunlar *kapitalist gelişmenin kanunlarıdır*, ve bunların tarih-üstü, zamandışı geçerliğinin vurgulanması, revizyonistler açısından burjuvazi gibi, kapitalist toplumun da esasta değiştirilemeyen bir gerçeklik olduğu anlamına gelir. Revizyonist, artık burjuva toplumuna tarihsel bir olgu olarak, dolaysıyla tarihsel açıdan çöküşe mahkum gözüyle bakmaz; bilimi de, bu çöküş dönemini kavrama ve onu hızlandırma aracı olarak değil, tersine —en iyi haliyle— proletaryanın *burjuva toplumu içindeki* durumunu iyileştirme aracı olarak görür. Revizyonizm açısından, pratik olarak

burjuva toplumun ufuklarının ötesini gösteren her düşünce hayalcidir, ütopyacıdır.

Revizyonizm bundan dolayı —beşinci olarak— *realpolitik* eğilimindedir. Revizyonizm, *özel grupların günlük çıkarlarını temsil edebilmek için, tüm sınıfın gerçek çıkarlarını* (bunların tutarlı savunusunu da ütopyacılık diye adlandırarak) *sürekli olarak kurban eder*. Ve şu yaptığımız birkaç değinmeden de açığa çıkmıştır ki, revizyonizm yalnızca, kapitalizmdeki yeni gelişim sonucunda, belirli işçi tabakaları bu durumdan —geçici olarak— ekonomik yarar sağlayabildikleri için gerçek bir akım haline gelebilmiştir. Ve işçi partilerinin örgütlenme biçimi, bu tabakalara ve onların aydın temsilcilerine, proletaryanın —karmaşık ve salt içgüdüsel de olsa— devrimci kitlelerine oranla daha büyük bir etki sağladığı için, bu mümkün olabilmiştir.

Bütün oportünist akımların ortak özelliği, olaylara asla proletaryanın sınıf açısından bakmamaları, böylece tarih ve diyalektik dışı, eklektik bir «*realpolitik*»in esiri olmalarıdır; bu ortak özellik, savaşı yorumlayışlarındaki farklılıkları ortadan kaldırmakta ve aynı zamanda istisnasız hepsinin daha önceki oportünizmin zorunlu birer sonucu olduklarını göstermektedir. Sağ kanadın «kendi» ülkesinin emperyalist güçleri karşısında gösterdiği bu kayıtsız şartsız izleyicilik, —ne kadar, ilk başlarda diye kayıt konsa da— köken olarak, burjuvaziyi tarihsel gelişmenin öncü sınıfı olarak gören ve proletaryaya ise, onun «ilerici rolünü» destekleme görevini ayıran görüşten kaynaklanarak gelişir. Ve Kautsky, Enternasyonal'i, savaş için elverişli olmayan, salt bir barış aracı diye nitelerken, birinci Rus Devriminden (1905) sonra, «devrimci hedeflerin gerçekleşmesinin son derece yakın göründüğü devrim ateşi içinde ‚rasyonel bir Menşevik taktik için bir çıkış yolu bulmak son derece zor» diye yakınan Menşevik Çerevanin'den farkı ne söylemektedir?

Oportünizm, dayanmağa ve proletaryayı peşine takmağa

çalıştığı *burjuva katlarına göre* farklı farklıdır. Sağ kanatta olduğu gibi, bu kesim, ağır sanayi ve banka sermayesi olabilir. Bu durumda emperyalizm kayıtsız şartsız zorunlu kabul olunur. Onlara göre ,proletarya kendi çıkarlarının gerçekleşmesini emperyalist savaşın *içinde*, kendi «öz» ulusunun büyüklüğünde, onun zaferinde bulur. Yada emperyalizmle işbirliği yapmağa zorlanmakla birlikte, ikinci plana itildiğini hisseden burjuva katlarıyla birleşmeğe çalışılabilir; pratikte emperyalizmi izlediği (ve izlemesi gerektiği) için, bu burjuva tabakaları, yine de baskıdan yakınırlar ve olayların başka bir yön almasını «arzu ederler»; bu nedenle, hemen barış yapılması, serbest ticarete ve yeniden «normal» koşullara dönülmesi için özlem çekerler. Ama öte yandan, bunlar doğal olarak emperyalizmin aktif karşıtları olarak ortaya çıkabilecek halde değildirler. Tam tersine, sadece emperyalist yağmadan pay almak için —boşuna— bir kavga yürütürler. (Hafif sanayi kesimleri, küçük burjuvazi, vb.) Bu perspektiften bakıldığında, emperyalizm «tesadüfi» birşeymiş gibi görünür; pasifist bir çözüm bulunması, çelişmelerin köreltilmesi için çalışmayı denerler. Ve proletaryanın da —Sosyal Demokrasi içindeki Merkezci kesim onu bu tabakaların peşine takmak ister— savaşa karşı aktif bir mücadele yürütmemesi gerektiği ileri sürülür. (Ama mücadele etmemenin anlamı: pratikte savaşa katılmak demektir.) Proletaryanın yalnızca «adil» bir barışın gerekliliğini savunmasının zorunlu olduğu söylenir.

Enternasyonal, tüm dünya proletaryasının çıkar ortaklığının örgütsel ifadesidir. Ve işçinin işçiye karşı, burjuvazinin hizmetinde çarpışabileceği teorik olarak mümkün görüldüğü an, Enternasyonal pratikte varolmaktan çıkar. Ve hasım emperyalist güçlerin hizmetinde işçinin işçi karşısında verdiği bu kanlı savaşın, Enternasyonal içindeki belirli unsurların daha önceki tavırlarının zorunlu bir sonucu olduğu kavrandığında artık Enternasyonalin yeniden kurulmasın-

dan, yeniden doğru yola çekilmesinden, onarılmasından sözedilemez. Oportünizmin bir akım olarak kavranmasının anlamı, *oportünizmin proletaryanın kendi kampındaki sınıf düşmanı olduğudur*. Bunun için de, oportünistlerin işçi hareketinden uzaklaştırılması ,burjuvazi karşısındaki kavgaya başarılı biçimde başlanması için, kesinlikle zorunlu ilk koşuldur. Proleter devrimin hazırlanması için, işçilerin kendilerini felakete götüren bu etkiden örgütsel ve entelektüel olarak kurtarılmaları da kesinlikle zorunludur. Ve bu kavga aynı zamanda tüm sınıfın dünya burjuvazisi karşısındaki kavgası olduğu için, bir akım olarak oportünizm karşısındaki mücadeleden doğacak zorunlu sonuç şudur: yeni bir proleter devrimci Enternasyonal'in yaratılması.

Eski Enternasyonal'in oportünizmin batağına batması, devrimci karakteri hemen yüzeyden görülemeyen bir dönemin sonucu olmuştur. II. Enternasyonal'in çöküşü ve yeni bir Enternasyonal'in gerekliliği, iç savaşlar döneminin başlamasının artık kaçınılmaz olduğunun işaretidir. Bu, artık hergün barikatlarda savaşılması gerektiği anlamına asla gelmez. Ama bunun anlamı, bu zorunluğun, hemen, heran *doğabileceğidir;* tarihin içsavaşı gündeme getirmiş olduğudur. Ve bunun için, bir proletarya partisinin, ve özellikle bir enternasyonalin yaşayabilmesi, bu zorunluk açıkca kavranırsa, ve proletarya buna ve bunun sonuçlarına entelektüel ve maddi olarak, teorik ve örgütsel olarak hazırlanmağa kararlı olursa, ancak bunlar sağlandıktan sonra, mümkün olur.

Bu hazırlık, çağımızın karakterinin kavranmasını çıkış noktası olarak almalıdır. İşçi sınıfı ancak, dünya savaşının, kapitalizmin emperyalist gelişiminin zorunlu bir sonucu olduğunu kavrayarak; emperyalizmin hizmetinde, kendi kendini yoketmeye karşı *mümkün olan tek savunmanın içsavaş olduğunu* açıkca görerek, bu direnişin maddi ve örgütsel hazırlığına başlayabilir. Ve ancak bu direniş etkin olursa, bütün ezilenlerin derinden derine kaynaşması, kendini kurtaran işçi

sınıfıyla kurulan bir ittifaka dönüşür. Bunun için proletarya, herşeyden önce kendi doğru sınıf bilincini açık seçik gözönüne sermelidir; proletarya ancak bunun yardımıyla gerçek kurtuluş savaşının, gerçek dünya devriminin önderi olabilir. Bu kavgadan doğan, bu kavga içinde oluşan Enternasyonal, (Komintern) bundan dolayı işçi sınıfının gerçekten devrimci unsurlarının, teorik açıdan aydınlık ve mücadele yeteneği bakımından sağlam birliğidir; aynı zamanda tüm dünyadaki bütün ezilenlerin verdiği kurtuluş kavgasının organı ve odağıdır. *Enternasyonal Bolşevik Partisidir —Lenin'in dünya çapında parti anlayışı.* Tıpkı dünya savaşının, dünya çapındaki dev bir yıkımın *makrokosmosu* içinde çöken kapitalizmin güçlerini göstermesi gibi, Lenin de oluşum halindeki Rus kapitalizminin *mikrokosmosu* içinde, Rus devriminin olanaklarını son derece açık biçimde ilk günden gördü.

V. SİLAH OLARAK DEVLET

Bir dönemin devrimci özü, en açık biçimde, sınıfların ve partilerin mücadelesinin artık belirli bir devlet düzeni içinde yeralan bir kavga karakterini taşımayıp, tersine onun sınırlarını aşmaya başlaması ve onları genişletmesiyle ortaya çıkar. Sınıf mücadelesi, bir yandan devlet iktidarı *için* verilen bir mücadele olarak ortaya çıkarken, öte yandan da, bizzat devleti bu mücadelelere —açıkca— *katılmak* zorunda bırakır. Yalnız devlete *karşı* mücadele edilmekle kalınmaz, bizzat devletin karakteri, bir *sınıf mücadelesi silahı* olarak ve sınıfsal egemenliğin sürmesinde en önemli araçlardan biri olarak açığa çıkar.

Devletin bu karakteri, Marx ve Engels tarafından daima kavranmış, tarihsel gelişmeyle ve proletarya devrimiyle olan bütün ilişkileri içinde incelenmiştir. Marx ve Engels, bir devlet teorisinin kuramsal esaslarını tarihsel maddeciliğin çerçevesi içinde, yalnış anlaşılmayacak bir biçimde koydular. Oportünizm, Marx ve Engels'ten —mantıklı olarak— en fazla işte bu noktada uzaklaşmıştır. Çünkü bütün diğer konularda, sanki temelde Marksist yöntemin özüne sadık kalınıyormuş gibi, bazı ekonomik «düzeltmeler» yapılabilir (Bernstein çizgisi); yada «ortodoksça» sarılınılan ekonomik teoriye diyalektik ve devrimci olmayan, mekanik-kaderci bir yön verilebilir (Kautsky çizgisi). Ama Marx ve Engels'in, devlet teorisinin temel sorunları olarak baktıkları meselelerin yalın biçimde ortaya konuşu, proleter devrimin güncelliğinin kavranması anlamına da geliyordu. II. Enternasyo-

nal'de egemen olan bütün akımların oportünizmi, en açık biçimde, hiçbirinin devlet sorunuyla ciddi olarak ilgilenmemesiyle ortaya çıkmıştı; burada —bu belirleyici noktada— Kautsky ile Bernstein arasında hiçbir fark yoktu. İstisnasız hepsi, burjuva toplumun devletini kolayca kabul etmişti. Ve onu eleştirseler bile, bunu yalnızca devletin ayrı ayrı, proletaryaya zararlı görünümlerine, görünüş biçimlerine saldırarak yaparlar. Devlete yalnız günlük özgül çıkarlar açısından bakılır, ama devletin bir bütün olarak proletarya sınıfı açısından taşıdığı özellik asla araştırılıp değerlendirilmez. Aynı ölçüde, II. Enternasyonal'in devrimci olgunluğa ve açıklığa erişmeyen sol kanadı da ,devlet sorununu açıkca koyacak yetenekte olmadığını göstermiştir. Sol kanat zaman zaman devrim sorununa *dek* geldi, devlete *karşı* mücadele sorununa yaklaştı, ama (bırakın sorunun güncel tarihsel gerçeklik içindeki somut sonuçlarını pratik olarak göstermeyi) sorunu —salt teorik bir düzeyde bile— somut olarak koyamadı.

Burada da Lenin, Marksçı anlayışın teorik düzeyine, devlet sorunu karşısındaki proleter devrimci tavrın berraklığına erişen tek kişi olmuştur. Ve Lenin'in yaptığı salt bundan ibaret olsaydı bile, bu yine de önemli bir teorik başarı olurdu. Ama Marx'ın devlet teorisinin bu yeniden kuruluşu, Lenin için, ne bu teorinin saf ilkelerinin felsefi sistemleştirilmesi, nede orijinal öğretinin felsefi olarak yeniden üretilmesiydi; devlet teorisinin somuta doğru ilerletilmesi, —her zaman olduğu gibi—, güncel pratik içinde somutlaştırılmasıydı. *Lenin devlet sorununu mücadele eden proletaryanın güncel sorunu olarak kavramış* ve onu böyle sunmuştur. Salt bununla bile Lenin, (şimdilik sadece bu sorunu yalın biçimde koymanın önemine değinecek olursak) sorunun belirlenerek somutlaştırılması yolunda adım atmıştır. Çünkü tarihsel maddeciliğin son derece açık olan devlet teorisinin oportünistçe maskelenmesi için varolan nesnel olasılık, bu teorinin yalnız-

ca genel teori olarak, devletin taşıdığı karakterin tarihsel, ekonomik, felsefi, vb. açıdan aydınlatılması şeklinde kavranmasında yatmaktaydı. Marx ve Engels, proleter devlet düşüncesinin gerçek evrimini zamanlarındaki somut devrimci olaylardan çıkardılar (Komün); ve proleter sınıf mücadelesinin yönetilmesinde, yalnış devlet teorilerini yansıtan hatalara çarpıcı biçimde işaret ettiler (Gotha Programının Eleştirisi). Onların en yakın öğrencileri, o dönemin en iyi önderleri bile, devlet sorunu ile onun günlük işleyişi arasındaki *ilişkiyi* kavramadılar. Bundan dolayı, hergünkü küçük mücadelelerle olan bu ilişki içinde, salt evrensel anlamdaki bir güncelliği görebilmek için Marx ve Engels'in teorik dehasına gerek vardı. Ve proletarya da, bu temel sorunu, kendi günlük mücadelelerinin dolaysızmış gibi görünen sorunlarıyla birbirine organik biçimde bağlayacak yeteneğe pek sahip değildi. Sorun daha çok bir «nihai hedef sorunu»nun vurgusunu taşımaktaydı; kesin sonuç geleceğe bırakılmalıydı.

Teorik açıdan da bu «gelecek», ilk kez Lenin'le günümüze yaklaştı. Ama ancak devlet sorunu güncel bir sorun olarak kavranırsa, proletaryanın kapitalist devlete, artık kendi değişmez doğal çevresi ve bugünkü varlığı için mümkün olan tek toplum düzeni diye bakmaması somut olarak sağlanabilir. Ancak burjuva devlete ilişkin bu tavır proletaryaya devlet karşısında *teorik bağımsızlık* kazandırır ve onun karşısındaki davranışını salt taktik bir sorun haline getirir. Örneğin, gerek ne pahasına olursa olsun legaliteyi sürdürme taktiğinin ve gerekse romantik illegalite taktiğinin ardında, burjuva devlet karşısındaki teorik tutukluğun saklı bulunduğu kolayca görülmektedir. Burjuva devlete, burjuvazinin sınıf mücadelesi aracı olarak, gerçek bir iktidar unsuru ama *yalnızca* böyle bir unsur olarak hesaba katılması gereken bir araç olarak bakılmaz; *salt bir amaca uygunluk* sorununa indirgenerek gözönüne alınır.

Ama Lenin'in devleti sınıf mücadelesi silahı olarak çözümlemesi, sorunu daha da somutlaştırır. Yani burjuva devletin yalnızca tarihsel doğru kavranışından doğan dolaysız pratik (taktik, ideolojik, vb.) sonuçların ortaya konmasıyla kalınmaz, aynı zamanda proleter devletin kaba önçizgileri de somut olarak görülür ve proletaryanın diğer mücadele araçlarıyla birbirine organik olarak bağlanır. İşçi hareketindeki geleneksel işbölümünün (parti, sendika, kooperatif) bugün proletaryanın devrimci mücadelesi için yetersiz olduğu artık görülmüştür. Bütün proletaryayı ve bunun yanısıra kapitalist toplumdaki tüm sömürülenleri (köylüler, askerler) kendi büyük kitlesi içinde kucaklayabilecek ve mücadeleye sürebilecek organların oluşmasının zorunlu olduğu da ortaya çıkmıştır. Bu organlar, yani sovyetler, —daha burjuva toplumun içinde— sınıf olarak örgütlenen proletaryanın organları olma özelliğini taşırlar. Böylece devrim gündeme girer. Çünkü Marx'ın da belirttiği gibi: «sınıf olarak devrimci unsurların örgütlenmesi, kesinlikle eski toplumun bağrında gelişebilecek olan tüm üretim güçlerinin tam olarak varoluşunu şart koşar.»

Bütün sınıfı kucaklayan bir örgüt, —istesin yada istemesin— burjuvazinin sınıf aygıtına karşı mücadeleyi üstlenmek zorundadır. Burada yapılacak başka bir seçim yoktur: ya proleter sovyetleri burjuva devlet aygıtını dağıtır, yada burjuva devlet, sovyetleri bir sözde-varlık haline getirerek yozlaştırmayı ve böylece onları yoketmeyi başarır. Öyle bir durum oluşur ki, ya burjuvazi devrimci kitle hareketinin karşı-devrimci bastırımını gerçekleştirir, ve «normal düzen» koşullarını yeniden sağlar, yada proletaryanın savaş örgütleri olan sovyetlerden, yine sınıfsal bir savaş örgütü olan proletaryanın devlet aygıtı oluşur. Daha 1905'te, ilk ve en gelişmemiş biçimiyle dahi, işçi sovyetleri, *bir karşı-hükümet olma* karakteri göstermişlerdir. Diğer sınıf mücadelesi organları, taktik açıdan burjuvazinin tartışılmaz egemenlik dö-

nemine bile uyabilirken, yani bu koşullar altında da devrimci tarzda işleyebilirken, işçi sovyetlerinin özelliği, burjuvazinin devlet iktidarı karşısında onunla rekabet eden bir ikinci hükümet durumunda olmasıdır. Bunun için Martov, sovyetleri mücadele organı olarak kabul ederken, onların devlet aygıtı olma açısından elverişliliğini reddeder; böylece devrimin kendisini, proletaryanın iktidarı gerçekten ele geçirmesi durumunu teoriden çıkarır. Öte yandan bazı aşırı-sol teorisyenler, sovyetleri sürekli bir sınıf örgütü olarak görürlerken ve böylece parti ve sendikanın yerine sovyetleri geçirmek isterken, devrimci ve devrimci olmayan durum arasındaki farkı kavramadıklarını ve işçi sovyetlerinin temel fonksiyonu konusunda kafalarının aydınlık olmadığını ortaya koyuyorlar. Bunlar, işçi sovyetlerinin burjuva toplumun ötesinde işaret ettiği somut olanakların sadece kavranmasının bile, bir proleter devrim perspektifi sunduğunu, bundan dolayı işçi sovyetinin proletarya arasında kesintisiz propagandasının yapılması, proletaryanın sürekli olarak bu göreve hazırlanması gerektiğini, sovyetlerin gerçek varoluşunun —eğer bir acıklı güldürü olmayacaksa— ilk andan itibaren devlet iktidarı için verilen en ciddi kavga, iç savaş demek olduğunu bilmediklerini gösteriyorlar.

Devlet aygıtı olarak işçi sovyeti: *proletaryanın sınıf mücadelesinde silah olarak devlet işte budur*. Diyalektik olmayan ve bundan dolayı tarihsel ve devrimci olmayan oportünist anlayış, proletaryanın burjuvazinin sınıfsal egemenliğine karşı mücadele etmesi ve sınıfsız bir toplum yaratmağa çalışması olgusundan, burjuvazinin sınıf egemenliğine karşı çıkan bir savaşçı olarak proletaryanın, her türlü sınıf egemenliğine karşı savaşması gerektiği; bundan dolayı kendi egemenlik biçiminin hiçbir koşul altında bir sınıfsal egemenlik organı, bir sınıfsal baskı organı olamayacağı sonucunu çıkarmıştır. Bu temel görüş, soyut olarak alındığında bir ütopyadır; çünkü böyle bir proletarya egemenliği asla baş-

layamaz. Ama somut olarak ele alınır ve günümüze uygulanırsa, bunun *burjuvaziye verilen ideolojik bir kapitülasyon olduğu* ortaya çıkar. Burjuvazinin en gelişkin egemenlik biçimi, demokrasi, bu anlayış açısından, en azından bir proleter demokrasisinin önbiçimi olarak, azami olarak da demokrasinin kendisi olarak görülür; bu demokraside yalnızca —barışçıl ajitasyonla—, nüfusun büyük çoğunluğunun sosyal demokrasinin «ülkülerine» kazanılması sağlanır. Burjuva demokrasisinden proleter demokrasisine geçişin de devrimci yoldan olması zorunlu değildir; belirli koşullar altında demokrasinin sosyal gericiliğe karşı savunulması gereklidir. (Sosyal demokrasinin hiçbir yerde faşist gericiliğe karşı ciddi bir direniş koyamayışı ve demokrasiyi devrimci biçimde savunmayışı, proleter devrimle burjuva devrim arasında yapılan mekanik ayrımın ne kadar yalnış ve karşı-devrimci olduğunu göstermiştir.)

Bu anlayışın sonucunda, devrim yalnızca tarihsel gelişmeden uzaklaştırılmakla ve beceriksizce yada güzel düzenlenmiş türlü çeşitli kelime oyunlarıyla, sosyalizme doğru bir «evrilme» olarak sunulmakla kalınmaz, *proletarya açısından demokrasinin burjuva sınıf karakterinin de karanlıkta bırakılması gerekir.* Bu aldatmacanın çıkış noktası, *diyalektik dışı algılanan «çoğunluk» kavramında yatmaktadır.* İşçi sınıfı yönetimi özünde nüfusun ezici çoğunluğunun çıkarlarını temsil ettiği için, birçok işçide, her yurttaşın sesinin aynı ölçüde geçerli olduğu saf, biçimsel demokrasi, sanki bütünün çıkarlarını ifade ve temsil etmek açısından en uygun araçmış gibi bir hayal çok kolayca uyanabilir. Ama burada şu basit —basit!— ayrıntı ihmal olunmaktadır: bir devlet bütünü içinde, insanlar, yalnızca soyut bireyler, soyut yurttaşlar yada tecrit olmuş atomlar değildirler, tersine istisnasız hepsi, sosyal üretim içinde özel bir yer işgal eden, sosyal varlıkları (ve onun aracılığıyla, düşünceleri) bu konum tarafından belirlenen somut insanlardır. Burjuva toplumun saf

demokrasisi bu bağlantıyı koparır: yalın, soyut bireyi doğrudan doğruya —bu bağlam içinde yine soyut olarak görünen— devlet bütününe bağlar. Saf demokrasinin salt bu biçimsel temel karakteriyle, *burjuva toplumu politik açıdan unufak edilir*. Bu burjuvazinin yalnızca yararına değildir, aynı zamanda, onun sınıf egemenliğinin belirleyici koşuludur.

Çünkü son tahlilde ne kadar zora dayanırsa dayansın, elbette, hiçbir sınıfsal egemenlik biçimi varlığını salt zora dayanarak sürdüremez. Bir zamanlar Taleyrand'ın söylediği gibi, «çok şeye süngüyle başlamak mümkün, yalnız süngünün üstüne oturmak mümkünü değil.» *Bundan dolayı her azınlık yönetimi, sosyal olarak, hem egemen sınıfı yoğunlaştıracak, birleşik ve kaynaşmış davranışlara elverişli kılacak, hem de ezilen sınıfları bölecek ve örgütsüzleştirecek bir biçimde örgütlenir*. Modern burjuvazinin azınlık yönetimi sözkonusu olduğunda, nüfusun büyük çoğunluğunun sınıf mücadelesinde sonsözü söyleyen iki sınıftan, yani proletarya yada burjuvaziden olmadığını; hasılı saf demokrasinin üstlendiği toplumsal sınıfsal işlevin, bu ara sınıfların burjuvazi tarafından yönetilmesini sağlamak olduğunu sürekli gözönünde bulundurmak gerek. (Proletaryanın ideolojik örgütsüzleşmesinin de bu sürecin bir parçası olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Bir ülkede demokrasi ne kadar eskiyse ve ne kadar saf biçimde gelişmişse, bu ideolojik örgütsüzleşme de o ölçüde büyük olur; bu, en açık biçimde İngiltere ve Amerika'da görülebilir.) Bununla birlikte böyle bir politik demokrasi, bu amaç için yalnız başına asla yeterli değildir. Öte yandan, siyasal demokrasi, toplumsal bir sistemin yalnızca bir doruk noktasıdır, ve bu sistemin diğer unsurları ise şunlardır: ekonomiyle politika arasında yapılan ideolojik ayrım, küçük burjuvazinin büyük bir kesimini maddi ve ahlaki açıdan devletin devamıyla ilgili kılan bürokratik bir devlet aygıtının yaratılması, burjuva parti sistemi, basın, okul, din, vb. Bunların hepsinin —azçok bilinçli bir işbölümüyle— izlediği amaç

ise: nüfusun ezilen sınıfları arasında, onların kendi sınıf çıkarlarına denk düşen bağımsız bir ideolojinin oluşmasını engellemek; bu sınıfın tek tek üyelerini, birey olarak, salt «yurttaş» olarak, tüm sınıfların üzerinde hüküm süren soyut bir devletle ilişki içine sokmak; *bunları sınıf olarak örgütsüzleştirmek* ve onları burjuvazi tarafından kolayca yönlendirebilecek atomlar halinde unufak etmek.

Sovyetlerin (işçi *ve* köylü *ve* asker sovyetleri) proletaryanın devlet gücü olduğunun kabul edilmesi; devrimin yönetici sınıfı olarak *proletaryanın, bir örgütsüzleştirme sürecine karşı eylem koymağa çalışması* demektir. Proletarya herşeyden önce kendini sınıf olarak kurmalıdır. Ama bunun yanısıra, burjuvazinin egemenliğine karşı içgüdüsel olarak ayaklanan ara tabakaların aktif unsurlarını eylem için örgütlemelidir. Öte yandan ise, burjuvazinin bu sınıfların diğer kesimleri üzerindeki etkisini maddi ve ideolojik olarak kırmalıdır. Daha akıllı oportünistler, Otto Bauer (*) örneğinde olduğu gibi, proletarya diktatörlüğünün, sovyetler diktatörlüğünün taşıdığı toplumsal anlamın şurada yattığını kavramışlardır: *bu sınıflara, özellikle köylülere ideolojik önderlik yapma olanağını burjuvazinin elinden, köklü biçimde zorla almak ve bu önderliği geçiş döneminde proletaryaya teslim etmek.* Burjuvazinin ezilmesi, devlet aygıtının parçalanması, burjuva basının yokedilmesi proletarya devrimi için hayati bir zorunluktur, çünkü burjuvazi devlet iktidarı için verilen mücadeledeki ilk yenilgilerinden sonra, ekonomik ve politik yönetici rolünü yeniden kazanmak için çaba harcamaktan asla vazgeçmez; hatta devam eden sınıf mücadelesinin değişen koşulları altında bile, burjuvazi, daha uzun bir süre güçlü sınıf konumunu sürdürür.

Proletarya, devlet olarak sovyet sisteminin yardımıyla, devlet gücünü ele geçirmek için daha önce kapitalist iktida-

(*) Otto Bauer Avusturya Sosyal Demokrat Partisinin önderlerinden biriydi.

ra karşı başlattığı kavgaya devam eder. Proletarya burjuvaziyi ekonomik olarak yoketmek, politik olarak tecrit etmek, ideolojik olarak da çökertmek zorundadır. Ama proletarya, aynı zamanda, burjuvazinin önderliğinden koparıp aldığı bütün diğer toplumsal tabakaları özgürlüğe kavuşturacak bir rehber olmalıdır. Yani, proletaryanın *nesnel olarak diğer ezilen tabakaların çıkarları için savaşması* yeterli değildir. Proleter devlet biçimi, bu tabakaların durgunluğunu ve parçalanmışlığını onları eğiterek aşmağa; *onları eylem için ve devlet yaşantısına bağımsızca katılmak için yetiştirmeğe* de hizmet etmelidir. Sovyet sisteminin en önemli işlevlerinden biri de, sosyal hayatın kapitalizm tarafından bölünen momentlerini birbirine bağlamasıdır. Bu bölünme ezilen sınıfların yalnızca bilincinde yeraldığında, onlara bu momentlerin birbirine bağlılığı konusunda bilinç verilmelidir. Örneğin sovyet sistemi, ekonomiyle politika arasında ayrılmaz sürekli bir birlik kurmuştur. Bu şekilde insanların dolaysız varlığını, onların günlük doğrudan çıkarlarını toplumsal bütünün temel sorunlarıyla birleştirmiştir. Ama aynı zamanda, burjuvazinin sınıfsal çıkarlarının bir «işbölümü» yarattığı yerlerde, nesnel gerçeklik içinde de birlik sağlanmıştır. Herşeyden önce iktidar aygıtı (ordu, polis, yürütme ve yargı gücü, vb.) ile «halk» arasında birlik sağlanmıştır. Devlet gücü olarak, silahlı işçi ve köylüler, aynı anda hem sovyetlerin verdiği mücadelenin ürünü, hem de onların varlığının önkoşuludurlar. Sovyet sistemi, her alandaki insan faaliyetini devlete, ekonomiye, kültüre vb. ilişkin genel sorunlarla birbirine bağlamak için uğraşırken, bütün bu sorunların yönlendirilmesinin, toplumun bütünsel yaşantısından tecrit olmuş, kapalı bir bürokratik tabakanın imtiyazı olmasına karşı mücadele eder. Sovyet sistemi, yani proletarya devleti, bu şekilde toplumsal yaşantının bütün momentleri arasındaki bu gerçek bağlam üzerinde topluma bilinç verirken (ve daha sonraki evrede, bugün nesnel olarak ayrı olan şeyleri de nesnel olarak birleş-

tirirken —örneğin kent ve kırları, kafa ve kol emeğini, vb.) proletaryanın sınıf olarak örgütlenmesinde belirleyici bir etken olur. Kapitalist toplumda işçi sınıfı içinde yalnız bir olasılık olarak varolan şey, ilkkez burada gerçek bir varlık kazanır; *proletaryanın gerçek üretici enerjisi, ancak devlet gücü elegeçirildikten sonra uyanabilir.* Ama proletarya için geçerli olan şey, burjuva toplumun diğer ezilen tabakaları için de geçerlidir, ancak bu yeni devlet düzeninde de yönetilen olarak. Onlar da yalnız bu bağlam içinde gelişebilirler. Öte yandan bunların kapitalizm altında yönlendirilen bir konumda oluşlarının temelinde kendi ekonomik ve sosyal yıkımlarının, sömürülme ve ezilmelerinin bilincine varamayışları yatmaktadır. Buna karşılık, şimdi ise —proletaryanın yönetimi altında— yalnız kendi çıkarlarına göre yaşayabilmekle kalmazlar, aynı zamanda o ana dek saklı yada bağımlı olarak kalan enerjilerini geliştirme olanağını da elde ederler. Yönlendirilmeleri yalnızca, bu gelişmenin boyutlarının ve yönünün devrimin öncü sınıfı olarak proletarya tarafından belirlenmesinde ortaya çıkar.

Bundan dolayı, proleter olmayan ara tabakalara proletarya devletinde önderlik edilmesiyle, bunların burjuva toplumunda yönetilmeleri arasında çok büyük bir farklılık vardır. Bunun yanısıra hiç de önemsiz olmayan biçimsel bir diğer fark daha bulunmaktadır: *proletarya devleti tarihte, bir sınıf devleti, bir baskı aygıtı ve bir sınıf mücadelesi aracı olduğunu saklamayan, bunu son derece açık biçimde kabul eden ilk sınıf devletidir.* Bu sonsuz açıklık ve iki yüzlülüğün zerresinin olmayışı, proletarya ile toplumun diğer tabakaları arasında gerçek bir anlayışı ilkkez mümkün kılar. Ama bunun da ötesinde, bu, proletarya için son derece önemli bir kendini-eğitme aracıdır. Çünkü nihai devrimci kavga aşamasının artık gelmiş olduğu ve devlet iktidarı için, toplumun önderliği için verilen mücadelenin artık başlamış olduğu bilincinin proletaryada uyanması sınırsız bir önem taşıdığı gibi,

bu gerçeğin diyalektik olmayan biçimde dondurulmasına izin vermek de o ölçüde tehlikelidir. Proletarya kendini pasifist sınıf mücadelesi ideolojisinden kurtarırken, ve zorun taşıdığı tarihsel anlamı ve kaçınılmazlığını kavrarken, proletarya egemenliğinin *tüm sorunlarını* her türlü koşul altında *zor kullanarak* çözebileceği kanısına kendini kaptırırsa, bu da aynı ölçüde tehlikeli olacaktır. Ama daha da tehlikeli olanı, devlet gücünün ele geçirilmesiyle sınıf mücadelesinin sona ereceği yada en azından durgunluk içine gireceği hayalinin proletarya arasında yayılmasıdır. Proletarya, devlet gücünün ele geçirilmesinin, bu mücadele içinde sadece bir aşama olduğunu kavramalıdır. Devlet gücünün zaptedilmesinden sonra mücadele daha da şiddetlenir ve güçler dengesinin hemen, kesin olarak proletarya lehine döneceği asla ileri sürülemez. Lenin, Sovyet cumhuriyetinin başlangıcında da, ekonomik olarak mülksüzleştirilmesinden sonra da, siyasal olarak ezilirken de, burjuvazinin hala güçlü sınıf konumunda kaldığını usanmaksızın tekrarlamıştır. Ama güçler dengesi, proletarya kendi sınıf mücadelesi için *yeni ve güçlü bir silahı, yani devleti* ele geçirdiği ölçüde değişir. Elbette, bu silahın değeri ve burjuvaziyi sarsma, tecrit ve yoketme ve toplumdaki diğer tabakaları işçi-köylü devletiyle işbirliği yapmaları için kazanma ve eğitme yeteneği, ve proletaryanın kendisini gerçekten bir öncü sınıf olarak örgütleme becerisi, asla devlet gücünün salt ele geçirilmesiyle otomatik olarak doğmaz; öte yandan bir mücadele aracı olarak devlet ,salt devlet gücünün ele geçirildiği olgusundan dolayı zorunlu olarak gelişmez, Devletin proletarya açısından bir silah olarak taşıdığı değer, proletaryanın onunla neler *yapabileceğine* bağlıdır.

Devrimin güncelliği kendini, devlet sorununun proletarya için taşıdığı güncellikte ifade eder. Böylece sosyalizm sorununun kendisi de birden, salt nihai bir hedefin uzaklığından, proletarya önündeki dolaysız bir güncel sorunun yakınlığına gelir. Ama sosyalizmin gerçekleşmesinin bu elle tutu-

lur yakınlığı da, diyalektik bir bağıntıdır, ve sosyalizmin bu yakınlığı, onun —mekanik, ütopik bir biçimde— salt iktidarın ele geçirilmesiyle (kapitalistlerin mülksüzleştirilmesi, sosyalizasyon, vb.) gerçekleştirileceği şeklinde yorumlanırsa, bu, proletarya için çok zararlı olabilir. Marx, kapitalizmden sosyalizme geçişi son derece keskin bir kavrayışla çözümlemiş ve çeşitli burjuva yapı biçimlerinin ancak uzun erimli bir gelişmenin seyri içinde yavaş yavaş yıkılabileceğine işaret etmiştir. Lenin de bu konuda, ütopizmle mümkün olduğu kadar keskin bir ayrım çizgisi çekmiştir. «Sanırım» diyor Lenin, «'sosyalist sovyet cumhuriyeti' deyiminin, yalnızca sovyet iktidarının sosyalizmi gerçekleştirme kararlılığını yansıttığını, ve bunun asla mevcut ekonomik ilişkilerin sosyalist ilişkiler olarak kabul edilmesi anlamına gelmediğini hiçbir komünist inkâr etmemektedir.» Bundan dolayı, devrimin güncelliği şüphesiz sosyalizmin işçi hareketi için güncel bir sorun olması demektir. Ama yalnızca şu anlamda: sosyalizmin önkoşullarının yaratılması için günbegün mücadele edilmelidir; ve bu günlük mücadelede alınan somut önlemlerin bazıları, sosyalizmin gerçekleşmesi için şimdiden atılan somut adımlar anlamına gelir.

Oportünizm tam bu noktada, sovyetlerle sosyalizmin ilişkisi üzerine yaptığı eleştirilerle, kesin olarak burjuvazinin kampına geçtiğini ve proletaryanın sınıf düşmanı olduğunu açığa vurmaktadır. Çünkü bir yandan, biran için dehşete düşen, yada örgütsüzleşen burjuvazinin proletaryaya —geri almak üzere— verdiği sözde ödünleri, sosyalizm yolunda atılan gerçek adımlar sayarlar. (Almanya ve Avusturya'da 1918-1919 yıllarında kurulan ve çoktan dağıtılmış bulunan «sosyalizasyon komisyonlarını» hatırlayın.) (*) Öte yandan

(*) Almanya'daki sosyalizasyon Komisyonunun başında Kautsky vardı. Solun yatıştırılması için kurulan Komisyon, Sosyal Demokrat hükümetin desteğini almadığı gibi, devlet memurlarının direnişiyle çalışması engellendi. Kautsky 1919 Nisan'ında istifasını verdi.

ise, sovyet cumhuriyeti sosyalizmi hemen gerçekten hayata geçirmediği için, proleter biçimler ve proletarya yönetimi altında yalnızca bir burjuva devrimi gerçekleştirildiği için, onu küçümserler. («Köylü cumhuriyeti olarak Rusya», «kapitalizmin yeniden uygulanmağa başlanması», vb.) Her iki durumda da, her nüanstan oportünizm için, gerçekten mücadele edilmesi gereken *asıl düşmanın, özellikle proleter devrimin kendisi olduğu* anlaşılmaktadır. Bu da oportünizmin emperyalist savaş karşısındaki tavrının tutarlı biçimde sürdürülmesinden başka birşey değildir. Aynı şekilde, Lenin, sovyet cumhuriyetinde oportünistlere pratikde de işçi sınıfının düşmanı olarak davranırken, yalnızca, savaş öncesinde ve savaş sırasında oportünizme yönelttiği eleştiriyi tutarlı biçimde geliştirmekteydi. *Oportünizm de burjuvazinin bir parçasıdır*— entelektüel ve maddi aygıtının tahrip olunması, sosyal yapısının diktatörlükle örgütsüzleştirilmesi gereken (böylece etkisi, —nesnel sınıf konumlarına uygun olarak— bocalayan tabakalara erişemez) burjuvazinin bir parçasıdır. Bu mücadelenin, Bernstein dönemindeki tartışmalara oranla çok daha şiddetli olmasının nedeni, işte sosyalizmin bu güncelliğidir.

Sosyalizmin kurulması ve burjuvazinin ezilmesi için verilen mücadelede, proletaryanın silahı olarak devlet, aynı zamanda, proletaryanın diktatörlük altında, yoğunluğunu azaltmadan sürdürmek zorunda olduğu sınıf mücadelesi karşısında beliren oportünist tehlikenin defedilmesinde de kullandığı bir silahtır.

VI. DEVRİMCİ REALPOLİTİK

Proletarya devlet gücünü ele geçirir ve kendi devrimci diktatörlüğünü kurar: bunun anlamı sosyalizmin gerçekleştirilmesinin günün sorunu olduğudur. Proletaryanın en azından ideolojik olarak hazır olduğu bir sorun. Çünkü bütün günlük sorunlara, genel gelişmenin rotasıyla olan bağlantılarını kurmadan, sınıf mücadelesinin nihai sorunlarıyla olan ilgilerini saptamadan, salt günlük sorun olarak bakan sosyal demokrasinin «gerçekçi politikası» (real-politik), işçilerin gözünde sosyalizme *yine* bir ütopya karakteri vermiştir. Nihai hedefin hareketten koparılması, yalnızca, hergünkü sorunlara, hareketin sorunlarına ilişkin doğru perspektifi saptırmakla kalmaz, aynı zamanda nihai hedefi de bir ütopyaya dönüştürür. Ütopyacılığa yapılan bu geri dönüş, kendini çok farklı biçimlerde gösterir. Herşeyden önce, ütopyacının gözünde sosyalizm bir oluşum *(Werden)* olarak değil, bir varlık *(Sein)* olarak görünür. Yani sosyalizmin sorunları —genel olarak ortaya atıldığı kadarıyla— yalnızca, sosyalizm zaten pratik olarak gerçekleşme evresine girdiğinde ortaya çıkabilecek ekonomik, kültürel vb. sorunlar açısından ve bunlar için hangi uygun çözümlerin mümkün olacağı açısından incelenir. Ama ne böyle bir durumun sosyal olarak nasıl mümkün olacağı, buna nasıl erişileceği, nede böyle bir durumun sosyal-somut olarak nasıl yaratıldığı, sosyalizmin gerçekleşmesi görevini üstlendiği o tarihsel anda proletaryanın önünde hangi sınıf ilişkilerinin, hangi ekonomi biçimlerinin bulunduğu sorulur. (Tıpkı kendi dönemin-

de, Fourier'in, *phalanstéres* kurumunu, somut gerçekleşme yolunu göstermeden ayrıntılı olarak çözümlemesi gibi.) *Oportünist eklektisizm, diyalektiğin sosyalist düşünme yönteminden uzaklaştırılması, aynı zamanda, sosyalizmin kendisini de sınıf mücadelesinin tarihsel sürecinden koparır.* Bundan dolayı, bu düşünceyle zehirlenenler, hem sosyalizmi gerçekleştirmenin önkoşullarına hem de sosyalizmin gerçekleştirilmesine ilişkin sorunlara çarpık bir perspektiften bakmak zorunda kalırlar. Bu temel tavır yalnışlığı o kadar derinleşir ki, yalnızca oportünistlerin düşüncesini etkilemekle kalmaz (onlar için sosyalizm daima uzak bir hedef olmuştur), namuslu devrimcileri de en yalnış tasarımlara yöneltir. Bunlar —II. Enternasyonal'de sol kanatın büyük bölümü— devrimci sürecin kendisini, süreç olarak iktidar kavgasını, günlük pratik sorunlarla olan bağlantısı içinde görmekle birlikte, proletaryanın iktidarın ele geçirilmesinden sonraki durumunu ve bu durumdan doğan somut sorunları da bu bağlam içine yerleştirme yeteneğinden yoksundular. Bu noktada onlar da ütopyacı oluyorlardı.

Lenin'in sosyalizmin proletarya diktatörlüğü sırasındaki sorunlarını ele alırkenki olağanüstü gerçekçiliği (burjuva ve küçük burjuva muarızlarının bile saygısını kazanmıştır), bundan dolayı *Marksizmin tutarlı biçimde uygulanmasından,* tarihsel-diyalektik düşünce tarzının sosyalizmin artık güncellik kazanmış bulunan sayısız sorunlarına uygulanmasından başka birşey değildir. Lenin'in yazı ve söylevlerinde —Marx'ın eserlerinde de olduğu gibi—, *bir durum* (Zustand) *olarak sosyalizm* üzerine çokaz şey bulunur. Buna karşılık daha çok, sosyalizmin gerçekleşmesine yolaçacak *adımlardan* sözedilmektedir. Çünkü bir durum olarak sosyalizmi ayrıntılarıyla somut olarak tasarlamak bizim için mümkün değildir. Sosyalizmin temel yapısının teorik olarak doğru bilinmesinin önemli olmasının yanında, bunun önemi de herşeyden önce, sosyalizmin gerçekleşmesi için atılan adımların doğruluğu konusunda bir ölçüte ancak bu bilgiyle sahip olun-

masında yatmaktadır. Sosyalizmle ilgili somut bilgi, —sosyalizmin kendisi gibi— onun için yürütülen kavganın bir ürünüdür; bu bilgi ancak sosyalizm için verilen mücadele içinde, ancak bu mücadeleyle kazanılabilir. Sosyalizm hakkında bilgi edinmek için, sınıf mücadelesinin günlük sorunlarıyla bu karşılıklı diyalektik etkime yolunu izlemeden girişilecek her çaba, bu bilgiyi bir metafizik, bir ütopya, pratik olmayan, salt düşünsel birşey haline getirir.

Lenin'in gerçekçiliği, onun «realpolitik»i, bundan ötürü *her türlü ütopyacılığın kesin olarak yıkılmasını,* Marx'ın programının somut bir içerikle yerine getirilmesini, pratikleşen bir teori ve bir praxis teorisi sağlamayı amaçlamaktadır. Lenin devlet sorununda yaptığının aynısını sosyalizm sorununda yaptı: onu daha önceki metafizik tecrit olmuşluğundan, burjuvalaşmışlığından (Verbürgerlichung) çekip çıkardı ve *sınıf mücadelesi sorununun genel bağlamı içine soktu.* Marx'ın «Gotha Programının Eleştirisi»nde ve öteki eserlerindeki dahice sezgilerini, Lenin tarihsel sürecin somut yaşantısı içinde sınadı ve onları tarihsel gerçeklik içinde, —Marx döneminde, bizzat Marx gibi bir deha için mümkün olandan— daha somut ve daha uygulanabilir kıldı.

Sosyalizmin sorunları, bundan dolayı, ekonomik yapıya ve proletaryanın devlet gücünü ele geçirdiği andaki sınıf ilişkilerine bağlı sorunlardır. Bunlar doğrudan doğruya proletarya diktatörlüğünün kurulduğu durumdan kaynaklanırlar. Bu nedenle yalnızca bu sorunlardan kalkınarak kavranabilirler ve çözüme ulaştırılabilirler; yine aynı nedenle, bu ve bütün önceki durumlar karşısında, yine de *temelden yeni olan birşeyi* içerirler. Bütün unsurları geçmişten kaynaklanarak gelişse bile, bu sorunların proletarya egemenliğinin sürdürülmesi ve sağlamlaştırılmasıyla birbirine bağlı olması, gerek Marx'da gerekse daha önce doğmuş diğer teorilerde *içerilememiş* olan ve ancak temelden yeni olan bu durumdan kalkınarak kavranıp çözülebilecek sorunları ortaya çıkarmıştır.

Böylece Lenin'deki «realpolitik»in —bağlamı ve temellerine dönülecek olursa— *materyalist diyalektiğin şimdiye dek ulaştığı en yüksek nokta olduğu* ispatlanmaktadır. Bir yanda mevcut durumun, iktisadi yapının ve sınıf ilişkilerinin kesin Marksist, gösterişsiz ve ihtiyatlı, ama aynı zamanda hep en somuta yönelen bir çözümlemesi. Öte yandan ise, bu durumdan doğan tüm yeni eğilimler karşısında, asla teorik önyargılılığa ve ütopik dileklere kapılmayan apaydınlık bir bakış. Görünürde basit olan ve fiilen materyalist diyalektiğin —aynı zamanda bir tarih teorisidir— özünden (Wesen) türeyen bu gerekleri yerine getirmek hiç de kolay değil. Kapitalizmin düşünme alışkanlıkları, bütün insanlara, özellikle bilimsel yönelimi olanlara, yeniyi daima salt eskiden kalkınarak, bugünkini tamamen dünkinden kalkınarak açıklama eğilimini aşılar. (Devrimcilerin ütopyacılığı ise, yeninin diyalektik oluşumunu, diyalektiğin yardımıyla eskiden kalkınarak kavramak yerine, kendini kendi saçlarından tutarak çukurdan çekmeğe çalışmak ve yepyeni bir dünyaya bir sıçrayışta ulaşmağa kalkışmaktır.) «Bunun için», diyor Lenin, «devlet kapitalizmiyle birçok kişinin kafası karıştırılmıştır. Kafaların karışmaması için, bugün bizim sahip olduğumuz biçimiyle devlet kapitalizminin, hiçbir teori ve kitapta çözümlenmemiş olduğu (basit bir nedenden dolayı, çünkü bu terimle ilgili bütün kavramlar, kapitalist toplumdaki burjuva iktidarına dayanmaktadır), daima temel bir nokta olarak akılda tutulmalıdır. Ve biz, kapitalist yolu terkeden, ama henüz yeni yola girmemiş olan bir devlete sahibiz.» (*)

(*) Lenin burada, devlet kapitalizmiyle, Yeni Ekonomi Politikası döneminde «belirli sınırlar içinde» çalışmasına izin verilen kapitalist üreticiler ve tacirlerin işçi devleti tarafından denetlenmesini kastediyor. Lenin bununla «kapitalist sistemde devletin bazı kapitalist girişimleri doğrudan denetimine alması sonucu doğan devlet kapitalizmini» birbirinden kesin olarak ayırmıştı.

Peki iktidara erişen Rus proletaryasının, sosyalizmin gerçekleşmesinde gerçek, somut ortam olarak önünde bulduğu neydi? Birinci olarak, köylülüğün feodal kalıntıların boyunduruğundan ancak proleter devrimle ittifak kurarak kurtulabileceği; geri kalmış bir köylü ülkesinde, dünya savaşından dolayı çökmekte bulunan, —nisbeten— gelişkin bir tekelci kapitalizm. İkinci olarak, Rusya'yı kuşatan ve emrindeki bütün araçlarla yeni oluşan bu işçi - ve köylü devletine saldırmağa hazırlanan, ve emperyalist kapitalizmin sürekli gelişen çelişmeleri sonucunda kendi içinde bölünmeseydi (böylece proletaryaya sürekli bu hasımlıkları kendi yararına değerlendirme fırsatı sunmasaydı), bu devleti askeri yada ekonomik olarak ezebilecek ölçüde güçlü olan ve düşmanca duygular besleyen kapitalist bir çevre. (Doğal olarak bunlarla yalnızca iki ana sorun gurubuna işaret edilmektedir; ama şu birkaç sayfa içinde bu ikisi bile ayrıntılı olarak ele alınamaz.)

Kapitalizmin yerini alan daha yüksek bir ekonomik biçim olarak sosyalizmin maddi temeli, ancak sanayiin yeniden örgütlenmesi ve daha da geliştirilmesiyle, sanayiin emekçi sınıfların ihtiyaçlarına uydurulması ve gittikçe daha anlam kazanan bir hayat yönünde yeniden biçimlendirilmesiyle sağlanabilir. (Kent ve kırlar arasındaki, kafa ve kol emeği, vb. arasındaki karşıtlıkların kaldırılması.) Demek ki, sosyalizmin maddi temellerinin içinde bulunduğu durum, onun somut gerçekleşme yolunu ve olanaklarını da belirler. Ve burada da Lenin, —daha 1917'de devlet gücü ele geçirilmeden önce— ekonomik durumu ve proletaryanın bundan kaynaklanan görevlerini açıkça saptamıştı. «Tarihin diyalektiği öyle birşeydir ki, savaş, tekelci kapitalizmin tekelci devlet kapitalizmine dönüşmesine olağanüstü bir hız verirken, *bu nedenle,* insanlığı da sosyalizme iyice yaklaştırmaktadır. Emperyalist savaş sosyalist devrimin arefesidir. Ve savaş yalnız yarattığı dehşetle proletaryanın ayaklanması-

na yolaçtığı için değil —sosyalizm için gerekli ekonomik koşullar olgunlaşmadan hiçbir ayaklanma sosyalizmi yaratamaz—, tekelci devlet kapitalizmi sosyalizm için tam bir *maddi* hazırlık ve sosyalizmin eşiği olduğu için, ve tarihin merdiveninde, kapitalizmle daha sonraki sosyalizm denen basamak arasında, *ortada yeralan bir basamak olmadığı için,* bu böyledir. Sonuç olarak sosyalizm, tüm halkın *çıkarlarına hizmet etmek için oluşturulan* ve bunun için artık kapitalist tekel olmaktan çıkan bir kapitalist devlet tekelinden başka birşey değildir.» Ve 1918 başlarında ise Lenin şunları söylüyordu: «...Bugünkü koşullar altında, Sovyet cumhuriyetimizde devlet kapitalizmi ileri bir adım anlamına gelmektedir. Eğer, örneğin, devlet kapitalizmi altı ay sonra iyice yerleşirse, bu çok büyük bir başarı olur, ve sosyalizmin bir yıl sonra burada kesin olarak yerleşmesi ve yenilmezlik kazanması için en sağlam güvence anlamına gelir.»

Bu alıntılar burjuva ve sosyal demokratların geniş çapta yaydığı masallardan dolayı, özellikle ayrıntılı tutulmuştur; onlara göre, Lenin, komünizme «bir adımda» sıçramayı amaçlayan «doktriner-Marksist» girişimlerin başarısızlığından sonra, —«realpolitik»— akılcılığından dolayı uzlaşmış ve politikasının başlangıçtaki çizgisinden sapmış. Tarihsel gerçeklik bunun tam tersidir. «Savaş Komünizmi» denen uygulamayı Lenin, «iç savaş ve yıkımın zorunlu kıldığı geçici bir tedbirdir» diye niteliyor. Savaş komünizmi, «proletaryanın ekonomik görevlerine denk düşen bir politika değildi ve olamazdı»; üzerinde sosyalizmin gelişmesinin —onun teorik öngörülerine göre— meydana geldiği çizgiden bir sapmaydı. Bu, elbette, içerdeki ve dışardaki içsavaşın belirlediği, kaçınılmaz ama aynı zamanda salt geçici nitelikte olan bir tedbirdi. Ama Lenin'e göre, savaş komünizminin bu karakterinin bilinmemesi, onun sosyalizm yönünde atılmış gerçek bir adım olarak değerlendirilmesi —Lenin'in

teorik düzeyinde olmayan birçok namuslu devrimci gibi—, devrimci proletarya için şansızlık olacaktı.

Bundan dolayı, meselenin püf noktası, ekonomik hayatın dış biçimlerinin kendi içinde ne ölçüde sosyalist karakter taşıdığı değil, proletaryanın ağır endüstriyi —iktidarı ele geçirdiğinde proletaryanın kendi mülkiyetine aldığı ve aynı zamanda kendi toplumsal varlığının temeli olan bu ekonomik aygıtı— *fiilen* denetlemeyi ve bu denetimi *gerçekten* kendi sınıfsal amaçları hizmetine koymayı ne ölçüde başardığıdır. Bu sınıfsal hedeflerin içinde yeraldığı çevre ve bunların gerçekleşmesine ilişkin araçlar ne kadar değişirse değişsin, bunların ortak temelleri yine aynı kalır: sürekli bocalayan ara tabakaları (özellikle köylüleri) kesin cepheleşmeye, burjuvazi karşısındaki cepheye doğru yönlendirerek, sınıf mücadelesini sürdürmek. Ve burada da asla unutulmamalıdır ki, kazandığı ilk zafere karşın, proletarya hala daha zayıf sınıf konumundadır ve daha uzun bir süre böyle kalmaya devam edecektir— ta ki devrim dünya çapında zafere ulaşana dek. Bundan dolayı proletaryanın mücadelesi ekonomik açıdan şu iki ilkeye dayanmalıdır: birinci olarak, olabildiğince çabuk ve eksiksiz bir biçimde ağır sanayiin savaş ve içsavaşta uğradığı yıkıma sonvermek; çünkü bu maddi temel olmadıkça proletarya da yokolmak zorundadır. İkinci olarak, tarımsal sorunun devrimci yoldan çözülmesinin proletarya ile köylülük arasında kurulmasını sağladığı ittifakın sürdürülebilmesi için, tüm üretim ve bölüşüm sorunlarını, köylülüğün maddi ihtiyaçlarını azami biçimde tatmin edecek biçimde düzenlemek. Bu hedefleri gerçekleştirecek araçlar koşullara göre değişir. Ama bu hedeflerin tedricen elde olunması, proletarya egemenliğini —sosyalizmin bu ilk önkoşulunu— sürdürmenin tek yoludur.

Burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf mücadelesi, bundan dolayı, iç ekonomik cephede de azalmak bilmez bir yoğunlukla devam eder. Bu evrede ortadan kaldırılmaları ve

«sosyalleştirilmeleri» bir ütopyacılıktan başka birşey olmayacak olan küçük işletmecilik, «her gün, her saat, sürekli kapitalizmi ve burjuvaziyi kitle boyutlarında, bir unsur olarak yaratır.» Mesele, bu yarışmadan kimin başarıyla çıkacağıdır; yeniden oluşan, yeniden birikim yapan burjuvazi mi, yoksa proletaryanın denetimindeki ağır devlet sanayii mi? Proletarya, küçük işletmeleri, ticareti, vb. boğarak (bunun gerçekten uygulanması da bir hayaldir) köylülerle olan ittifakını gevşetme tehlikesini göze almak istemiyorsa, bu rekabeti göze almalıdır. Bunun yanısıra, burjuvazi yabancı sermaye yada imtiyazlar biçiminde rekabete hala devam etmektedir. Burada şöyle bir aykırı (paradoxal) durum ortaya çıkmaktadır: bu gelişme (maksatları ne olursa olsun) ağır sanayiin ekonomik gücüne katkıda bulunarak, nesnel - ekonomik olarak proletaryanın yardımına koşulabilir. «Küçük işletme unsurlarına karşı bir ittifak» oluşur. Öte yanda ise, imtiyazlı sermayenin, proleter devleti tedricen bir kapitalist sömürgeye dönüştürme yolundaki doğal eğilimine karşı, elbette, enerjik biçimde mücadele edilmelidir. (İmtiyaz koşulları, dış ticaret tekeli vb.)

Bu sınırlı değinmeler ile, Lenin'in iktisadi politikasını en kaba taslak biçimde olsun vermek mümkün değil. Burada işaret edilen noktalar, ancak bir örnek olarak, Lenin'in izlediği politikanın *ilkelerini*, bunların *teorik esaslarını* belirli ölçüde bir açıklıkla öne çıkarmayı amaçlamaktadır. Ve bu ilke şudur: bir açık ve gizli düşmanlar, bocalayan müttefikler evreninde, proletarya yönetimini ne pahasına olursa olsun sürdürmek Aynı şekilde, iktidarın ele geçirilmesinden önce Lenin'in izlediği politikanın temel ilkesi, çöken kapitalizmin birbirine geçmiş eğilimlerinin hercümerci içinde, proletaryayı —eğer yararlanırsa— toplumdaki öncü, egemen sınıf haline getirecek momentleri keşfetmekti. Lenin bu ilkeye tüm hayatı boyunca ödün vermeksizin ve sapmaksızın sarıldı. Ama yine aynı kesin ödün vermezlikle bu ilkeyi *di-*

yalektik bir ilke olarak benimsedi. Şu anlamda: «Marksist diyalektiğin temel ilkesi ,doğa ve tarihteki tüm sınırların koşula bağlı ve değişebilir olduğu, ve bazı koşullar altında kendi karşıtına dönüştürülemeyecek *tek bir* olgunun dahi olmadığı» anlamında. Bundan dolayı, «diyalektik, sözkonusu sosyal olguların kendi gelişmeleri içindeki tam bir irdelenmesini, ve tüm dışsal ve görünürdeki momentlerin, temel, harekete geçirici güçlere, üretim güçlerinin ve sınıf mücadelesinin gelişimine indirgenmesini» gerektirir. Bir diyalektikçi olarak Lenin'in büyüklüğü, diyalektiğin temel ilkelerini, üretici güçlerin ve sınıf mücadelesinin gelişimini, daima en derindeki özleriyle, somut olarak, soyut önyargılara kapılmadan, ama yüzeydeki olgulardan dolayı fetişist bir karmaşaya da düşmeden açık olarak görmesinde yatmaktadır. Lenin, kendileriyle işgörmek zorunda olduğu bütün olguları, daima onların bu nihai temeline: *somut (yani sınıf ölçülerine göre koşullanmış) insanların gerçek sınıf çıkarlarına dayanan somut davranışlarına indirgemiştir.* «Akıllı gerçekçi politikacı» ve «uzlaşma ustası» Lenin efsaneleri ancak bu ilkenin ışığı altında yıkılır, ve önümüzde, Marksist diyalektiği tutarlı biçimde geliştiren gerçek Lenin belirir.

Herşeyden önce, uzlaşma kavramını tanımlarken, burada bir elçabukluğunun, bir becerikliliğin yada ince bir aldatmacanın sözkonusu olduğu anlamına gelecek hertürlü yaklaşım reddolunmalıdır. «Politikanın» diyordu Lenin, «bazen dolandırıcılığa yaklaşan küçük hilelerden ibaret olduğunu sanan kişileri kesinlikle reddetmeliyiz. *Sınıflar dolandırılamaz*». Bundan dolayı, Lenin için uzlaşma, özgül koşullar altında ve belirli bir dönem için, sınırlı alanlarda proletaryanın çıkarlarıyla paralel bir gelişim gösteren sınıfların (bir olasılıkla da, ezilen halklar örneğinde olduğu gibi, ulusların) gerçek gelişme eğilimlerinin *her ikisinin de* yararına kullanılması anlamına gelmektedir.

Doğal olarak, uzlaşmalar da işçi sınıfının kesin düşmanı

burjuvaziye karşı yürüttüğü sınıf mücadelesinin biçimlerinden biri olabilir. (Yalnızca Sovyet Rusya'nın emperyalist devletlerle olan ilişkisi düşünülsün.) Ve oportünizmin kuramcıları da, «dogmatik olmayan gerçekçi politikacı» olarak Lenin'i, kısmen övmek, kısmen küçük düşürmek ve kısmen de kendi uzlaşmacılıklarını saklayacak bir maske bulmak için, bu özel uzlaşma biçimine sarılmaktadır. Birinci savın çürüklüğüne daha önce işaret etmiştik. İkinci savı yargılarken —bütün diyalektik sorunlarda olduğu gibi— uzlaşmanın somut ortamını oluşturan bütünsellik (totalität) hesaba katılmalıdır. Ve burada, Lenin'in uzlaşması ile oportünistlerinkinin *birbirine taban tabana zıt varsayımlara dayandığı* derhal ortaya çıkmaktadır. Sosyal Demokrat taktik —bilinçli yada bilinçsiz— şu kanıya dayanmaktadır: gerçek devrim daha uzaktır; sosyal devrimin nesnel önkoşulları henüz mevcut değildir; proletarya devrim için yeterli ideolojik olgunluğa daha ulaşmamıştır, parti ve sendikalar hala çok zayıftır, ve *bunun için* proletarya burjuvaziyle uzlaşmalıdır. Yani sosyal devrimin nesnel ve öznel önkoşullarının mevcut olduğu ölçüde, proletarya da kendi sınıfsal hedeflerini o kadar «katışıksız» gerçekleştirebilecektir. Bunun için pratikteki uzlaşmanın arka yüzü çok kez büyük bir radikalizm, «nihai hedefe» ilişkin ilkelerin mutlak «saflığı» olacaktır. (Bu bağlam içinde, yalnızca sınıf mücadelesi kavramına herhangi biçimde hala inanan Sosyal Demokratların teorilerinin düşünülebileceğini belirtmek gereksiz. Çünkü diğer görüşler için, uzlaşma, uzlaşma olmaktan çıkar, çeşitli meslek tabakalarının bütün topluluğun yararına giriştiği doğal işbirliği haline gelir.)

Öte yanda ise, Lenin için *uzlaşma, devrimin güncelliğinin dolaysız ve mantıklı bir sonucudur*. Eğer tüm dönemin temel karakterini bu güncellik oluşturuyorsa; şu yada bu anda diye önceden tam olarak saptanamasa bile, eğer devrim —ister tek bir ülkede ister dünya çapında— heran pat-

lak verebilecekse; eğer burjuva toplumun, sürekli olarak birbirinin yerini alarak ve kesişerek gelişen en çeşitli eğilimlere zorunlu olarak yolaçan ve gittikçe artan çöküşünde, tüm dönemin devrimci karakteri açığa çıkıyorsa, o zaman bütün bunların anlamı, proletaryanın kendi devrimine «kendi seçtiği» en elverişli koşullar altında başlayarak bu devrimi tamamlayacağı, ve son derece geçici de olsa, devrimi ilerletecek yada en azından düşmanlarını zayıflatacak bütün bu eğilimlerden proletaryanın daima yararlanması gerekeceğidir. Daha önce, Lenin'in sosyalizmin gerçekleştirilme hızına ilişkin olarak, —iktidarın ele geçirilmesinden önce de— ne kadar az hayal beslediğini gösteren bazı alıntılar yapmıştık. Lenin'in «uzlaşmalar» döneminden sonra kaleme alınan en son yazılarından birinden yaptığımız aşağıdaki alıntı da, açıkca göstermektedir ki, Lenin için bu öngörü, asla devrimci eylemin ertelenmesi anlamına gelmemektedir: «Napoleon şöyle demişti: *'On s'engage et puis...on voit'*. Serbest çeviriyle şu demek oluyor: 'İlkin ciddi bir kavgaya giriş, ne olacağını sonra gör'. İşte biz de ilkin 1917 Ekiminde ciddi bir kavgaya giriştik, ve sonra Brest Barış Antlaşması, Yeni Ekonomi Politikası, vb. gibi ayrıntıları gördük (dünya tarihi açısından bunlar kesinlikle ayrıntıdır.)» Lenin'in uzlaşma teorisi ve taktiği, bundan dolayı Marksist diyalektik tarih kavrayışının nesnel-mantıksal sonucundan ibarettir; insanların kendi tarihlerini kendileri yapmakla birlikte, bunu kendi seçtikleri koşullar altında yapamadıklarının; tarihin sürekli yeni olanı ürettiğinin; bundan dolayı sözkonusu tarihsel anlarda, eğilimlerin geçici kesişme noktalarının, aynı yapı içinde asla tekrarlanmayacağının; bugün devrim için yararlanılabilecek eğilimlerin, yarın devrim için hayati bir tehlike anlamına gelebileceği, yada bunun tersinin olabileceğinin kavranmasının sonucudur. Bunun için Lenin 1 Eylül 1917'de Menşevik ve S.R. lere eski bolşevik sloganı, «Bütün İktidar Sovyetlere» sloganı temeli üzerinde bir uzlaşma, or-

tak bir eylem önermek istedi. Ama daha 17 Eylül'de şunları yazıyordu: «Artık bir uzlaşma önermek için çok geç. Herhalde barışçı gelişmenin *hala* mümkün olduğu şu sınırlı günler de *artık* geçti. Evet, bütün bunlardan sonra, bunun artık geçmiş olduğu ortadadır.» Bu teorinin Brest-Litowsk'da, ekonomik imtiyazlarda, vb. uygulanışı kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Daha çok onun temel bakış açısına, yani devrimin güncelliğine dayanmakla birlikte, Lenin'in tüm uzlaşma teorisi belki de, kendi partisinin sol kanadına karşı yürüttüğü teorik mücadeleler içinde çok daha çarpıcı biçimde ortaya çıkar. (1905 Devriminden ve Brest-Litowsk barışından sonra Rusya çapında, ve 1920-1921 yıllarında Avrupa çapında.) Bütün bu tartışmalarda, *sol radikalizmin sloganı her türlü uzlaşmanın ilke olarak reddiydi*. Ve Lenin'in yürüttüğü polemik son derece özlü biçimde göstermiştir ki, hertürlü uzlaşmanın reddi, *kesin mücadelelerden kaçış* anlamına gelmektedir, bu bakış açısının temelinde *devrim karşısındaki bozgunculuk* yatmaktadır. Çünkü gerçek devrim durumu —ve bu, Lenin'e göre çağımızın temel eğilimidir—, içinde devrimci (yada karşıdevrimci) olanakları barındırmayan bir sınıf mücadelesi alanının varolamıyacağı olgusunda ortaya çıkmaktadır. Bundan ötürü, gerçek bir devrimci, yani devrimci bir çağda yaşadığımızı bilen ve bu bilgiden pratik sonuçlar çıkaran bir devrimci, sosyal ve tarihsel gerçekliğin bütünselliğini bu açıdan, ve devrimin çıkarları açısından görmeli, bütün olaylar üzerine —en büyük yada en küçük, olağan yada beklenmedik— bunların devrim açısından taşıdığı öneme göre yoğun biçimde düşünmelidir. Lenin zaman zaman «sol radikalizmi», «sol oportünizm» diye adlandırırken, başka açılardan birbirine bu kadar zıt olan her iki akımın *ortak olan tarih perspektifini* çok doğru ve esaslı biçimde göstermiştir; biri için her türlü uzlaşma bir tabuyken, diğeri için uzlaşma, «dogmatik ilkelere gösterilen katı bağlılığın» karşısında, «realpolitik» ilke-

sini temsil etmektedir. Kısacası Lenin, her iki akımın da proleter devrimin yakınlığı ve güncelliği konusunda kötümser olduğuna işaret etmiştir. Böylece her ikisini de aynı ilke açısından reddederken, Lenin, kendisi ve oportünistler için uzlaşmanın *yalnız kelime olarak aynı* olduğunu ortaya koymuştur; iki yaklaşım da temelden farklı bir gerçekliğe dayanmaktadır ve bundan dolayı herbirinde *temelden farklı bir kavram* saklıdır.

Lenin'in uzlaşmadan ne anladığının, uzlaşma taktiğini teorik olarak neye dayandırdığının doğru biçimde kavranması, salt onun yönteminin doğru anlaşılması açısından taşıdığı asli önem yanında, uzun erimli bir pratik önem de taşımaktadır. Lenin için uzlaşma, ancak *Marksizmin ilke ve yöntemlerine sımsıkı bağlı kalınarak, ve diyalektik bir karşılıklı etkime içinde mümkündür;* uzlaşmada ortaya çıkan daima, Marksist teorinin gerçekleşmesine yönelik gerçek enson adımdır. Bundan ötürü bu teori ve taktiklerin, «saf» ilkelere gösterilen katı bağlılıkla birbirinden kesin olarak ayrılması yanında, her türlü ilkesiz, şematik «real politik, den de kesinlikle uzak durması zorunludur. Yani, somut durumun (uzlaşmayı belirleyen somut güçler bağıntısı ve bunun yönünü çizen proleter hareketin zorunlu ileri doğru gelişme eğilimi, bu somut durum içinde harekete geçer) *kendi gerçekliği içinde* doğru olarak kavranması ve değerlendirilmesi Lenin için yeterli değildi; tersine, Lenin, gerçekliğin doğru kavranışıyla *bütün tarihsel sürecin* genel doğru kavranma çerçevesinin içiçe geçmeyişini, işçi hareketi açısından korkunç bir pratik tehlike olarak görüyordu. Bunun için, Lenin, Alman komünistlerinin Kapp darbesinin(*) ezilmesinden sonra

(*) Kapp darbesinden sonra —bu, Serbest Kıtalar (Freikorps) ve Almanya'daki diğer askeri birlikler tarafından başlatılan bir askeri darbe girişimiydi; dört gün sonra bir genel grev sonucunda başarısızlığa uğradı—, sendika lideri Karl Legien, tüm işçi partilerini kucaklıyan ve sendikacılardan oluşan bir 'İşçi Hükümeti' kurulmasını önerdi. Alman Ko-

tasarlanan «işçi hükümeti» karşısındaki —sadık muhalefet diye adlandırılan— pratik davranışının doğruluğunu kabul ederken, aynı zamanda bu doğru taktiği, teorik olarak —demokratik hayallerle dolu— yalnış bir tarih perspektifine dayandığı için en şiddetli biçimde kınamıştır.

Bundan dolayı, genel ile özelin diyalektik açıdan doğru biçimde birleştirilmesi, genelin (tarihin genel temel eğilimi) özel *içinde* kavranması ve teorinin bundan kaynaklanan somutlanması, bu uzlaşma teorisinin dayandığı temel düşüncelerdir. Lenin'i salt akıllı bir kişi olarak, hatta belki de bir *realpolitik* dehası olarak görenler ,onun yönteminin özünü bütünüyle yalnış anlamaktadırlar. Ama Lenin'in yargılarında, doğru pratik davranış için her yerde uygulanabilecek «formüller» ve «reçeteler» bulabileceklerini sananlar, onu daha da ters kavrıyorlar. Lenin asla, bir dizi farklı olguya «uygulanabilecek genel kurallar» koymadı. Lenin'in «doğruları» diyalektik tarih yaklaşımının yardımıyla somut durumun somut olarak çözümlenmesinden kaynaklanarak gelişir. Onun görüşlerinin ve yargılarının mekanik biçimde «genelleştirilmesinden», ancak bir karikatür, ancak sulandırılmış bir Leninizm oluşabilir; örneğin, bazı Macar komünistlerinin 1919 yazında Clemencau notasına(*) cevap verirken, bütünüyle de-

münist Partisi, gerçekte asla varlık kazanmayan böyle bir hükümete karşı yalnızca bir propaganda —başka kelimelerle, 'sadık' ve devrimci olmayan muhalefet— yürütmeyi kabul etti.

(*) 1919 Haziranın'da Versailles'den Bela Kun'a, Macaristan'ın doğusundaki Romen kuvvetlerinin geri çekilmesi karşılığında, (müdahaleci güçlere karşı girişilen başarılı bir karşı-saldırıdan sonra Macar Kızıl Ordusu tarafından işgal edilen) Slovakya'dan Macar birliklerinin geri çekilmesini talep eden bir ultimatom —Clemenceau Notası— gönderildi. Soldan gelen muhalefete karşın, Bela Kun, Notayı kabul etti ve Macar Kızıl Ordusunu geri çeki. Romen kuvvetleri ise yerlerinde kaldılar ve daha sonra Macar Sovyet Cumhuriyetinin ezilmesinde görev aldılar.

ğişik bir durumda, Brest-Litowsk Barışını şematik biçimde taklit etmeğe kalkışması gibi. Çünkü Marx'ın Lassalle'i şiddetle kınadığı gibi: «...diyalektik yöntem yalnış uygulanmıştır. Hegel asla, bir 'olgular' kitlesinin *under a general principle* —genel bir ilke altında— toplanmasını (Subsumption) diyalektik diye adlandırmamıştır.»

Fakat her somut durum içinde varolan tüm eğilimlerin hesaba katılması ,asla, bu eğilimlerin karar terazisine eşit ağırlıklarla konması demek değildir. Tam tersi. *Her durum merkezi bir soruna sahiptir,* bunun çözümü hem kendisiyle aynı anda doğan sorunların çözümüne, hem de tüm toplumsal eğilimlerin gelecekteki gelişmesine bağlıdır. «Tüm zinciri yakalamak ve sağlam biçimde daha sonraki diğer halkalara geçmeğe hazırlanmak için,» diyor Lenin, «her özel anda, zincirin yakalanması gereken özel halkasını bulmak gerek; halkaların dizilişi, biçimi, birbirlerine bağlanmaları ve olayların tarihsel zincirinde birbirlerinden farklılıkları, bir demircinin yaptığı zincirin halkaları gibi basit ve anlamsız değildir.» Toplumsal yaşantının belirli bir anında hangi olgunun böyle bir anlam kazandığı, ancak Marksist diyalektikten, somut durumun somut çözümlemesinden kalkınarak saptanabilir. Bunun bulunmasında rehber, *süreç içinde bulunan bir bütün olarak* toplumun devrimci kavranışıdır. Çünkü sözkonusu zincirin son halkasına bu anlamı kazandıran, yalnızca bütünle olan ilişkidir; bu halkanın kavranması zorunludur, çünkü bütün ancak bu yolla kavranabilir. Lenin, yine en son denemelerinden birinde, kooperatiflerden sözederken, aşağıdaki noktaya işaret ederek, bu sorunu özellikle çarpıcı ve somut bir biçimde vurguladı: «Eski kooperatifçilerin düşlerindeki hayali, hatta bayatlamış bir romantizm kokan birçok şey, bugün artık yalın bir gerçeklik kazandı.» Lenin şöyle devam ediyordu: «Doğrusu, bize yapacak 'yalnız' tek birşey kaldı ve bu da, halkınızı öylesine 'uygarlaştırmaktır' ki, herkez kooperatiflere kişi olarak katılmanın herkezin çıkarına olduğunu kav-

rasın ve bu katılış içinde yeralsın. *'Yalnızca' bu.* Sosyalizmi geliştirmek için halen başka hiçbir safsataya ihtiyaç yok. Ama bu 'yalnızcayı' gerçekleştirmek için, tam bir devrime, tüm bir halk kitlesinin tam bir kültürel gelişme yoluna girmesine gerek var.»

Ne yazık ki, bu denemenin bütününü burada ayrıntılı olarak çözümlemek mümkün değil. Bu türden bir çözümleme —ve Lenin'in herhangi bir taktik öğüdünün çözümlenmesi— böyle bir zincirin her halkasında sürekli olarak bütünün içerildiğini gösterecektir. Böyle bir çözümleme ayrıca şunu da ortaya koyacaktır: doğru Marksist politikanın ölçütü, daima tarihsel süreçten çıkarılması ve üzerinde büyük bir enerjinin yoğunlaştırılması gereken momentlerden ibarettir; bu momentler —belirli bir anda, belirli bir aşamada— bütünle, günümüzdeki bütünle, geleceğin temel (merkezi) gelişme sorunuyla, ve aynı zamanda kendi pratik-kavranabilir bütünlüğüyle olan bu ilişkiyi kendi içinde saklamaktadır. Bundan dolayı, zincirin gelecekteki son halkasının sımsıkı yakalanması, hiçbir şekilde, bu halkanın yeraldığı momentin, bütünden koparılması ve onun uğruna diğer momentlerin ihmal edilmesi anlamına gelmez. Tam tersi. ***Bu temel sorunla ilgili tüm diğer momentlerin,*** bu ilişki içinde doğru olarak kavranması ve çözülmesi demektir. Bu anlayış kanalıyla, tüm sorunların birbirileriyle olan bağlantısı kopmaz, tersine daha da yoğunlaşır ve somutlaşır.

Bu momentler tarihsel süreç tarafından, üretim güçlerinin nesnel gelişmesi tarafından yaratılır. Ama bunların görülüp görülmediği, kavranıp kavranamadığı ve dolayısıyla ***bunların daha sonraki gelişmelerinin etkilenebilip etkilenemediği*** ve bu noktaların ne ölçüde yerine getirilebildiği proletaryaya bağlıdır. Marksizmin, insanların kendi tarihlerini kendilerinin yaptığına ilişkin, sık sık değinilen temel önermesi, devrim döneminde ve iktidarın ele geçirilmesinden sonra gittikçe daha artan bir önem kazanır; elbette bu önermenin

doğruluğunun sürmesi için, bunun, özgürce seçilemeyen koşulların önemini vurgulayan diyalektik parçası kesinlikle zorunludur. Bunun pratikteki anlamı ise, *partinin devrim içindeki rolünün* —genç Lenin'in büyük düşüncesi— sosyalizme geçiş döneminde, hazırlık dönemine oranla, *çok daha önemli ve belirleyici* olduğudur. Çünkü proletaryanın tarihin çizgisinin belirlenmesindeki fiili etkisi ne kadar büyük olursa, proletaryanın kararları, kendisinin ve tüm insanlığın kaderi için o ölçüde belirleyici olur —hem iyi hem de kötü anlamda—; vahşi ve fırtınalı denizlerdeki bu tek pusulayı —*proleter sınıf mücadelesini*— en saf haliyle korumak ve bu ruhu, mücadeleler içinde varolabilen bu tek rehberi, sürekli gelişen bir açıklığa kavuşturmak da o kadar önemli olur. Proletarya partisinin aktif-tarihsel rolünün taşıdığı bu anlam, Lenin'in teorisinin ve dolaysıyla izlediği politikanın temel ilkesidir; Lenin bu ilkeyi yorulmaksızın tekrar tekrar belirtmiş ve bunun pratik kararlar için taşıdığı önemi daima vurgulamıştır. Nitekim Rus Komünist Partisinin XI. Kongresinde Lenin devlet kapitalizminin geliştirilmesine karşı çıkanlarla mücadele ederken, şöyle demiştir: «Devlet kapitalizmi kısıtlayabileceğimiz, sınırlarını saptayabileceğimiz bir kapitalizm. Bu devlet kapitalizmi devletle bağlantılıdır, ve devlet se işçilerdir, işçilerin en ileri kesimidir, öncüdür; devlet biziz... Ve bu devlet kapitalizminin nasıl birşey olacağı da bize bağlıdır.»

Bunun için sosyalizmin gelişimindeki her dönüm noktası, aynı zamanda, belirleyici biçimde, daima *partinin bir iç sorunu* olmuştur. Güçlerin yeniden düzenlenmesi ve parti örgütünün yeni görevlere uydurulması: bütünün, proletaryanın sınıfsal bakışaçısından yapılan eksiksiz ve dikkatli bir çözümlemesinin çizdiği yönde, toplumun gelişmesini *etkilemek*. Bunun için *bizim oluşturduğumuz* devletteki belirleyici güçlerin dizilişinde, parti en yüksek yerde bulunmaktadır. Devrim ancak dünya çapında zafere ulaşabileceği, ve proletarya ancak bir dünya proletaryası olarak gerçek sınıf haline gele-

ceği için, partinin kendisi de proleter devrimin en yüksek organının, yani Komünist Enternasyonalin bir seksiyonu olarak düzenlenmeli ve ona tâbi kılınmalıdır. Oportünistleri ve burjuva kafalıları karakterize eden mekanik katılık, bu ilişkilerde daima çözülmez çelişmeler görecektir. Onların deyimiyle «kapitalizme döndükten» sonra da, Bolşeviklerin eski parti yapısını ve partinin «anti demokratik» diktatörlüğünü niçin terketmediklerini anlayamıyacaklardır. Nasıl olup da, Komünist Enternasyonal dünya devriminden biran olsun vazgeçmezken ve elindeki bütün araçlarla ona hazırlanıp, onu örgütlemeğe çalışırken, aynı anda, Rus proletaryasının devletinin ise, emperyalist güçlerle barış yapmağa, Rusya'nın ekonomik kalkınmasına emperyalist kapitalizmin olabildiğince fazla katılmasını sağlamağa çalıştığını anlayamayacaklardır. Sovyet Cumhuriyetinin ekonomik politikasının, köylülükle kurulan ve kendi varlığını borçlu olduğu ittifakın gevşememesine endişeyle dikkat ederken ve Sovyet Cumhuriyeti oportünistlerin gözünde gittikçe daha fazla bir köylü devleti olurken, proleter karakterini gittikçe daha fazla yitirirken, vb., vb., nasıl olup da, partinin kendi içyapısının güçlü karakterini amansızca koruyup, ideolojik ve örgütsel sağlamlığını en enerjik biçimde sürdürdüğünü, bu bakış açısı anlayamaz. Diyalektik olmayan mekanik ve katı bakışaçısı, *bu çelişmelerin, içinde bulunduğumuz çağın oluş halindeki (seiende) nesnel çelişmeleri olduğunu;* Rus Komünist Partisinin ve Lenin'in politikasının, ancak *kendi sosyal varlığının nesnel çelişmelerine diyalektik olarak doğru çözümler aradığı ve bulduğu anlamında* çelişmeli olduğunu kavrama yeteneğinden yoksundur.

Böylece Lenin'in politik çözümlemesi, bizi daima diyalektik yöntemin temel sorununa geri götürür. Onun tüm yaşam-çalışması, muhteşem bir geçiş çağının sürekli değişen, sürekli yeni olanı üreten olgulara, diyalektiğin tutarlı biçimde uygulanmasıdır. Ama diyalektik, yaşantının tüm olguları-

na mekanik biçimde uygulanabilecek, tamamlanmış bir teori olmadığı için, tersine *teori olarak yalnız bu uygulama içinde ve bu uygulamayla varolduğu için,* diyalektik yöntem Marx ve Engels'ten miras olarak devraldıklarına oranla, Lenin'in pratiğinden daha geniş, daha dolu ve *teorik açıdan daha gelişkin* biçimde çıkmıştır.

Bunun için Leninizmden, tamamen haklı olarak, materyalist diyalektiğin gelişmesinde *yeni bir evre* diye sözedilebilir. Kaba Marksizmin on yıllar boyunca sürdürdüğü bayağılaştırma ve çarpıtmadan sonra, Lenin, Marksist öğretinin saflığını yeniden kurmakla kalmamış, aynı zamanda yöntemin kendisini de geliştirmiş, somutlaştırmış ve olgunlaştırmıştır. Eğer şimdi komünistlerin görevi, Lenin'in yolunda yürümeğe devam etmekse, bu ancak, Lenin'in Marx karşısındaki davranışının aynısı, onun karşısında gösterilmeğe çalışılırsa verimli olabilir. Bu davranışın biçimi ve içeriği tarihsel sürecin Marksizmin karşısına çıkardığı sorunlar ve görevler tarafından belirlenir. Bunun başarısını belirleyen ise, işçi sınıfının öncü partisindeki proleter sınıf bilincinin yüksekliğidir. Leninizm, tarihsel maddecilik kuramının, Marx'ın döneminde mümkün olana oranla, proletaryanın günlük kavgalarına daha da yaklaşması, daha pratik olması demektir. Bunun için Leninizm geleneği, tarihsel maddeciliğin bu yaşayan ve yaşatıcı, bu gelişen ve geliştirici işlevini sulandırmadan ve donuklaştırmadan sürdürmek anlamına gelmektedir. Bu nedenle —tekrarlıyoruz— Komünistler Lenin üzerine, onun Marx üzerine çalıştığı gibi çalışmalıdır. Diyalektiği uygulamayı öğrenmek için çalışmak gerek. Somut durumun somut çözümlemesiyle genel içinde özelin ve özel içinde genelin; yeni bir momentte, daha önceki süreçle bağlantılı bir durumun ve tarihsel sürecin yasallığında daima oluşan yeninin; bütünde parçanın ve parçada bütünün; gelişmenin zorunluğunda aktif davranışların momentinin ve eylemde ise

tarihsel sürecin zorunluğuyla olan bağlantının nasıl keşfolunabileceğini öğrenmek için, komünistlerin Lenin üzerine çalışması gerek.

Leninizm şematik ve mekanik olmayan, salt pratiğe yönelen somut düşüncenin, daha önce erişilmemiş bir evresi anlamına gelmektedir. Leninistlerin görevi *bunu* sürdürmektir. Ama tarihsel süreç içinde, yalnızca canlı olarak gelişen şey sürdürülebilir. Ve Leninist geleneğin *bu şekilde korunması,* bugün, proletaryanın sınıf mücadelesinde bir silah olarak diyalektik yönteme cidden inanan herkesin en soylu görevidir.

SONSÖZ

Bu küçük kitap, Lenin'in ölümünden hemen sonra, herhangi bir hazırlık yapılmadan, o zamanlar bana önemli görünen spontane bir ihtiyaçtan, Lenin'in entelektüel (geistlich) kişiliğinin odak noktasını teorik olarak saptama ihtiyacından dolayı kaleme alındı. Bunun için kitabın alt başlığı «Düşüncesinin Bağlamı Üzerine Bir İnceleme» idi. Bu başlık da göstermektedir ki, benim için sözkonusu olan şey, Lenin'in nesnel, teorik sistemini yeniden üretmek değil, bu sistemleştirmeyi ve bunun Lenin'in kişiliğinde ve eyleminde ete kemiğe bürünmesini mümkün kılan devingen güçleri, nesnel ve öznel olarak tasvir etmekti. Bu dinamik birliği, onun yaşantısı ve eseri içinde, yoğun ve eksiksiz olarak çözümlemeye kalkışmayı düşünmedik bile.

Bugün bu tür yazılara duyulan nisbeten büyük ilgi, herşeyden önce yaşadığımız dönemle belirlenmektedir. Stalin döneminin Marksist eleştirisi başlayalı beri, 1920'lerdeki eleştirel eğilimlere karşı da bir ilgi uyanmıştır. Bu, —teorik-nesnel açıdan düşünüldüğünde— çok fazla abartılmazsa, kolayca anlaşılabilecek bir olgu. Çünkü, o sıralarda gelişen devrim-krizine Stalin ve yandaşlarının bulduğu çözümler yalnış olduğu kadar, bu dönemde, daha sonraki aşamanın sorunları için de bir ölçüt sağlayabilecek olan bir perspektif yada çözümlemeyi, başka birinin sunabilmesi de pek mümkün değildi. Bugün Marksizmin Rönesansına verimli bir katkıda bulunmak isteyen biri, 1920 yıllarına, işçi hareketinin salt tarihsel bir dönemi olarak, artık kapanmış olan geçmiş bir dönem olarak bakmalıdır; temelden yeni olan bugünkü aşama açısından, bu dönemin ders ve tecrübeleri ,ancak bu yolla

doğru biçimde değerlendirilebilir. Ama büyük insanlarda kural olduğu üzere, Lenin'in kişiliği de çağını öylesine şekillenmiştir ki, onun söylediklerinin ve eylemlerinin sonuçları ve özellikle uyguladığı yöntem, son derece değişmiş olan koşullar altında bile, belirli bir güncelliği halâ koruyabilmektedir.

Bu kitap, 1920'lerin ortalarının saf bir ürünüdür. Önemsiz sayılamıyacak olan bir Marksistler gurubunun Lenin'in kişiliğini ve misyonunu, dünya olaylarının gidişindeki yerini nasıl gördüğünün bir belgesi olarak, bu kitaba ilgisiz kalınmaması doğal. Ama bu kitaptaki düşüncelerin, Lenin'in kendi teorik yaşam-çalışmasından çok, o dönemin görüşleri —hayaller ve abartmalar da dahil olmak üzere— tarafından belirlendiği sürekli akılda tutulmalıdır. Daha ilk cümlede, dönemin önyargılarından biri görülmektedir: «Tarihsel maddecilik proletarya devriminin teorisidir.» Şüphesiz bu tanım, tarihsel maddeciliğin önemli bir belirlenimini dile getirmektedir. Ama öte yandan, bu tespit, tarihsel maddeciliğin özünün kesinlikle tek yanı ve tek tanımı değildir. Ve Lenin —ona göre devrimin güncelliği düşünce ile pratiğin bağını oluşturmaktadır— meseleyi tek bir boyuta indirgeme ve tarihsel maddeciliğin gerçek metodolojik zenginliğini ve toplumsal evrenselliğini sınırlama yolundaki her türlü çabaya en sert biçimde karşı çıkmıştır.

Lenin'in anlayışına uygun bir eleştiri, bu küçük kitabın birçok yerine uygulanabilir. Aklı başında, ciddi okuyucuların kendilerini eleştirel bir uzaklık içinde tutacaklarına inandığım için, ben sadece böyle bir eleştirinin haklılığını ve yönünü belirtmekle yetineceğim. Lenin'in eserinden kaynaklanan bakış açımın —Stalinizmin çürütülmesindeki momentler olarak— bugün de belirli bir metodolojik geçerliği halâ korumakta olan sonuçlara götüren yerlerini özel vurgulamak bence önemli; başka türlü ifade edecek olursak, bu gibi kısımlarda, yazarın Lenin'in kişiliğine ve eserine olan bağlılığı

herşeye karşın boşa gitmemiş olmaktadır. Lenin'in davranış tarzı üzerine yapılan bazı tespitler, zımnen, daha sonraki Stalinci gelişimin oldukça şiddetli bir eleştirisini içermektedir (o sıralar, ancak Zinoviev'in Komintern'deki önderliğinin ardına saklanarak dışa vuruyordu). Stalin'in yönetimi altında, tüm örgütsel sorunların, gittikçe artan biçimde dondurulması hatırlansın; parti örgütü, dönemin koşullarından, politikanın gereklerinden bağımsız olarak, —hem de Lenin'i tanık göstererek!— yerinden oynatılmaz bir fetiş haline getirildi. İşte Lenin'in uyarısı: «Siyasal sorunlar, örgütsel sorunlardan mekanik biçimde ayrılamaz»; ve aşağıdaki yorum böyle bir Leninist siyasal dinamik anlayışı içinde yapılmıştı: «Bundan dolayı, teori alanındaki her türlü dogmacılık ve örgütlenmedeki her türlü katılaşma, parti için zararlıdır. Çünkü Lenin'in söyleyişiyle, 'yeni tehlikeler ve kurbanlar getiren her yeni mücadele biçimi, buna kötü hazırlanan bir örgütü kaçınılmaz olarak örgütsüzleştirir'. *Tutulması gereken yolu açıkca ve bilinçli olarak izlemek —herşeyden önce kendisiyle ilgili olarak— partinin görevidir; böylece örgütsüzleşme tehlikesi vahim bir hal almadan önce, parti kendisini dönüştürebilir ve bununla kitlelerdeki dönüşümü ve ilerlemeyi kışkırtabilir.» O zamanlar yapılan bu yorum, doğal olarak, o büyük yılların somut devrimci canlılığı içinde, verilen bir ricat muharebesinden ibaretti, —yaklaşan bürokratik ve mekanik katılaşma karşısında.*

Ama bugün dogmatik kolaycılığa her alanda başarıyla direnilmesi gerekiyorsa, 1920'lerin deneyleri, ancak geçmiş olma özellikleri kabul edilirse, verimli olacak dürtüleri dolaylı yoldan sağlayabilir. Bunun için 1920'ler ile halen yaşamakta olduğumuz dönem arasındaki farklılığın açık ve eleştirel olarak kavranması kesinlikle zorunludur. Lenin'in eserine de aynı eleştirel açıklıkla yaklaşmamızın zorunluluğunu belirtmeğe gerek yok. Ve Lenin'in yaşam-çalışmasından bir «dokunulmaz» dogmalar derlemesi yapmak istemeyenler için, bu

yaklaşım, Lenin'in laik büyüklüğünden en ufak bir küçültmeye olsun yolaçmaz.

Lenin'in gerçek büyüklüğünün dökümü, doğal olarak, bu kitabın boyutlarının çok ötesinde. Kitabın konusuna oranla, bu daha fazla zamana bağlı. Yaşantısının son yıllarında Lenin, bu incelemeye göre oranlanamayacak bir açıklıkla, 1917'de başlayan dönemin yakınlaşan sona erişini önceden görmüştü.

Yine de kitap, zaman zaman önsezgiyle Lenin'in gerçek tinsel fizyonomisini vermektedir, ve o zamanlar henüz belli belirsiz elyordamıyla yapılan gerçeğe yönelik saptamalardan, aşağıdaki açıklamalara geçmek istiyoruz. Hilferding'e ve özellikle Rosa Luxemburg gibi çağdaşlarına oranla, Lenin'in iktisatta onlar kadar uzman olmadığını belirtmiştik. Ama bir bütün olarak dönemi yargılarken onlara üstün gelen Lenin'di. «Lenin'in üstünlüğü, —ve bu eşi benzeri olmayan bir teorik başarıdır— emperyalizmin ekonomik teorisini çağımızın bütün siyasal sorunlarıyla birbirine somut olarak bağlamayı başarmasında; dolaysıyla yeni aşamanın ekonomisini, böyle belirlenmiş bir çevre içindeki tüm somut davranışlar açısından bir ölçüt haline getirmeyi başarmasında yatmaktadır.» Bu özelliğe Lenin'in birçok çağdaşı dikkat etmiştir, —dost yada düşman— onun taktik ve realpolitikdeki *yeteneğinden sözetmişlerdir.*

Ancak, meselenin özü bu tür yargılarla yakalanamamaktadır. Sözkonusu olan, «bir bütün olarak sürecin yargılanmasındaki, salt teorik bir üstünlük»ten çok daha ilerde olan birşeydi. Lenin bu üstünlüğe teorik olarak derin ve zengin bir temel sağladı. Onun sözde realpolitiki, *asla ampirist bir pragmatistin politikası değil, özünde teorik olan bir tavrın pratik doruğuydu. Bu tavır, Lenin'de daima, içinde davranılan belirli bir durumun toplumsal-tarihsel özgüllüğünün (Geradesosein) kavranmasıyla doruk noktasına erişir. Bir Marksist olarak Lenin için, «somut durumun somut çözümlemesi, 'saf'*

teorinin karşıtı değildir, —tersine— hakiki teorinin doruk noktası, teorinin gerçekten uygulandığı, —bundan dolayı-- pratiğe dönüştüğü noktadır.» Hiç abartmaksızın, Marx'ın Feuerbach üzerine tezlerini sonuca bağlayan en son saptama —«Filozoflar dünyayı yalnızca farklı olarak yorumladılar, *ama sözkonusu olan onu* değiştirmektir» *—en mükemmel cisimleşmesini Lenin'de ve onun eserinde bulmuştur diyebiliriz. Marx yaptığı bu çağrıya teori alanında karşılık verdi. Toplumsal gerçekliğe getirdiği yorum, onu değiştirmek için elverişli bir teorik temel sağladı. Ama yeni dünya görüşünün bu teorik ve pratik özü, ilk kez Lenin'le tarihsel gerçeklik içinde —teoriyi biryana itmeden yada ezip büzmeden— hareketli bir yapı kazandı.*

Bu kitap, elbette, Lenin'in kendine özgülüğünün kavranmasına sadece küçük bir katkıda bulunmaktadır. Teorik olarak derin ve geniş bir temelden ve aynı zamanda Lenin'in bir insan tipi olarak çizilişinden yoksundur. Buna ancak burada değinebileceğiz. Modern çağların demokratik devrimler zinciri içinde, devrimci önder tipleri daima kutuplaştırılmıştır. Danton ve Robespierre gibi kişiler, gerek gerçeklik içinde, gerekse edebiyatta (örneğin Georg Büchner'de) iki kutupta cisimleştirilmişlerdir. İşçi devriminin büyük hatipleri de (Lassalle ve Troçki gibi) bazı Dantonvari özelliklere sahiptir.

İlk kez Lenin'le iki zıt kutubun karşısında yepyeni bir tip, bir tertium datur *görünmektedir. Lenin, kendi spontane sinirsel tepkilerine varıncaya dek, her an (eski büyük devrim çilekeşlerinde görülen) ilkelere bağlılık içindedir —ama kendi karakterinde çileciliğin en küçük bir gölgesini bile taşımadan. Hayat dolu ve alaycıdır, avlanmaktan, balık tutmaktan, biriç oynamaktan, Puşkin ve Tolstoy okumaya dek hayatın sunduğu herşeyden hoşlanır; ve kendini gerçek insanlara adamıştır. Bu ilkelere bağlılık, iç savaş sırasında en katı bir acımasızlığa dek varabilir; ama asla kine dönüşmez. Lenin'in mücadele ettiği kurumlardır —ve tabii onları temsil eden in-*

sanlardır— ve bu mücadeleyi, eğer zorunluysa onları tamamen yokedene dek sürdürür. Ama bunu, —o anda hazır bulunan somut bir durum içinde— yançizemiyeceği, insani açıdan acı duyulacak kaçınılmaz bir nesnel zorunluk sayar. Gorki, Lenin'in Beethoven'in Appassionata'*sını dinlerken söylediği son derece karakteristik sözleri şöyle aktarmaktadır:* 'Appassionata'*dan daha güzel bir şey bilmiyorum, hergün dinleyebilirim onu. Olağanüstü, neredeyse insanüstü bir müzik! Belki biraz safça, biraz çocukça bir gururla düşünürüm hep: insanlar böyle harika şeyler yaratabiliyorlar diye'. Sonra gözlerini kapadı, gülümsedi ve hüzünle şunları ekledi: 'Ama sık sık müzik dinliyemiyorum. İnsanın sinirlerini etkiliyor, insan saçma sapan şeyler söylemek, ve bu pis cehennemde yaşayan, buna rağmen halâ böyle güzellikler yaratabilen insanların başını okşamak istiyor. Ama bugünlerde kimselerin başını okşayamazsınız —elinizi kapıp ısırıverirler hemen. Düşünce olarak insanlar arasında hertürlü şiddetin kullanılmasına karşı olmakla birlikte, insanların başına vurmak, acımasızca vurmak zorundasınız. Hm, hm —işimiz korkunç zor.'».*

Lenin'in böyle kendiliğinden dışavuran bir duygulanışında bile, sözkonusu olan, onun kendi «yaşama tarzına» karşı duyduğu bir içgüdüsel isyan değildi; duygulandığı anlarda bile, Lenin'in kendi dünya görüşünün buyruklarına sıkısıkıya bağlı kaldığı açıkca görülmüş olsa gerek. Maksim Gorki'nin bu anısından on yıllarca önce genç Lenin, Narodniklere ve onların Legal Marksist eleştiricilerine karşı yönelttiği polemikleri kaleme almıştı. Legal Marksistler üzerine çözümlemede bulunurken, Lenin, onların «verilmiş bir dizi olgunun zorunluluğunu» ispatlarken içine düştükleri objektivizme işaret etmiş ve bu objektivizmden kolayca türeyen bir tehlikeye, yani «bu olguları savunan birinin konumuna düşme» tehlikesine dikkati çekmişti. Lenin'e göre tek çıkış yolu, nesnel gerçekliği kavrarken Marksizmin daha tutarlı kılınması ve ger-

çekliğin sosyal temellerinin bizzat olgular içinde açığa çıkarılmasıdır. Bir Marksistin basit bir objektivist karşısındaki üstünlüğü, işte bu tutarlılığa dayanmaktadır; bir Marksist, «kendi objektivizm anlayışını daha derinlemesine ve daha bütünsel olarak uygular.» Lenin'in partililik adını verdiği şey, yalnızca bu daha yüksek nesnellik anlayışından kaynaklanabilir: «her olayı değerlendirirken ,doğrudan doğruya, açık olarak belirli bir sosyal gurubun bakış açısına dayanmak.» Bundan dolayı, öznel tavır daima nesnel gerçeklikten doğar, yine ona döner.

Gerçekliğin çelişmeleri birbirini dıştalayan zıtlıklara ulaşırsa, çatışmalara yolaçabilir ve böylesi çatışmalar, katılan her insanı kendi kendine sonuç çıkarmak zorunda bırakabilir. Ama bir bireyin ilişkileri içinde, gerçeklikten kaynaklanan inanç ve duyguların çatışması ile, çatışma içindeki insanın kendi iç insani varoluşunu (Dasein) tehlikede hissetmesi arasında temelden farklılık vardır. Bu sonuncu durum Lenin için asla geçerli değildir. Hamlet, enbüyük övgü olarak Horatio'ya şunları söyler:

...Ne mutlu,
Coşku ve yargıları çok iyi kaynaştığı için,
Dilediği yerde durup ses çıkaran
Kaderin elinde kaval olmayanlara.

Coşku ve yargı : bunların zıtlıkları gibi, birlikleri de yalnızca, insan varoluşunun dolaysız ve genel temeli olarak biyolojik alandan kaynaklanır. Somut olarak her ikisi de insanın sosyal varlığını ifade eder: hem teorik hem de pratik açıdan insanın tarihsel anla olan uyum yada uyumsuzluğu. Lenin'de coşku ve yargı çok iyi kaynaşmıştır, çünkü ondaki toplum bilgisi, belirli bir anda, toplumsal açıdan gerekli davranışa yönelmektedir, çünkü onun pratiği daima o ana dek yığılan gerçek bilgilerin toplamının ve oluşturdukları sistemin zorunlu bir sonucu olmuştur.

Bunun için, sadece dıştan sanki kendi kendini tatminmiş

gibi görünebilecek olan birşeyin Lenin'de zerresi bile yoktur; hiçbir başarı onu gururlandırmaz, hiçbir başarısızlık onu duraklatmaz. İnsanın pratik olarak cevap veremiyeceği bir durumun varolabileceğini, Lenin asla kabul etmez. O, salt hayat pratiği içinde, son derece önemli şeyler başaran büyük insanlardan biriydi. Buna rağmen (belki de bundan dolayı) mümkün olabilecek hatalar yada gerçek hatalar üzerine bu kadar soğukkanlı ve duygularına kapılmadan düşünebilen başka bir kişi herhalde güçlükle bulunabilir: «Akıllı insan, hiç hata yapmayan kişi değildir. Böyle bir insan yoktur ve olamaz. Akıllı insan, çok önemli hatalar yapmayan ve yaptığı hataları çabucak, kolayca düzeltmesini bilen kişidir.» Davranış tarzı üzerine bu son derece düz yorum, onun temel tavrını ifade etmek bakımından, her türlü duygusal itirafa oranla çok daha uygundur. Onun tüm yaşantısı, sürekli eylemdir; kendisi ve karşıtları için çözüm yolu olmayan bir durumun varolamıyacağına kesinlikle inandığı bir dünyada verilen kesintisiz bir mücadeledir. Bundan dolayı, Lenin için yaşantının temel ilkesi olarak geçerli olan: daima eyleme, doğru eyleme hazır bulunmaktır.

Lenin'in ölçülülüğü, ve gösterişsizliği, bunun için, kitleler üzerinde çoşku uyandıran bir etki yaratmıştır. Yine daha önceki büyük devrimci tiplerin tersine, (Lassalle ve Troçki hatırlansın) o, eşi benzeri olmayan bir şekilde, hatiplik gösterisi yapmadan halka seslenme yeteneğine sahiptir. Gerek özel yaşantısında, gerekse toplum içindeki yaşantısında, Lenin, her türlü lügat paralamadan, her türlü yapay konuşma ve abartmadan derin bir tiksinti duymuştur. «Aşırı» olan herşeye karşı duyulan bu insani ve siyasal tepkinin onda nesnel ve felsefi bir temele dayanması da yine dikkate değer bir yandır: «Çünkü bir gerçek, eğer abartılmışsa ve kendi filli geçerliğinin sınırları dışına çıkarılmışsa. saçmalığa dönüşebilir, hatta bu koşullar altında bir saçmalık haline gelmesi zorunludur.»

Bunun anlamı, Lenin için en genel felsefi kategorilerin bile, asla soyut, salt düşünsel (Kontemplativ) genel doğrular olmadığıdır; tersine bunlar her an pratik için, pratiğe yönelik teorik hazırlık için bir araç olarak kullanılmak üzere hazır bulundurulmuşlardır. Lenin, sendika tartışmaları sırasında Bukharin'in iki uçlu, eklektik, arabulucu bakış açısıyla mücadele ederken, bütünsellik kategorisine dayanıyordu. Lenin'in bu felsefi kategoriyi kullanış tarzı son derece ilginç: «Bir nesneyi gerçekten tanımak için, onun bütün yanlarını, bütün bağlantılarını ve 'iletişimlerini' kavramak ve araştırmak gerek. Buna tam olarak asla erişemeyiz, ama birşeyin heryanını kucaklama kaygusu, bizi hatalardan ve katılıklardan koruyacaktır.» Burada soyut bir felsefi kategorinin, uygulanmasına ilişkin epistomolojik koşullarla nasıl derinleştirilerek, doğru pratik açısından bir buyruk (Imperativ) görevi yüklendiğini izlemek de öğretici olacaktır.

Lenin'in bu tavrı, Brest-Litowsk barışı üzerine yapılan tartışmalarda daha somut olarak ortaya çıkacaktır. Enternasyonalist kaygılarla, yaklaşan Alman devriminin devrimci bir savaşla desteklenmesini talep eden ve bunun için Rus Sovyet Cumhuriyetinin varlığını oyun masasına sürmeğe hazır olan Sol Komünistler karşısında, izlediği realpolitikde *haklı olduğu, bugün artık herkezin kabul ettiği tarihsel bir doğrudur. Ama bu doğru pratik, Lenin'de, devrimin tüm gelişme sürecinin özgüllüğünün (Geradesosein) teorik olarak derin bir çözümlemeden geçirilmesine dayanmaktadır. Dünya devriminin bütün tekil olaylar karşısındaki önceliği diyor Lenin, itiraz olunmayacak (dolaysıyla pratik) bir doğrudur, «tabii, sosyalizmin toptan zaferine giden uzun ve güç yolu görmezlikten gelmezsek.» Ama belirli bir andaki somut durumun teorik özgüllüğünü gözönüne alarak, şunu da eklemişti: «eğer bütün soyut doğrular,* gelişigüzel, her somut duruma *uygulanırsa, boş bir söz haline gelirler.» Bundan dolayı, pratiğin dayandığı temel olarak, hakikat ile devrimci gevezelik de*

birbirinden, teorik açıdan, o dönemdeki zorunlu ve mümkün devrim durumunun özgüllüğüne dayanılıp dayanılmadığına göre ayrılır. En soylu duygular, ve kendini hiç düşünmeden adamak, eğer durumun (ve onun özgüllüğünün) teorik özü gerçekten devrimci bir pratiğe izin vermiyorsa, salt bir sözden ibaret kalır. Böyle bir pratiğin başarılı olması da zorunlu değildir. 1905 Devrimi sıralarında, Lenin, Moskova'daki silahlı ayaklanmanın yenilgiye uğramasından sonra Plekhanov'un bakış açısına («Silaha sarılınmaması gerekirdi») karşı tutkuyla mücadele etti, çünkü bu yenilgi de bir bütün olarak devrimci süreci ileri götürmüştü. Herhangi bir biçimde, benzerliklere dayanarak çıkarımda bulunmak, soyut ile somutu, evren-tarihsel ile güncel olanı birbirine karıştırmak bizi yalnızca boş sözlere götürür; örneğin, Brest-Litowsk tartışmaları sırasında sık sık, 1792/93 Fransası ile 1918 Rusyası arasında karşılaştırmalar yapılıyordu. Benzer şekilde, 1920'deki Kapp Darbesinden sonra Alman komünistleri —böyle bir darbenin tekrarlanması halinde gözönüne alınmak üzere— çok akıllıca ve özeleştiri niteliğinde tezler kaleme aldıklarında, Lenin onlara şu soruyu yöneltmek zorunda kalmıştı: Alman gericiliğinin böyle bir darbenin tıpatıp aynısını yapacağını nerden biliyorsunuz?

Lenin'in yaşantısı, böyle davranabilmek için, kesintisiz bir öğrenim süreci olmuştur. 1914'te savaşın patlak verdiği sıralarda, çeşitli polisiye maceralar atlattıktan sonra İsviçre'ye geldi. Oraya varır varmaz, ilk görevinin, bu «tatil»den en iyi biçimde yararlanmak ve Hegel'in Mantık'ı *üzerine çalışmak olduğuna karar verdi. Aynı şekilde, 1917 Temmuzundaki olaylardan sonra illegal olarak bir işçinin evinde kalırken, onun yemekten önce ekmeği övüşü dikkatini çekmişti: «'Onlar' artık bize kötü ekmek vermeye bile cesaret edemiyorlar.» Lenin, «Temmuz günlerinin bu sınıfsal değerlendirmesinden» dolayı şaşırmış ve hoşnutluk duymuştu. Bu olayın ve bundan doğan görevlerin üzerine yaptığı kendi karmaşık*

çözümlemelerini düşünmüştü. «İnsan olarak ekmek ihtiyacı nedir bilmeyen ben ,ekmek üzerine hiç düşünmemiştim... Düşünce, herşeyin temeli olan şeye, yani ekmek uğruna verilen sınıf mücadelesine, son derece karmaşık ve dolambaçlı bir yoldan, yani siyasal çözümleme ile erişir.» Hasılı Lenin, yaşantısı boyunca, daima, her yerde öğrenmişti; ister Hegel'in Mantık'ından olsun, *isterse bir işçinin ekmek üzerine düşündüklerinden.*

Sürekli öğrenmek, gerçeklik tarafından öğretilen yeni şeylere hep açık olmak, Lenin'in yaşam çizgisinde pratiğin taşıdığı mutlak önceliğin temel boyutlarından biridir. Bu —ve özellikle öğrenme tarzı— onunla tüm ampiristler ve realpolitikçiler *arasında aşılmaz bir uçurum yaratmıştır. Çünkü Lenin bir temel ve ölçüt olarak bütünsellik (Totalität) kavramı üzerinde, salt polemik-pedagojik açıdan ısrarla durmamıştır. O, kendisinden, birlikte savaştığı en değerli kişilere oranla daha katı taleplerde bulunmuştur. Evrensellik, bütünsellik ve somut teklik (Einmaligkeit), içinde davranılacak olan ve davranılmak zorunda olunan gerçekliğin temel belirlenimleridir; bundan dolayı her türlü pratiğin gerçek etkinliği bunların ne çapta kavrandığına bağlıdır.*

Doğal olarak, tarih, o ana dek bilinegelen teorilerle çelişen durumlar da yaratabilir. Hatta, —doğru olan ve doğru bilinen— ilkelere göre davranışta bulunulması imkansız durumlar bile oluşabilir. Örneğin, 1917 Ekim'inden önce, Lenin haklı olarak, ekonomik açıdan geri kalmış olan Rusya'da —daha sonraki NEP tarzında— bir geçiş programının kaçınılmaz olacağını görmüştü. Ama İç Savaş ve dış müdahaleler Sovyetlerde Savaş Komünizmi diye anılan uygulamayı zorunlu kıldı. Lenin bu fiili zorunluluğa boyun eğdi —ama teorik inancından vazgeçmeden. Durumun zorunlu kıldığı Savaş Komünizminin tüm gereklerini mümkün olduğu kadar etkin biçimde yerine getirdi, ama —çağdaşlarının büyük çoğunluğunun tersine— bir an için olsun Savaş Komünizmine, sosyaliz-

me doğru geçiş biçimi olarak bakmadı ve İç Savaş ve dış müdahele sona erer ermez NEP'in teorik açıdan doğru olan çizgisine dönmeğe kesin olarak karar vermişti. Her iki durumda da, o, ne bir ampirist, nede bir dogmacıydı, tersine, o, bir praxis *kuramcısıydı, teoriyi pratiğe dönüştüren bir kişiydi.*

«Ne Yapmalı?»*nın, Lenin'in tüm yazın faaliyetinin simgesel başlığı olması gibi, bu eserin temelini oluşturan teorik düşünce de, Lenin'in tüm bakış açısının önceden çizilmiş bir sentezini sunmaktadır. Lenin, çok iyi ve eksiksiz olarak düzenlense bile, grev gibi spontane bir sınıf mücadelesi yönteminin, sınıf bilincini proletarya arasında yalnızca embriyon halinde yaratabileceğini saptamıştı. İşçi, halâ «kendi çıkarları ile bir bütün olarak bugünkü siyasal ve sosyal rejim arasında uzlaşmaz bir çelişme bulunduğunu kavramaktan» uzaktır. Bizi devrimci pratiğe götürecek olan sınıf bilincine doğru yolu gösteren, yine bütünselliktir: bütünselliğe yönelmeden tarihsel açıdan doğru bir pratik varolamaz. Ama bütünselliğin kavranması da, asla kendiliğinden olmaz; bu, eylemde bulunan kişiye daima «dıştan», yani teorik olarak iletilmelidir.*

Bundan dolayı pratiğin üstünlüğü, ancak, herşeyi kucaklamayı amaçlayan bir teoriyi temel alarak gerçekleştirilebilir. Ama, Lenin'in de çok iyi bildiği gibi, varlığın nesnel olarak sergilenen bütünselliği sonsuzdur ve bundan dolayı tüm olarak asla kavranamaz. Burada da bilginin sonsuzluğundan ve belirli bir andaki doğru davranışın daima güncel olan gereklerinden bir kısır döngü oluşacağa benziyor. Ama bu soyut-teorik çözümsüzlük —Gordiyum düğüm gibi— pratik olarak kesilip atılabilir. Bunun için elverişli olan tek kılıç, insanın tavrıdır; bunu en uygun biçimde, yine Shakespeare'in sözleriyle dile getirebileceğiz: «Bütün mesele, hazırlık içinde olmak.» Lenin''in en karakteristik ve en yaratıcı özelliklerinden biri de heran aynı ölçüde eyleme hazır olarak, gerçeklikten teorik dersler çıkarmağa asla ara vermeyişidir. Bu,

onun teorik tavrının en çarpıcı ve görünürde paradoksal olan bir özelliğidir: Lenin, gerçeklikten çıkaracağı derslerin sona erdiğini hiçbir zaman düşünmemiştir; öte yandan kazanımlarını öyle düzenlemiş ve yönlendirmiştir ki, belirli herhangi bir anda eyleme geçmek daima mümkün olmuştur.

Bu tür anlardan birinde, Lenin'i izleme şansına sahip oldum. 1921 yılındaydı. Komintern'in III. Kongresinde Çek Komitesi oturum halindeydi. Sorunlar son derece karmaşık, görüşler uzlaşmazdı. Birden içeri Lenin girdi. Herkes ondan Çek sorunu üzerine düşündüklerini açıklamasını istedi. O reddetti; konuya ilişkin materyali enine boyuna incelemeğe çalışmış, ama araya çok acil devlet işleri girmişti; ceketinin cebine sıkıştırarak yanında taşıdığı iki gazeteyi alelacele karıştırabilmişti yalnızca. Ancak birçok kez ricada bulunulduktan sonra, sonunda bu gazetelerle ilgili izlenimlerini açıklamayı kabul etti. Lenin, gazeteleri cebinden çıkardı ve işe başyazıdan başlayıp, günlük haberlerle bitirerek, bütünüyle sistemleşmemiş hazırlıksız bir çözümlemeye girişti. Ve hazırlıksız olarak yapılan bu kabataslak açıklama, Çekoslovakya'nın o sıralardaki durumu ve Komünist Partisinin görevleri üzerine yapılan derin bir çözümleme olmuştu.

Kendiliğinden anlaşılacağı gibi, Lenin, —bir hazırlık ve süreklilik insanı olarak— teori ile pratiğin bu karşılıklı ilişkisi içinde daima pratiğe öncelik vermiştir. Devrimin ilk dönemindeki baş teorik eseri, Devlet ve Devrim'*in sonunda, bunu çarpıcı bir biçimde yapmıştır. Bu eseri, Temmuz günlerinden sonra kaçarken yazmıştı, ama Lenin 1905 ve 1917 Devrimlerine ilişkin son bölümü asla tamamlayamadı, devrimin gelişimi bunu yapmasına izin vermedi. Sonsözde şunları yazıyordu: «Devrim deneyi içinde yeralmak, devrim üzerine yazmaktan çok daha zevkli ve yararlı.» Bunu içten gelen bir samimiyetle söylüyordu. Lenin'in, yerine getiremediği bu işi tamamlamak için sürekli çaba harcadığını biliyoruz. Bunu imkansız kılan kendisi değil, olayların akışıydı.*

Son yüzyıllarda insan davranışlarında önemli bir değişim ortaya çıktı: Stoacı - Epikürcü «bilge» ideali, ahlaki - siyasal-sosyal düşüncelerimiz üzerinde, akademik felsefenin sınırlarının çok ötesinde, çok güçlü bir etkiye sahip oldu. Bu etki aynı zamanda bir iç dönüşümdü: bu örnek tipteki aktif-pratik unsur, eski dönemlere oranla çok daha güçlendi. Lenin'deki sürekli hazıroluş özelliği, bu gelişimin en son ve bugüne dek görülen en yüksek ve en önemli evresi oldu. Bugün pratik, çevrilen dalaverelar, teori ise idolojisizleştirme tarafından kemirilip dururken, bu idealin «uzmanların» çoğunluğunun gözünde pek yüksek bir yere sahip olmadığı, dünya tarihinin yürüyüşünde sadece bir episode *olarak değerlendirildiği de bir gerçek. Eylemlerinin ve eserlerinin ötesinde, Lenin'in kişiliği, sürekli hazıroluş özelliğinin ete kemiğe bürünmesi olarak yıkılmaz bir değeri, gerçeklik karşısındaki örnek davranışın yeni bir biçimini temsil etmektedir.*

Budapeşte, Ocak 1967

BİBLİYOGRAFYA

a. Kitaplar

1 — *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı,* çev. Cevat Çapan, Payel y., 1969, İstanbul.
2 — *Avrupa Gerçekçiliği,* çev. Mehmet H. Doğan, Payel y., 1977, İst.
3 — *Estetik I,* çev. Ahmet Cemal, Payel y., 1978, İst.
4 — *Birey ve Toplum,* çev. Veysel Atayman, (İçindeki yazılar: Marx'a Yolum, Gerçekçilik Üzerine, Gerçekçilik Sorunları, Özgür yada Güdümlü Sanat, Marx'a Yoluma Ek, Birey ve Toplum) Günebakan y. 1978, İst.

b. Lukács'ın Eserlerinden Parçalar ve Makaleler

1 — *Kurtarıcı* (M. Gorki Üzerine), Yeni Dergi, Sayı 47, s. 95, 1968.
2 — *Dostoyevski,* Yeni Dergi, Sayı 74, s. 330, 1970.
3 — *Romanda Kosullanma ve Tarihsel-Düşünsel Anlam,* Türk Dili - Eleştiri Özel Sayısı, s. 555, 1971.
4 — *Kapalı Uygarlıklar,* Felsefe Dergisi, Sayı 2, s. 3, 1978.
5 — *Puşkin,* Yeni Dergi, Sayı 68, s. 339, 1970.
6 — *Epik ile Tiyatro,* Yeni Dergi, Sayı 75, s. 398, 1970.
7 — *Taktik ve Ahlak,* Sosyalist Siyasal Düşünüş Tarihi, cilt II, S. 838, Bilgi Y. Ankara 1976.

c. Lukács ile Konuşmalar ve Hakkında Yazılar

1 — *Georg Lukács'a Sorular* (Antonin Liehm), Yeni Dergi, Sayı 44, s. 358, 1968.
2 — *G. Lukács'ın İlk Yazılarına Giriş* (Lucien Goldmann), Felsefe Dergisi, Sayı 2, s. 16, 1978.
3 — *Varlık ve Bilinç* — Lukács'la Söyleşi (Hans Heinz Holz), Felsefe Dergisi, Sayı 3, s. 33, 1978.
4 — *Bilimsel Siyaset Üzerine Belirlemeler* (Wolfgang Abendroth), Felsefe Dergisi, Sayı 5, s. 12, 1978.
5 — *Birey ve Toplum* (Leo Kofler), Felsefe Dergisi Sayı 4, s. 16, 1978.

lenin'in düşüncesi
devrimin güncelliği

Leninizm, şematik ve mekanik olmayan, salt pratiğe yönelen somut düşüncenin daha önce erişilmemiş bir evresi anlamına gelmektedir. Leninistlerin görevi bunu sürdürmektir. Ama tarihsel süreç içinde, yalnızca canlı olarak gelişen şey sürdürülebilir. Ve Leninist geleneğin bu şekilde korunması bugün, proletaryanın sınıf mücadelesinde bir silah olarak diyalektik yönteme cidden inanan herkesin en soylu görevidir.

GYÖRGY LUKÁCS

belge yayınları

Kapak resmi: E.Kibrik,
Lenin yeraltında çalışırken